

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

τεύχος 22ο
μαης 1987
τιμή τευχους: £1.00

- **δυσ χρόνια
«ΕΝΤΟΣ»**
- **1η εργατική
πρωτομαγιά
στην ΚΥΠΡΟ**
- **νεολαία:
το μεγάλο
ερωτηματικό**
- **που παει η Κίνα**
- **παλιά λευκωσία**

Ολοκληρω το Μας

**Απο τις 5μμ. ως τις 7μμ.
στη Μίνωος 6B τηλ 431278**

**Όσοι απο τους αναγνώστες και τις
αναγνώστριες θέλουν να μας γνωρίσουν
να μας προτείνουν κλη
είναι ευπρόσδεκτοι στα γραφεία μας**

**μια συνδρομη, σας συμφερει
και μας συμφερει**

**ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ**

£10 για 12 τευχια

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ονομα _____

διευθυνση _____

τηλ: _____

2 χρονια «εντος»

Πολλούς αιώνες Πρωτομαγιά των λουλουδιών, ένα περίπου και στην Κύπρο.

Συμμετέχουμε χαρωπά (κι' όχι μόνο) στην πρώτη, με την συναίσθηση ότι η πατροπαράδοτη αυτή γιορτή των λουλουδιών, αποχτά μια νέα διάσταση στην περιβαλλο-χτόνα εποχή μας. (Μια ταυτόχρονη αποστασιοποίηση από τον λουλουδο-καταναλωτισμό είναι αναγκαία).

Συμμετέχουμε αγωνιστικά στη δεύτερη με μια έμφαση ενάντια στην αδρανοποιητική, εξορκιστική διάσταση της γιορτής και υπέρ της άμεσης υλοποίησης των ανεκπλήρωτων επιταγών της εργατικής ιστορίας.

Με κάθε μετριοπάθεια, κοντά στα μεγάλα αυτά τολμούμε να αναφερθούμε και σε κάτι μικρό: τα δεύτερα γενέθλια του «εντός». Εδώ και δυο χρόνια λοιπόν, στη μικρή μας Κύπρο, όπου δεν χωρούν και ασφυχτιούν τα μικρά, τα καταφέρνουμε να υπάρχουμε, δύσκολα είναι αλήθεια, με την αίσθηση όμως μιας μικρής περιπέτειας, κάπου μεταξύ ύπαρξης κι' ανυπαρξίας όπως άλλωστε κι' η πατρίδα μας.

Όσοι παρακολουθείτε το «εντός» ταχτικά, κυμαίνετε μεταξύ εξακόσιων και οχτακόσιων, θα γνωρίζετε ήδη τις αναζητήσεις του, τα σκαμπανεβάσματα του, τις χρόνιες τεχνικές και άλλες αδυναμίες του. Ακόμα ελπίζουμε πάντως στο καλύτερο.

Από την αρχική μας πρόθεση της πλήρους επικέντρωσης, στην παλιά Λευκωσία, πήραμε σιγά-σιγά την πορεία των πολλαπλών ενδιαφερόντων και της προσπάθειας μιας γενικής κριτικής θεώρησης, των κυπριακών κυρίως πραγμάτων. Το ότι υπάρχουμε δείχνει ότι πορευόμαστε μαζί.

Με αφορμή τα δεύτερα μας γενέθλια, προσπαθούμε αυτό τον καιρό να καλύτερεύσουμε τη δουλειά μας, να την εμπλουτίσουμε, να φτιάξουμε νέες στήλες και αν τα καταφέρουμε να δημιουργήσουμε αφιερώματα στα σημαντικά ζητήματα του τόπου μας. Ελπίζουμε στη βοήθεια σας, άλλωστε είναι πια κοινό μυστικό ότι μεγάλο μέρος των αναγνωστών είναι ταυτόχρονα και συνεργάτες του περιοδικού.

Όσοι θέλουν να μιλήσουν μαζί μας ή να μας γνωρίσουν είναι ευπρόσδεκτοι στα γραφεία μας, Μίνωος - 6B Παλιά Λευκωσία, τηλ. 431278, από Δευτέρα μέχρι Παρασκευή, από τις 5μ.μ. μέχρι τις 7μ.μ., ολοκληρω το Μάιο.

πορεία ειρήνης (1)

Η πορεία ειρήνης είχε από πλευράς αριθμού πεζοπόρων, σημαντική επιτυχία, απρόσμενη θάλαγα και διότι γινόταν μακριά από τη Λεμεσό με τη μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση και διότι έγινε σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται μάλλον από επιφύλαξη και τάση προς αδράνεια. Σκέφτομαι ότι η πορεία ήταν μια ευκαιρία για τον κόσμο να δηλώσει «ζήτη η ειρήνη έξω οι βάσεις, όχι στην κατοχή», ξεφεύγοντας ταυτόχρονα από την αγωνία της πολιτικής θολούρας που συνοδεύει τον ερχομό του καλοκαιριού. Δήλωση αρχής κατά κάποιο τρόπο. Το «πως» όμως, παραμένει σκοτεινό σημείο, ενώ δεν μπορούμε πλέον να μιλούμε απλά για στασιμότητα αλλά αντίθετα για επιταχυσμένη δρομολόγηση διαδικασιών που μονιμοποιούν τη διχοτομική πορεία, ακόμα και στο επίπεδο της ιδεολογικοποίησης της. Στο θεωρητικό επίπεδο πάντως τίθεται για τις χώρες του «τρίτου κόσμου», το θέμα της σύζευξης του αντιιμπεριαλιστικού αγώνα με τη πάλη για την αποτροπή του παγκοσμίου πολέμου. Σ' ότι ειδικότερα αφορά τις αγγλικές βάσεις, τίθεται επίσης κατά πάσα πιθανότητα το θέμα της άμεσης αποπομπής των πυραύλων με πυρηνική γόμωση.

πορεία ειρήνης (2)

Διαπίστωση εκ του προχείρου: Οι πιο πολλοί συμμετέχοντες στη πορεία ήταν νέοι και νέες, σε αντίθεση με τους ιστάμενους στην εξέδρα, αρκετές δεκάδες άτομα σ' ένα διαγωνισμό θάλαγα κανένας μακροβιότητας, με μόνη «σχετική» εξαίρεση μια ελλαδίτισσα αντιπρόσωπο και μια τουρκάλα. Ακόμα και το κίνημα ειρήνης βλέπετε πάσχει από τη χρόνια ακινησία των κυπριακών ηγεσιών (κι όχι μόνον) γεγονός που δεν μπορεί παρά ν' αποξενώνει ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας.

Παράλληλα εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι το Κυπριακό Κίνημα Ειρήνης παρόλο ότι μπορεί να κινητοποιεί πολύ κόσμο εν τούτοις παραμένει βασικά μια οργάνωση «κορυφής» χωρίς ζωντανούς τοπικούς πυρήνες και χωρίς τοπική — αποκεντρωτική δράση. Συνέπεια και αποτέλεσμα, η έλλειψη πολυμορφίας που θα έπρεπε να χαρακτηρίζει τα μαζικά κινήματα κι όλως ιδιαίτερος το κίνημα ειρήνης. Διότι η ειρήνη είναι πόθος της μεγάλης πλειοψηφίας των πολιτών.

«εγκληματογόνος ο ρολος του τυπου»;

Το υποστήριξαν οι ψυχολόγοι και το παραδέχτηκαν οι δημοσιογράφοι σε κοινή εκδήλωση των οργανώσεών τους.

Αποτέλεσμα: Μόνο μια εφημερίδα φιλοτιμήθηκε να αναφερθεί σ' αυτήν την εκδήλωση.

Οι συνδιοργανωτές δημοσιογράφοι, και κυρίως οι αρχισυντάκτες που πλειοψηφούσαν έναντι των πρώτων, δεν «είδαν» καμμία είδηση πόμπα. Όπως θα 'ταν ένας βιασμός ή τι φοράει η Μιμή.

Κι έτσι επιβεβαίωσε ο τύπος τον ρόλο που του απέδωσαν εχθροί και φίλοι.

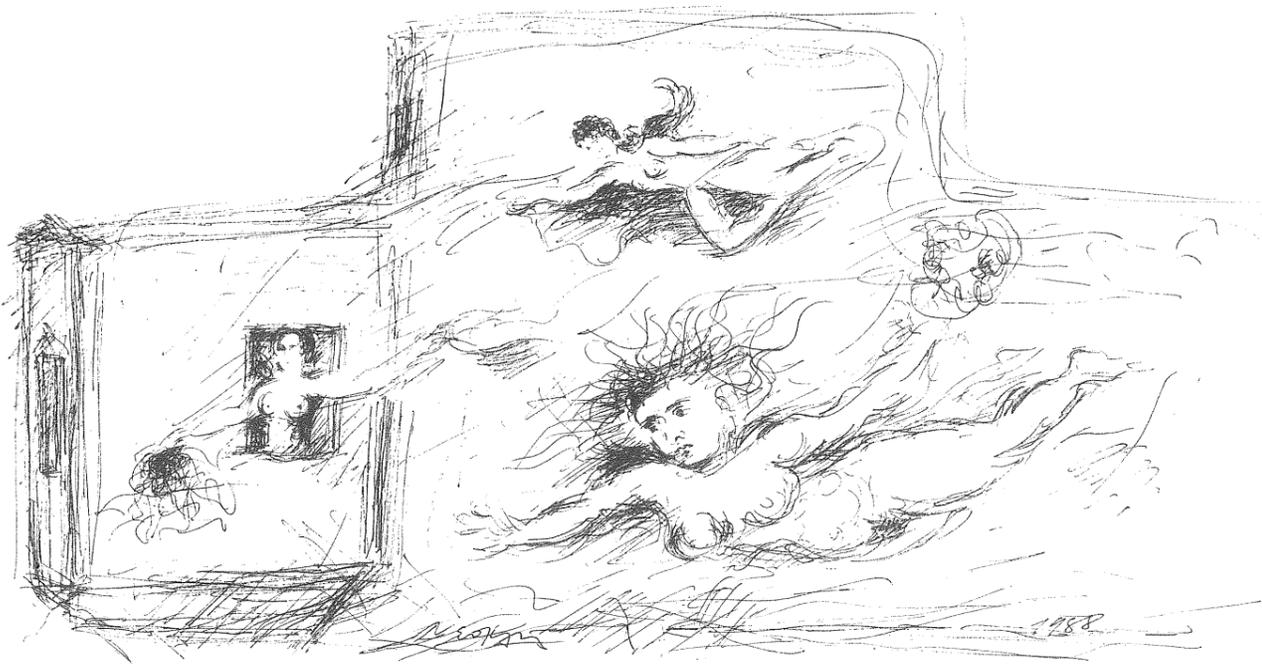
Κι όχι μόνο. Επιβεβαίωσε και την εκλεκτική — κι όχι αντικειμενική — πληροφόρηση που παρέχει αβασάνιστα σ' εχθρούς και φίλους.

Είναι να μην σας τύχει να πάει να σπάσει η κύστη σας και να υποχρεωθείτε να κατουρήσετε σε κανένα δρομάκι. Θα το μάθει όλη η Κύπρος.

Αν σας διώξει όμως άδικα ο εργοδότης σας και κινδυνεύετε να πεθάνεται της πείνας να μην το μάθει ούτε ο γειτονάς σας.

Όχι μόνο εγκληματογόνος είναι ο ρολος του τύπου αλλά και πληροφοριοπνιχτής!

γ.θ.

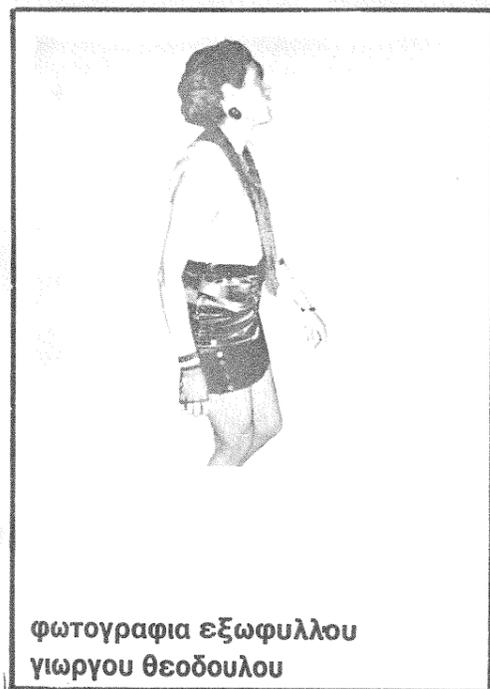
μαθηματα μεταξοτυπιας
παρις μεταξας: τηλ 451803 ώρες δουλειας

τεύχος 220
 μαης 1987
 τιμη τευχους: £1.00

Το μηνιαίο περιοδικό της Παλιάς Λευκωσίας.
 Διεύθυνση: Μίνως 6B Παλιά Λευκωσία
 Τηλ. 431278

- διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
- Υπεύθυνος για το νόμο: Κωστής Αχινιώτης
- Επιμέλεια: Γιώργος Θεοδούλου

φωτογραφία εξωφυλλου
 γιωργου θεοδουλου

περιεχομενα

- εκδοτικό 1
- στο ποδι 2
- περι νοηματος: ελενα τουμαζη-ρεμπελινα 5
- νεολαια: το μεγαλο ερωτηματικο 6
- νεολαια και πολιτικη: μικης σιανης (εδον) 7
- νεολαια και πολιτικη: τακης χριστοδουλου (εδεν) 8
- συγχρονες ιδεολογικες τασεις της κυπριακης νεολαιας: γιαννης κασουλιδης (νεδησυ) 10
- ο ρολος της νεολαιας στη συγχρονη κυπριακη κοινωνια: ανδreas χειμωνιδης (νεδηκ) 12
- η νεολαια και τα ιδανικα της στη συγχρονη κυπριακη κοινωνια: γιαννης ιωαννου 14
- νεανικη παραβατικοτητα κι' ο ανερχομενος αντινεανικος ρατσισμος: μιχαλης παπαδοπουλος 16
- νεολαια και αμφισβητηση: λευκιος ζαφειριου 17
- καποτε στην κυπρο: η πρωτη εργατικη πρωτομαγια: μαριος λυσιωτης 20
- που παει η κινα: μια συνομιλια με τον κεν κοτς 24
- παλια λευκωσια, αγιος κασιανος και χρυσαλινιωτισσα: αικατερινη αριστειδου 27
- το προβλημα της στολης στο σχολειο: ντινα μουστερη 30
- μια αναδρομη στο εργο του μικη θεοδωρακη: μαρω σκορδη 32
- συντονιστικος φορεας κινηματογραφικων λεσχων 36
- αλληλογραφια 37
- στα μονοπατια της ποιησης 38
- ετη φωτος: καιτης οικονομιδου 40

Φεστιβάλ κέντρου γυναικείων σπουδών

Το Κέντρο Γυναικείων Σπουδών ΚΕΓΥΣ οργανώνει φεστιβάλ τέχνης από την 1-5 Ιουνίου, 1987 στη Λευκωσία με το ακόλουθο πρόγραμμα:

1η Ιουνίου - Δευτέρα

α) 5μ.μ. Εργαστήρι για παιδιά με την Αριάννα Οικονόμου και JULIANNE Παπαδοπούλου «Θεατρική Δυναμική Δράση». Τάφος Πύλης Αμμοχώστου.

β) 8μ.μ. Έκθεση ζωγραφικής στο εργαστήρι της Πύλης Αμμοχώστου στην οποία θα παρουσιάσουν τα έργα τους Κύπριες καλλιτέχνιδες.

2α Ιουνίου - Τρίτη

8μ.μ. Ομιλία του καθηγητή MICHAEL LEWIS του πανεπιστημίου του MAINE των Ηνωμένων Πολιτειών με θέμα: «Η πνευματική πορεία του ανθρώπου μέσω της τέχνης», στο εργαστήρι της Πύλης

Αμμοχώστου.

3η Ιουνίου - Τετάρτη

8μ.μ. Βραδιά χορού με την γνωστή χορεύτρια MAELEE DUPRES του DANCE UMBRELLA του Λονδίνου πάνω στο θέμα "DREAMS OF A DIVA" το οποίο περιλαμβάνει ένα κομμάτι για τη ζωή της Μαρίας Κάλλας και ένα κομμάτι που χορογράφησε η Κυπρία χορογράφος Αριάννα Οικονόμου στο Falcon School.

4η Ιουνίου - Πέμπτη

α) 5μ.μ. Θεατρικό εργαστήρι για παιδιά από την JULIANNE και τον ANDREW στο εργαστήρι της Πύλης Αμμοχώστου.

β) 8μ.μ. Κινηματογραφική προβολή του έργου του MICHAEL LEWIS « Έρως και Ψυχή» στο εργαστήρι της Πύλης Αμμοχώστου.

γ) Χορευτική παράσταση της MAELEE DUPRES στη Λεμεσό.

5η Ιουνίου - Παρασκευή

8μ.μ. Πάρκο Χρυσολιωτισσας. Βραδιά μουσικής με το Κουαρτέτο για JAZZ της Λεμεσού (LIMASSOL JAZZ QUARTET) του Πάνου Οικονόμου.

(αναδημοσίευση από τον
καθημερινό τύπο)

ΟΤΑΝ Η ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΘΕΛΕΙ ΚΑΤΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟ...

Με αυτό το σύνθημα η Max Factor παρουσίασε στην αγορά το νέο της άρωμα Le Jardin D'Amour.

σε μια εντυπωσιακή εκδήλωση που οργανώθηκε στο Ξενοδοχείο Χίλτον στις 11 Μαρτίου το βράδυ, όμορφα κορίτσια ντυμένα ανάλογα με τη φιλοσοφία των δημιουργών του αρώματος (μαύρη δαντέλα με μπουκέτα από λουλούδια) υποδέχτηκαν τους προσκεκλημένους της Max Factor απ' όλες τις πόλεις της Κύπρου. Στη συνέχεια η υπεύθυνη των αισθητικών της Max Factor παρουσίασε το νέο άρωμα Le Jardin D'Amour, το οποίο έρχεται να συμπληρώσει την εξαιρετικά πετυχημένη σειρά Le Jardin της Max Factor.

Το Le Jardin, που κυκλοφορεί με μεγάλη επιτυχία εδώ και τρία χρόνια, είναι ένα άρωμα λεπτό και ρομαντικό που φοριέται περισσότερο τη μέρα και για ευχαρίστηση της ίδιας της γυναίκας που το φορά.

Το νέο άρωμα της Max Factor, το Le Jardin D'Amour είναι ένα άρωμα πλούσιο και μεθυστικό, κατάλληλο για το βράδυ, για ξεχωριστές περιπτώσεις όταν η διάθεση της γυναίκας θέλει κάτι το ξεχωριστό....

Η δημιουργία του νέου αρώματος βασίστηκε πάνω σε πλατεία έρευνα που έγινε ανάμεσα σε μεγάλο αριθμό γυναικών και στο ερωτηματολόγιο που υποβλήθηκε ήταν και ο προσδιορισμός των συναισθημάτων της γυναίκας όταν είναι ερωτευμένη...

Στο τέλος της εκδήλωσης η Εταιρεία Χρ. Α. Παπαέλληνα & Σία Λτδ., που ως γνωστόν αντιπροσωπεύει την Max Factor στην Κύπρο, δεξιώθηκε τους προσκεκλημένους της και τους πρόσφερε δώρα.

ΤΟ Ε.ΚΑ.ΤΕ ΞΑΝΑΣΤΕΓΑΖΕΤΑΙ!

...και δραστηριοποιείται στο νέο του οίκημα, στην Ισαακίου Κομνηνού κοντά στο παλιό δημαρχείο. Αυτό σημαίνει επίσης ότι ακόμα ένα παλιό χτίσμα συντηρήθηκε. Υπάρχουν αρκετές αίθουσες, πιστήρια χαρακτηριστικής και πολλά σχέδια. Υπάρχει μάλιστα και μια αυλή με ψησταριά που σύντομα θα λειτουργήσει. Για το προσεχές μέλλον προγραμματίστηκαν οι ακόλουθες εκδηλώσεις:

Παρασκευή 15 Μάη - Εγκαίνια οικήματος από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Σπύρο Κυπριανού.

Πέμπτη 21 Μάη - Οι ζωγράφοι Αδαμάντιος Διαμαντής και Τηλέμαχος Κάνθος συνομιλούν για τα παλιά.

Παρασκευή 29 Μάη - Προβολή ταινίας για την τέχνη (προσφορά του Βρετανικού Συμβουλίου).

Κυριακή 31 Μάη (πρωί) Παιδική καλλιτεχνική εκδήλωση.

Πέμπτη 4 Ιούνη - «Ο Ζωγράφος στο θέατρο». Κύπριοι σκηνογράφοι μιλούν για τις εμπειρίες τους.

Πέμπτη 11 Ιούνη - Κινηζική καλλιτεχνική βραδιά (προσφορά Πρεσβείας Λαϊκής Δημοκρατίας Κίνας).

Πέμπτη 18 Ιούνη - Ο γλύπτης - συντηρητής Αριστέιδης Αναστασιάδης μιλά για τη συντήρηση του εικονοστασίου Αγίου Λαζάρου Λάρνακας.

Πέμπτη 25 Ιούνη - Οι καλλιτέχνες Γιώργος Κεπόλας και Μαρία Στρατουρά μιλούν για τα ψηφιδωτά.

παροραματα του κειμενου «η κραυγή του αγαμεμνονα» του προηγουμενου τευχους (σελ. 38)

- 1η στήλη, 2η παράγραφος, 11η γραμμή: πλακωτικό αντί πλατωνικό.
- 1η στήλη, τελευταία παράγραφος, 4η γραμμή: γιού

αντί γονιού.

• 1η στήλη, τελευταία παράγραφος, 9η γραμμή: πορτραίτα αντί «τη νοοτροπία».

• 2η στήλη, η τελευταία φράση έχει ως εξής: Ανυπέβλητη προσωπική τραγωδία που οδηγεί στην αποξένωση απ' τη συλλογική τραγωδία, ο κίνδυνος που απειλεί όλους μας.

• 3η στήλη, προτελευταία γραμμή: συγγραφέας αντί συγγραφή.

Ελίνα μου, με συγκινείς !!
"Όμως τι να τα κάνουν τα λεφτά
Αυτοί θλίπεις δίν' έχουν καταστήματα
και μαγαζιά σπως εμάς.

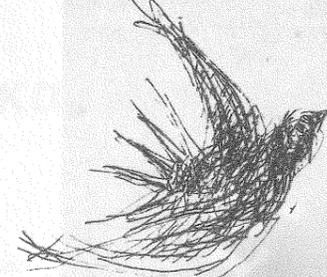
Μου 'έδωκες όμως μια
καλύτερη ιδέα...

.. Θα αγοράσω να στείλω ένα ολοκαίνουργιο συνοδάκι Benetton!

Το ξέρεις ότι τα θάβουν τα κακίνα με τα κουρέλια που φορούν;

Περί γοήματος

Είναι το ίδιο το γεγονός να είσαι γυναίκα και να το γνωρίζεις, που είναι απαγορευμένο. Είναι θέμα συμβολισμού. Παραστατικής λειτουργίας.

Η γυναίκα αποκαλύπτεται μόνον σε δυο περιπτώσεις. Μέσα στην απόλυτη αθωότητα και μετά τη σοφία. Όλα τα ενδιάμεσα στάδια, όλα ανεξαιρέτως, καθορίζονται από τη φαλλοκεντρική παράσταση. Αυτό είναι η ΠΟΛΗ. Για με τη φαλλοκεντρική παράσταση και να λυσά κανείς με τους αυτό δεν ωφελεί να εξανίσταται και να λυσά κανείς με τους φαλλοκράτες πότερο από ότι με τις φαλλοκράτισσες...

Ο φαλλοκεντρισμός είναι η ίδια η παραγωγική δομή του πολιτισμού όπως τον γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Είναι μια ανταγωνιστική, πολεμική λειτουργία που ελευθερώνει τον άνθρωπο από τη μητρική εξάρτηση και την πρωτόγονη βία και τον μπάζει στο Νόμο, στη δυνατότητα μιας άλλης συναλλαγής με τον κόσμο, που όμως είναι ακόμη ατελής. Πολεμική. Μιμητική. Ιδιοτυπική. Θυσιαστική.

Είναι το πέρασμα από τον καθαρά μητρικό κόσμο που είναι η φύση, το ζών, στον πατρικό κόσμο που είναι η πόλη, η Ιστορία. Τα σύμβολα. Τούτο όμως το πέρασμα γίνεται με τρόπο αναδιπλασιαστικό, απωθητικό-ιδιοποιητικό της μάνας, (της φύσης, του σώματος, της καταγωγής). Γι αυτό και όλα τα κοινωνικο-πολιτικά σύνορα είναι τόσο βίαια, τόσο απόλυτα βίαια και τραγικά.

Σ' αυτό το σύνορο εγγράφονται όλοι οι πόλεμοι. Όλοι οι φόντοι, όλοι οι βιασμοί, όλες οι θυσιαστικές λειτουργίες. Εγκλεισμοί, αποκλεισμοί, φύλακες, αρνήσεις, οστρακισμοί εξορισμών θυμάτων. Η «καθαριστική» βία, σαν εισαγωγή στη συμβολική τάξη. Που είναι η φαλλοκεντρική. Δηλαδή η τάξη που αναγνωρίζει μόνον το ένα φύλο σαν καθοριστικό της παραγωγικής λειτουργίας.

Σαν καθοριστικό της πολιτιστικής λειτουργίας, του νοήματος, (της γονιμότητας): Το αντρικό φύλο. Προσοχή όμως. Αυτή η λειτουργία είναι κοινή και στα δύο φύλα.

Και επιπλέον, (αυτό κυρίως), είναι αυτή και μόνον αυτή, που γέννησε ΟΛΑ τα πολιτιστικά εργαλεία. ΟΛΑ. Την ίδια την ΠΟΛΗ, τον ΝΟΜΟ, την ΤΕΧΝΗ, όπως τη ξέρουμε (ακόμη και σε επίπεδα Εσωτερισμού, ο οποίος διατείνεται ότι αγγίζει τα όρια του αντικειμενικού...)

Γι αυτό, ας μιλήσουμε για στάδια απαραίτητα, διαμορφωτικής γνώσης, όση βία και αν εξυπακούουν. Αυτό είναι το τρομαφόρο μυστήριο της ζωής... Από κει και πέρα προχωρούμε και ελευθερωνόμαστε, ή ετοιμαζόμαστε για μια άλλη αντίληψη του κόσμου. Αυτήν που θα περιλαμβάνει στο συμβολισμό της ΚΑΙ τα δυο φύλα. (Την αντίληψη της Ειρήνης).

Ελενα Τουμαζή - Ρεπελινα

νεολαία: το μεγάλο ερωτηματικό

Με τίτλο «η νεολαία» στη σύγχρονη κυπριακή κοινωνία», Μοι φοιτητές και η διεύθυνση του Intercollege, διοργάνωσαν ένα σεμινάριο στις 3 Απριλίου στο «Φιλοξενία». Ξαν ένα ξεκίνημα μιας πιο συστηματικής προσέγγισης από τη πλευρά μας του ζητήματος «νεολαία», δημοσιεύουμε σχεδόν όλες τις ομιλίες του σεμιναρίου. Ελπίζουμε ότι θα αποτελέσουν την αφορμή για μια σειρά «αντιδράσεις» από μέρους σας. Ιδιαίτερα θα χαρούμε αν έχουμε αντιδράσεις από την πλευρά των φοιτητών των κυπριακών μεταγυμνασιακών σχολών με τους οποίους ευχόμαστε να επιτύχουμε μια μονιμότερη επαφή.

Αφετηρία στους προβληματισμούς μας είναι η αντίληψη ότι η πολιτική — είναι η προμελετημένη — συνειδητή επίδραση του ανθρώπινου παράγοντα στην ιστορική, την κοινωνική εξέλιξη.

Πεμπουσία της πολιτικής είναι η πάλη για την εξουσία και η υλοποίηση της εξουσίας που αφορά όμως όλους ανεξαιρέτα τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Εμείς πιστεύουμε ότι η πολιτική ζωή και αντίστοιχα η πολιτική συμπεριφορά του ατόμου δεν διαμορφώνονται από τυχαία περιστατικά, ούτε από τις ιδιομορφίες της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του καθενός αλλά εκφράζουν την κοινωνική του θέση, εκφράζουν συγκεκριμένα κοινωνικά, οικονομικά συμφέροντα, στηρίζονται κατά κύριο λόγο στους υλικούς όρους ζωής των ανθρώπων.

Έτσι άλλοι μεν είναι ταγμένοι υπέρ της διατήρησης και διαιώνισης του δοσμένου συστήματος, της δοσμένης εξουσίας, άλλοι δε ενδιαφέρονται για την ανατροπή του.

Πολιτική σε μια κοινωνία, που χωρίζεται σε άρχοντες και σε κολλίγους, σε προνομιάχους και μη δεν μπορεί παρά νάναι πολιτική αντιπαράθεσης, ανειρήνευτης πάλης για την εξουσία.

Τέλος, για μας την πολιτική όχι στατικά αλλά δυναμικά δεν την καθορίζουν οι αρχηγοί, οι μονάδες — όσο μεγαλοφυείς και αν είναι — αλλά οι λαϊκές μάζες. Με αυτή την έννοια επιδιώκουμε τη συμμετοχή της νεολαίας στην πολιτική ζωή. Συνειδητή, δημιουργική συμμετοχή. Μαζική, οργανωμένη και όχι αυθόρμητη και μεμονωμένη.

Η νεολαία έχει σαν χαρακτηριστικό ακριβώς γνώρισμα ότι βρίσκεται στο στάδιο, στη διαδικασία της ένταξης της στις κοινωνικές και τις πολιτικές σχέσεις. Κι' αυτό ανεξάρτητα από το ότι το νεοαποικιακό μας σύνταγμα και η αστική τάξη της αναγνωρίζουν τυπικά αυτό το δικαίωμα μόνο στο 21ο έτος της ηλικίας της.

Πώς ετοιμάζεται όμως η νεολαία γι' αυτή την ένταξη στις κοινωνικές και πολιτιστικές σχέσεις; Η καλύτερα πώς γίνεται αυτή η ένταξη στην πράξη;

Πρώτος σταθμός σ' αυτή τη διαδικασία της ένταξης της νεολαίας στις κοινωνικές σχέσεις είναι το σχολείο. Στο σχολείο όμως ο μαθητικός συνδικαλισμός είναι «απογορευμένος καρπός», η διακίνηση των ιδεών δεν είναι ελεύθερη, αφού δεν επιτρέπεται η οργάνωση των μαθητών, αλλά μονόδρομος από το σύστημα στον μαθητή. Ο στοιχειώδης θεσμός συνδικαλισμού όπως είναι οι συντονιστικές επιτροπές παραγνωρίζονται προκλητικά από το κράτος και το υπουργείο παιδείας. Έτσι, δεν αναγνωρίζεται στους μαθητές το δικαίωμα να μετέχουν στις αποφάσεις που τους αφορούν, να συμμετέχουν ουσιαστικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Και αφού δεν τους αναγνωρίζεται η ανάληψη ευθυνών στα θέματα του σχολείου, πώς ετοιμάζονται για την ανάληψη ευθυνών στα γενικά, πολιτικά προβλήματα του τόπου;

Στο στράτευμα ο αυταρχισμός, η άρνηση και του απλού δικαίωματος της πολιτικής ενημέρωσης από τον τύπο, κρατούν τους νέους — θέλουν να τους κρατούν — μακριά από τα κοινά.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων της προσωπικότητας του κάθε νέου ανθρώπου — ιδιαίτερα όσων δεν έχουν την εμπειρία της παραγωγής — παίζει η απασχόληση στον ελεύθερο χρόνο. Τι προσφέρεται σ' αυτό τον τομέα από το κράτος; Ενώ στερούν στη νεολαία τις ευκαιρίες δημιουργικής απασχόλησης αφού έχουν και την τέχνη αλλά

νεολαία και πολιτική

μικης σιανης
εδον

και τον αθλητισμό για τους διαλεκτούς, την ελίτ, σερβίρουν ταυτόχρονα άφθονα τα υποπροϊόντα του δυτικού πολιτισμού, την παθητική διασκέδαση, τον εύκολο, παθητικό, ατομικιστικό τρόπο ζωής. «Ιδανικά» αυτού του τρόπου ζωής — η ιδέα του «αυτοδημιούργητου», ο καταναλωτισμός, η λατρεία της δύναμης και της βίας.

Μέσα από τον ψεύτικο αυτό πολιτισμό όπως και μέσα από το ρουσφέτι που έγινε καθεστώς στην Κύπρο η άρχουσα αστική τάξη οδηγεί τη νεολαία στον απατηλό δρόμο της επιδίωξης της «ατομικής ευτυχίας», το δρόμο της αντιπαράθεσης στη μαζική, οργανωμένη πάλη.

Εμείς πιστεύουμε πώς τα προβλήματα της νεολαίας στην εργασία, την παιδεία ή τη ψυχαγωγία — είναι προβλήματα κοινωνικά και δεν μπορούν να βρουν τη λύση τους μέσα από την ατομική αντίδραση και αναζήτηση αλλά μόνο μέσα από την μαζική οργανωμένη πάλη.

Ένα βασικό ζήτημα στο κεφάλαιο νεολαία και πολιτική είναι η σχέση πολιτικοποίησης και κομματικοποίησης. Το κράτος έχει σαν επίσημη πολιτική του — όχι τυχαία — την αντιπαράθεση της πολιτικοποίησης στην κομματικοποίηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε επίσημη έκθεση του Υπουργείου Παιδείας για την αντικοινωνική συμπεριφορά σαν ένα από τους παράγοντες τέτοιας συμπεριφοράς καθορίζει την κομματικοποίηση.

Ωσάν να μην είναι τα κόμματα οι κύριοι φορείς της πολιτικής ζωής. Αυτά που καθορίζουν και ασκούν τη μια ή την άλλη πολιτική. Ωσαν να μην είναι κομματική και η ίδια η πολιτική του κράτους.

Κάτω από αυτό το σύνθημα κρύβεται η προσπάθεια της άρχουσας τάξης να αποκτήσει το μονοπώλιο στη δουλιά μέσα στη νεολαία — ιδιαίτερα τη μαθητική — να χειραγωγεί τη νεολαία κάτω από τα «εθνικά» ιδανικά απομακρύνοντας την από την οργανωμένη πάλη.

Για μας τα ιδανικά έχουν χαρακτήρα ταξικό και κομματικό και είναι φυσικό να εκπροσωπούνται από συγκεκριμένα κόμματα, που δεν είναι τυχαία φαινόμενα αλλά στηρίζονται σε συγκεκριμένες συνθήκες και εκφράζουν συγκεκριμένα κοινωνικά σύνολα.

Η νεολαία της Κύπρου είναι στη μεγάλη πλειοψηφία της πολιτικοποιημένη και μάλιστα δημοκρατικά προσανατολισμένη.

Η νεολαία διεκδίκησε, με την πάλη της, με τις θυσίες της στην πάλη κατά του φασισμού, του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής του Ιουλίου του 1974.

Το 1974 αποτέλεσε σταθμό στην πολιτική εξέλιξη της νεολαίας και για το νεολαϊστικό κίνημα. Ο Ιούλης του '74 σήμανε τη κατάρρευση της πολιτικής και ιδεολογίας της ακροδεξιάς, της ΕΟΚΑ Β'. Ο σωβινισμός και η πατριδοκαπηλεία από τη μια και ο αντικομμουνισμός από την άλλη αποδείχθηκαν σαν οι πιο πιστοί σύμμαχοι των ξένων ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων και συμπερόντων στα σχέδια για τη διχοτόμηση της Κύπρου. Τα συνθήματα ΝΑΤΟ—ΣΙΑ—ΠΡΟΔΟΣΙΑ ήταν συνθήματα της καταπληκτικής πλειοψηφίας του λαού. Τα αντι-ιδανικά αυτά δοκιμάστηκαν με τραγικές για τον τόπο επιπτώσεις. Κι' όμως σήμερα ανασύρονται τα ίδια — παλιά φλάμ-

πουρα.

Το 1974 σήμανε μαζί και την κλιμάκωση της αντίστασης του λαού μας στα ξένα διχοτομικά σχέδια, στη ξένη εξάρτηση. Μαζί σήμανε και την παραπέρα ανάπτυξη της μαζικότητας και μαχητικότητας του νεολαϊστικού κινήματος.

Ποιά είναι σήμερα η κατάσταση;

Ποιά πολιτική και από ποιές πολιτικές έχει να διαλέξει σήμερα η κυπριακή νεολαία; Στο κύριο πρόβλημα που αφορά το μέλλον και τις τύχες της νεολαίας έχει να διαλέξει ή τη γραμμή για μια ανεξάρτητη, ενωμένη, αδέσμευτη, ομόσπονδη και πλήρως αποστρατικοποιημένη Κύπρο, πατρίδα όλων των κατοίκων της, με μια λύση του Κυπρακού στα πλαίσια του ΟΗΕ και με εγγυήσεις διεθνείς ή λύση του κυπριακού στα ΝΑΤΟικά «συμμαχικά» πλαίσια, λύση συμβιβασμού με τους καταστροφείς του τόπου μας. Δυναμώνουν καθημερινά οι φωνές πώς αφού δεν μπορούμε να τα βάλουμε με τους αμερικανούς και τους άγγλους ας πάμε μαζί τους, να δεχτούμε, δηλαδή τους υποδουλωτικούς όρους που μας επιβάλλουν.

Έχει να διαλέξει η νεολαία είτε την ειρηνική, πολιτική λύση του κυπριακού στη βάση αμοιβαίου συμβιβασμού και της επαναπροσέγγισης με τους τουρκοκυπρίους συμπατριώτες μας είτε με την «εθνική» πολιτική του διαχωρισμού και της στρατιωτικής αντιπαράθεσης, όπως κι αν ονομάζεται — δυναμική εμπλοκή της Ελλάδας ή άλλως πώς. Τι σημαίνει όμως στην πράξη αυτή η πολιτική; Σημαίνει μετατροπή του απελευθερωτικού μας αγώνα σε εθνικιστικό — σωβινιστικό, σημαίνει ενταφιασμό κάθε ελπίδας κοινής συμβίωσης ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων, σημαίνει στην καλύτερη περίπτωση οριστικοποίηση του διαμελισμού.

Στο υπ' αριθμό δύο πολιτικό πρόβλημα — το πρόβλημα της τελωνειακής ένωσης με την ΕΟΚ — η νεολαία, που δεν ρωτήθηκε ποτέ και για τίποτε όπως κι όλος ο λαός σύρεται στην απάτη του «ευρωπαϊκού ιδανικού» που σημαίνει νέες χιλιάδες άνεργους και του «φτηνού αυτοκινήτου» που και πιο φτηνό δεν θάνα και πιο άφταστο θα γίνει αφού θα υποβιασθεί το γενικό βιοτικό επίπεδο.

Αντί αυτού εμείς προτείνουμε ισότιμες εμπορικές σχέσεις με όλες τις χώρες μαζί κι' αυτές της ΕΟΚ σαν την οικονομική εγγύηση της αδέσμευτης εξωτερικής πολιτικής της Κύπρου.

Κλείνοντας επαναλαμβάνουμε: Εμείς πιστεύουμε πως η πολιτική και κοινωνική εξέλιξη δεν εκφράζουν, δεν κινούνται από το «χάσμα των γενεών» πιστεύουμε πως το νέο στην κοινωνία μας το εκπροσωπεί η εργατική τάξη και πως η πολιτική και τα συμφέροντα που την εκφράζουν είναι τα ανώτερα και πιο επαναστατικά ιδανικά που προτείνονται στη νεολαία.

νεολαία:
το μεγάλο
ερωτηματο

νεολαία και πολιτική

τακης χριστοδουλου (ΕΔΕΝ)

Με βάση λοιπόν αυτή την θεωρία μπορούμε να πούμε ότι η πολιτική έχει άμεση σχέση με όλες τις ανθρώπινες ενέργειες σε σχέση με την κοινωνία και όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ο Δημήτρης Γλίνος σε άρθρο του που γράφτηκε το 1932:

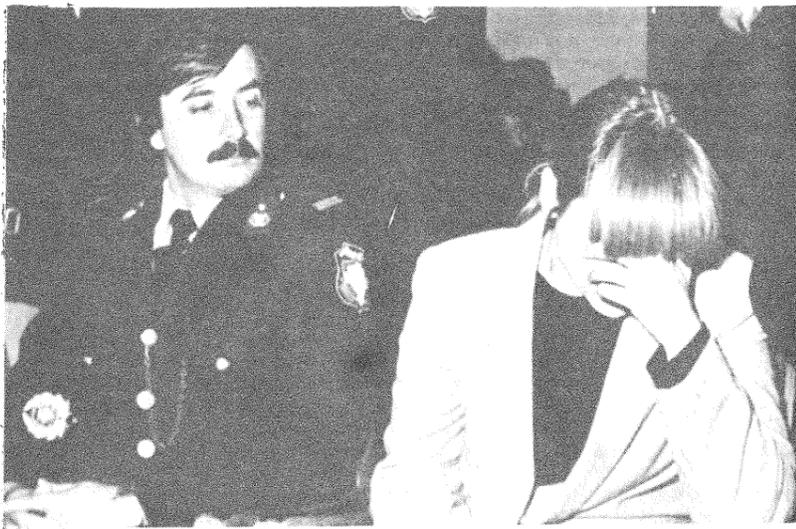
«... Είναι των αδυνάτων αδύνατο να ξεχωρήσει κανείς οποιονδήποτε κλάδο της ανθρώπινης πνευματικής ενέργειας από την πολιτική. Γιατί ο άνθρωπος ούτε σαν άτομο ούτε σαν σύνολο, μπορεί να μεταβληθεί ποτέ σ' ένα απλό και μόνο θεωρητικό πλάσμα. Ζωή σημαίνει ενέργεια και τρόπος ενέργειας. Τρόπος ενέργειας σημαίνει πολιτική, είτε συνειδητή είτε όχι. Γιατί δεν υπάρχει ενέργεια του ανθρώπου που δεν είναι κοινωνικά καθορισμένη. Ο τρόπος λοιπόν που πραγματώνεται η ομαδική βούληση, είτε μέσα στις ομαδικές είτε μέσα στις ατομικές ενέργειες, είναι πολιτική, αφού στον ένα τρόπο μπορεί να αντιπαχθεί ένας άλλος τρόπος».

Στη άποψη του Δημήτρη Γλίνου που πραγματικά θέτει το θέμα πολιτική στη σωστή του διάσταση προσθέτουμε και αυτή του Λένιν ο οποίος δίνει ένα πιο συγκεκριμένο ορισμό με βάση τον οποίο:

«Πολιτική είναι η συμμετοχή στις υποθέσεις και τις εργασίες του κράτους, είναι η διοίκηση του κράτους είναι ο καθορισμός των μορφών του κράτους και των σκοπών, των αντικειμένων και του περιεχομένου της δράσης του».

η σημερινή πραγματικότητα

Αφού δεχτούμε ότι πολιτική είναι η ενασχόληση με τα κοινά και η συμμετοχή στις διαδικασίες και εξελίξεις της κοινωνίας μπορούμε να εξετάσουμε τη σημερινή κατάσταση σε σχέση με τη νεολαία και να διαπιστώσουμε πολύ εύκολα ότι, όχι μόνο δεν έχει καμιά συμμετοχή αλλά αντίθετα βρίσκεται στο περιθώριο των κοινωνικών εξελίξεων αποπροσανατολισμένη και ξεκομμένη τόσο από την κοινωνική πραγματικότητα όσο και από τα προβλήματα που την απασχολούν.

Λαμβάνοντας υπ' όψην τις σημερινές κρίσιμες στιγμές που περνά ο τόπος μας πιστεύουμε πως η κατάσταση αυτή ισοδυναμεί με έγκλημα.

Ο Βάσος Λυσαριδης στο πρόγραμμα κυβερνητικής πολιτικής για τις εκλογές του '83 αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής: «Η νέα γενιά αποτελεί την εγγύηση για το αύριο. Παραγνώριση της νέας γενιάς, του πολιτικότερου ανθρώπινου δυναμικού μας, σημαίνει υπονόμευση του εθνικού και κοινωνικού αγώνα του τόπου μας».

Γιατί όμως η νεολαία βρίσκεται σήμερα στο περιθώριο; Μήπως φταίει η ίδια η νεολαία; Η μήπως αυτό είναι αποτέλεσμα μιας έντεχνης προσπάθειας για εξυπηρέτηση άλλων συμφερόντων;

Αυτά όλα τα ερωτήματα γενιούνται πιστεύουμε εύλογα και οπωσδήποτε χρειάζονται απάντηση.

Μια απάντηση που σίγουρα δεν μπορεί να είναι μονολεκτική γιατί ακριβώς πίσω από την πραγματικότητα κρύβεται μια ολόκληρη φιλοσοφία, την οποία θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε πιο κάτω.

νεολαιιστικός χώρος

Ο νεολαιιστικός χώρος σημαδεύεται από ευαισθησία και πλαστικότητα. Η δραστηριότητα του νεολαίου χαρακτηρίζεται πάντα από μια συνολική αναζήτηση πάνω σ' όλο το φάσμα των προβλημάτων στα πλαίσια της καθημερινής του επαφής με τη ζωή, στη προσπάθειά του να ολοκληρωθεί και ν' αφήσει τη σφραγίδα του στη πορεία της κοινωνίας στην οποία ανήκει. Αυτά όλα έχουν σαν φυσική συνέπεια να χαρακτηρίζεται η όλη του δραστηριότητα από αμφισβήτηση και άρνηση των συμβατικών αξιών, από μια αποστροφή προς τις αυταρχικές μεθόδους και θεσμούς.

Αυτά ακριβώς τα στοιχεία είναι που καθορίζουν τη στάση της άρχουσας τάξης απέναντι στη νεολαία.

Έτσι λοιπόν, βλέπουμε ότι η αποδοχή της πολύπλευρης ενασχόλησης της νεολαίας με τα κοινά να αντιμετωπίζεται με την μέθοδο της άρνησης, της καταστολής και της σκυφάντησης έτσι ώστε μέσα από το πολιτικό

επιχείρημα της «ανωριμότητας» και των «τεχνικών ή των συνταγματικών δυσκολιών» η νεολαία να οδηγείται στο περιθώριο. Με την στάση αυτή η άρχουσα τάξη θέλει και επιδιώκει να εξυπηρετήσει δικά της πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά συμφέροντα, σε μια προσπάθεια ανώδυνης ενσωμάτωσης και εκφυλισμού της αγωνιστικής και δυναμικής νεολαίας.

Ο αποπροσανατολισμός από την μια και η στέρηση των δημοκρατικών, πολιτικών δικαιωμάτων της νεολαίας από την άλλη υποβοηθούν έτσι ώστε ο προβληματισμός και οι ιδέες της νέας γενιάς να μην μετασηματίζονται σε πολιτική δύναμη και την ένταξη των νέων στη παραγωγική διαδικασία.

πως διαμορφώνεται η κατάσταση

Όπως γίνεται αντιληπτό το θέμα που θίξαμε προηγουμένα δεν είναι τόσο απλό κι' ούτε η διαμόρφωση της κατάστασης γίνεται τόσο απλοποιημένα όπως την περιγράψαμε πιο πάνω.

Στο σημείο αυτό πρέπει να εντοπίσουμε και να αναφέρουμε πως η άρχουσα οικονομική ολιγαρχία έχει στα χέρια της τους θεσμούς και τους μηχανισμούς του συστήματος τους οποίους χρησιμοποιεί έτσι ώστε από την μια να δημιουργούνται συνθήκες αποπροσανατολισμού και πεθωριοποίησης από την άλλη εύκολα να επιτυγχάνεται ο εκφυλισμός και η ενσωμάτωση.

Το περιβόητο «χάσμα των γενεών» πιστεύουμε πως είναι απλά ένα κλειστό έντεχνα διχοτεμμένο με άμεσο στόχο τη διάβρωση και τον εθισμό του λαού μέσα από τον οποίο κατασκευάζεται και προωθείται η απολίτικη και αποπροσανατολιστική σύγκρουση μεταξύ νέων και γέροντων έτσι ώστε να διευκολύνεται η συγκάλυψη των ταξικών αντιθέσεων μέσα στη κοινωνία.

Ακόμα πρέπει να εντοπίσουμε τον σκόπιμο διαχωρισμό ανάμεσα στη πολιτικοποίηση και κομματικοποίηση μέσα από τον οποίο επιχειρείται ουσιαστικά η δημιουργία ανθρώπων που η συμμετοχή τους στις κοινωνικές διαδικασίες να περιορίζεται στη ψήφο στις εκάστοτε εκλογικές διαδικασίες.

Παράλληλα με αυτό το τρόπο, δημιουργείται κλίμα αποστροφής προς την οργανωμένη πάλη για διεκδίκηση των οποιωνδήποτε αιτημάτων έτσι ώστε ν' αφήνονται στα χέρια ορισμένων «φωστήρων» και «ειδημόνων» με την «έγκριση» μιας ολιγαρχικής πλειοψηφίας, μιας άβουλης μάζας.

Πέραν από τα δύο αυτά στοιχεία είναι αναγκαίο να θίξουμε πως για την συντήρηση του συστήματος χρησιμοποιούνται κύρια, δύο μηχανισμοί. Ο ένας είναι το πέρασμα των αξιών, της ιδεολογίας της άρχουσας τάξης μέσα στη νεολαία, σκοπός που εξυπηρετείτε εύκολα από τους διάφορους θεσμούς: παιδεία, ψυχαγωγία, στρατός, πανεπιστήμιο, οικογένεια οι οποίοι διαμορφώνονται με τέτοιο τρόπο για να εξυπηρετήσουν αυτό το στόχο.

Ταυτόχρονα λειτουργεί και ένας άλλος μηχανισμός που αφορά την στελέχωση της κρατικής μηχανής και των ηγετικών θέσεων σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Εδώ πρόκειται για μια διαδικασία επιλογής και αφομοίωσης για την διαμόρφωση νεολαίων που θα στελεχώσουν τα στελέχη του συστήματος. Η διαδικασία αυτή ξεκινά από τα σχολεία μπορούμε να πούμε με την θεωρία «οι μαθητές πρέπει να ασχολούνται με τα μαθήματά τους και να μένουν μακριά από την πολιτική» και ολοκληρώνεται στο πανεπιστήμιο

με την δημιουργία «επιστημόνων» για την επιστήμη.

υπαρχει διεξοδος

Είναι γεγονός ότι στην προσπάθειά μας να αναλύσουμε την σημερινή πραγματικότητα δημιουργήσαμε ίσως άθελα μας τη εικόνα μιας κατάστασης γεμάτης αδιέξοδα χωρίς καμιά ελπίδα για σπάσιμο αυτών των αδιεξόδων.

Όμως η πραγματικότητα δεν είναι αυτή. Σίγουρα δεν παραγνωρίζουμε τις δυσκολίες και τα εμπόδια που παρουσιάζονται για μια τέτοια εξέλιξη.

Πιστεύουμε πως μπορεί να υπάρξει λύση αντιπαράσσοντας στην συντήρηση την πρόοδο μέσα από την οργανωμένη πάλη της ίδιας της νεολαίας που θα ξεκινά από την διαπίστωση της ταξικής διάρθρωσης της κοινωνίας και θα καταλήγει στην δημιουργία μιας άλλης κοινωνίας πιο ανθρώπινης πιο δημιουργικής.

τα κινηματα νεολαιας

Τα κινήματα νεολαίας είναι πολύμορφα και καλύπτουν όλους τους κλάδους (μαθητές,

σπουδαστές, εργάτες, αγρότες). Οι οργανώσεις νεολαίας σε κάθε επιμέρους κλάδο πρέπει να λειτουργούν μαζικά και ενωτικά, να συμμετέχουν και να αγωνίζονται καθημερινά για τα προβλήματα της που σε όλες τις βαθμίδες του νεολαιιστικού χώρου έχουν μια κοινή βάση: Την συνολική εκμετάλλευση, την άνιση ενσωμάτωση, την προγραμματισμένη καταπίεση.

Αυτή πιστεύουμε είναι η βάση της ενότητας όλων των κινήματων νεολαίας που πρέπει να χτίζεται συνειδητά και καθημερινά, πολιτικά και οργανωτικά στην πράξη.

Να διαρθρώνεται στα επιμέρους κινήματα για να παρουσιάζει συνολικά το νεολαιιστικό κίνημα μια σιδερένια γροθιά, σταθερά προσανατολισμένη στους στρατηγικούς στόχους.

Η ενότητα αυτή της νεολαίας και ο προσανατολισμός του αγώνα της, πιστεύουμε πως είναι η καλύτερη απάντηση στις ενέργειες και στους μηχανισμούς της άρχουσας οικονομικής ολιγαρχίας στοιχείο απαραίτητο για την επιτάχυνση των διαδικασιών για μια κοινωνία αλιωτική, μια κοινωνία ανθρώπινη και δημιουργική.

Η νεολαία αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό και καθοριστικό μπορούμε να πούμε χώρο μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Αποτελεί μια μεταβατική φάση που οριοθετείται από τις διαδικασίες της ένταξης της στην παραγωγή και της διάπλωσης της προσωπικότητας των νέων.

Ακόμα, η νεολαία έχει να διαδραματίσει ένα αυξημένο και σημαντικό ρόλο στην κοινωνική εξέλιξη.

Τα στοιχεία αυτά που χαρακτηρίζουν τον νεολαιιστικό χώρο καθορίζουν το σημείο της ταξικής αντιπαράθεσης σε σχέση με τις κοινωνικές εξελίξεις και που αποτελούν παράλληλα το σημείο το οποίο μπορεί να συνδέσει και να συσχετίσει τους δύο όρους που συνηθιστούν το θέμα μας.

Ένα θέμα που όπως γίνεται αντιληπτό είναι αδύνατο να το προσεγγίσουμε με απλούς ορισμούς αλλά με μια βαθύτερη ανάλυση που για να γίνει κατορθωτό θα πρέπει να δούμε τι σημαίνει ο όρος πολιτική, ποιες ερμηνείες δίδονται γι' αυτόν τον όρο, από που πηγάζουν και που στοχεύουν οι ερμηνείες αυτές.

τι είναι πολιτική

Στην προσπάθειά μας να δώσουμε απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια ωμή πραγματικότητα. Δηλαδή της ύπαρξης δύο αντιθέτων φιλοσοφιών, δύο αντιθέτων κόσμων μέσα από τις οποίες πηγάζει και η γενικότερη αντίληψη για τις κοινωνικές διεργασίες και εξελίξεις.

Από την μία είναι η αντίληψη που προβάλλεται κύρια από την κυρίαρχη αστική τάξη μέσα από την οποία επιχειρείται η διαίωση της επικυριαρχίας της σε μια προσπάθεια να κρατήσει τον ενδιαφερόμενο λαό στο περιθώριο των εξελίξεων, μακριά από το περιεχόμενο της δράσης του κράτους και γενικότερα της κοινωνίας. Στη υλοποίηση του στόχου αυτού η έννοια της πολιτικής παρουσιάζεται σαν κάτι το ξεχωριστό σαν κάτι το απομακρυσμένο από την ευρύτερη λαϊκή μάζα, όπως πολύ χαρακτηριστικά εντοπίζεται στην εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη:

«Πολιτική είναι η τέχνη του κυβερνάν. Η επιστήμη η σχετική προς την οργάνωση και διακυβέρνηση κράτους.

Πολλάκις ορίζεται υπό των διαπρεπεστέρων επιστημόνων και δημοσιολόγων ως τέχνη μάλλον ή ως επιστήμη, ενώ έτεροι δέχονται ότι η πολιτική είναι εξ' ίσου τέχνη και επιστήμη...».

Το απόσπασμα αυτό πιστεύουμε ότι είναι πολύ σαφές ενισχύοντας τα όσα πιο πάνω αναφέραμε, τα οποία βρίσκονται σε αντιπαράθεση με μια άλλη αντίληψη περί πολιτικής που πηγάζει από μια φιλοσοφική θεώρηση της κοινωνίας που σε καμιά περίπτωση δεν έχει τίποτε το κοινό με την σημερινή καπιταλιστική κοινωνία.

Γιατί ακριβώς είναι η αντίληψη για μια άλλη κοινωνία που θέλει τον ανθρώπινο παράγοντα στο επίκεντρο του κοινωνικού γίγνεσθαι και τη λαϊκή μάζα να συμμετέχει ενεργά σ' όλες τις φάσεις της κοινωνικής ζωής.

συγχρονες ιδεολογικές τασεις της κυπριακής νεολαίας

γιαννης κασουλιδης νε.δη.συ.

Κατ' αρχή επιτρέψατε μου να εκφράσω τα συγχαρητήρια μου προς το INTERCOLLEGE και την Ένωση Φοιτητών INTERCOLLEGE για την εύστοχη πρωτοβουλία τους να διοργανώσουν αυτό το Σεμινάριο για να συζητηθεί το τόσο καυτό θέμα της ανάμειξης της σύγχρονης Νεολαίας μας στα κοινά του τόπου μας.

Είναι ιδιαίτερη η χαρά μου γιατί κάθομαι στο ίδιο τραπέζι με τους συναδέλφους των άλλων κομματικών οργανώσεων νεολαίας για να συζητήσουμε αυτό το κοινό για όλους μας θέμα και εύχομαι πως και πολλές άλλες φορές θα μας δοθεί η ευκαιρία να βρεθούμε στο ίδιο τραπέζι συζητώντας συλλογικά και συνυπεύθυνα τα προβλήματα του τόπου μας από την σκοπιά των κομματικών νεολαίων που εκπροσωπούμε.

Διάλεξα σαν επιμέρους θέμα για την εισήγηση μου τις ιδεολογικές τάσεις της σύγχρονης κυπριακής νεολαίας γιατί αν παλεύουμε και οι τέσσερις κομματικές νεολαίες παλεύουμε για να ενισχύσουμε τους νέους του τόπου μας στην αναζήτηση των ιδανικών που είναι αλληλένδετα με την νεανική τους ψυχή για να σταθούν με πίστη και θάρρος μπροστά στους κινδύνους που διατρέχει η ημικατεχόμενη πατρίδα μας και μπροστά στις αλληλοσυγκρουόμενες επιδράσεις της σύγχρονης πολύπλοκης εποχής μας. Και πιστεύω πως αν σε κάτι συμβάλλουμε και οι τέσσερις κομματικές νεολαίες είναι να βοηθήσουμε τους νέους που έρχονται κοντά μας να ξεκαθαρίσουν την σύγχυση που επικρατεί σε πολλούς από αυτούς γύρω από τα ερωτηματικά που τους βασανίζουν.

Πράγματι οι σημερινοί νέοι βρίσκονται αντιμέτωποι με ερεθίσματα και γεγονότα πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενα ή αρνητικής προσφοράς που συντείνουν στη σύγχυση τους.

Πρώτα απ' όλα:

Οι σημερινοί νέοι μας γνωρίζουν συνειδητά πως είναι κληρονόμοι της υπέροχης νέας γενιάς του 55-59. Των νέων εκείνων που θυσιάσαν τα πάντα, πολλοί απ' αυτούς ακόμα και την ζωή τους για το μεγάλο ιδανικό της ελευθερίας και της αγάπης προς την πατρίδα. Οι σημερινοί νέοι μας, στην ολότητα τους έχουν στο βάθος την ίδια ψυχή και την ίδια καρδιά που είχαν εκείνοι οι νέοι και γνωρίζουν πως με την κατάλληλη έμπνευση θα ξεαναγίνει φλόγα και πυρός η σπίθα που αιγοκαίει σήμερα μέσα τους.

Ταυτόχρονα όμως ζουν τις σημερινές αντιφάσεις και το μεγάλο συναίσθημα ανασφάλειας που τους προσφέρουμε όλοι μας όσο αφορά το Εθνικό μας θέμα.

Εζήσαν οι νέοι μας την προσφυγιά και τον Αττίλα, έγιναν μάρτυρες του ξεσκορπισματος της οικογένειας, του χωρισμού των φίλων και της παρέας, όλων των ξαφνικών κοινωνικών αλλαγών που έφερε η αναγκαστική μετακίνηση κοντά στην πόλη, σε ξένο περιβάλλον, σε ξένες συνθήκες ζωής.

Ζουν οι νέοι μας καθημερινά την αβεβαιότητα για ένα ασφαλισμένο μέλλον. Δεν βλέπουν φως στην άκρη της σήραγγας. Παρακο-

λουθούν το εθνικό μας θέμα να ηγούνται διπλωματικά και πολιτικά από το κακό στο χειρότερο. Είναι αρκετά ώριμοι για να μη συγκινούνται στην κούφια συνθηματολογία χωρίς καμιά έμπρακτη απόδειξη οποιασδήποτε πρόθεσης για ανατροπή των τετελεσμένων γεγονότων. Με περιφρόνηση μας ατενίζουν πολλοί νέοι εμάς τους μεγάλους και την ηγεσία μας που αντί για έμπνευση και παράδειγμα για ετοιμότητα στον αγώνα, τους προσφέρουμε συνταγές διχονοίας και παρελθοντολογίας. Με τούτο δεν θέλω να ισχυριστώ πως για ενότητα εννοώ την παντελή ομοφωνία.

Απεναντίας η πολυφωνία και η ύπαρξη κομμάτων με δικές τους πολιτικές θέσεις αποτελεί το θεμελιωδέστερο στοιχείο μιάς ώριμης δημοκρατίας. Όσον αφορά όμως το θέμα της Εθνικής μας επιβίωσης είναι λυπηρό γιατί η ηγεσία του τόπου μας δεν έχει καταφέρει να ακολουθήσει μια συλλογική και συνυπεύθυνη τακτική και δεν έχει χαράξει ακόμα μια πανεθνική υπερκομματική πολιτική για το εθνικό μας θέμα.

Δίπλα στο συναίσθημα ανασφάλειας για το εθνικό τους μέλλον πολλοί νέοι βασανίζονται και από το συναίσθημα ανασφάλειας για επαγγελματική αποκατάσταση και σταδιοδρομία. Δεν αναφέρομαι μόνο στην ανησυχητική άνοδο της ανεργίας στους νέους μας και ιδιαίτερα σε κείνη των άνεργων επιστημόνων.

Αναφέρομαι στο ηθικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίζεται σήμερα το σύστημα αναζήτησης δουλειάς ή ο προβιβασμός. Αν στην κοινωνία ξεχάσαμε την αξιοκρατία και μάθαμε τους νέους μας πως πρέπει να προσφεύγουν στα μέσα, να γίνονται οσφυοκάπτες αν ακόμα ατιμώρητα το ξεπούλημα της πολιτικής συνειδήσης του νέου γίνεται το αντάλλαγμα για τον διαρισμό του ή προβιβασμό του τότε πορωμένα και σαθρά είναι τα θεμέλια πάνω στα οποία οικοδομούμε το μέλλον μας.

Στον ιδεολογικό αποπροσανατολισμό μερίδας της σημερινής νεολαίας μας οπωσδήποτε θα συμβάλει και η σημερινή κατάσταση που επικρατεί στην παιδεία του τόπου μας. Όλοι ομολογούμε πως τα σχολεία μας δεν είναι εκείνα που ήταν πριν. Στοχεύουν σήμερα μόνο στην παροχή γνώσεων και δεν έχουν σαν σκοπό την δημιουργία του πνευματικού και ηθικού πολίτη.

Την αποτελεσματικότητα της παιδείας μας την βλέπουμε καθημερινά, — την ζούμε, όταν βλέπουμε την παραπαιδεία, αυτή την μάστιγα για τον ελεύθερο χρόνο της Νεολαίας μας, και φυτρώνει πάνω στην αδυναμία της.

— Όταν ζούμε καθημερινά τις μεγάλες δυσκολίες που έχουν οι τελειόφοιτοι μας για να εργοδοτηθούν.

— Όταν διαπιστώνουμε την αποδοτικότητα ή τον ζήλο που έχουν πολλοί εκπαιδευτικοί, θύματα και αυτοί της αναξιοκρατίας και κομματικοποίησης της εκπαιδευτικής υπηρεσίας.

Παράλληλα με την ιδιαιτερότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ημικατεχόμενη πατρίδα μας, αναμφίβολα η σύγχρονη πολύπλοκη εποχή μας, επηρεάζει σημαντικά την νεολαία μας στην ιδεολογική της τοποθέτηση. Το φαινόμενο τούτο είναι κοινό για όλες τις ανεπτυγμένες χώρες και πιο συγκεκριμένα

να για την Ευρώπη, την οποία αναφέρω ιδιαίτερα, γιατί η ιστορία μας, η γεωγραφία μας και ο πολιτισμός μας κατατάσσει την Κύπρο στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Οι ιδεολογικοί προσανατολισμοί των νέων μας αναπόφευκτα επηρεάζονται από:

- την μεγάλη εξέλιξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας
- την πρόοδο στις συγκοινωνίες
- την παρουσία των φοιτητών μας στο εξωτερικό
- τον τουρισμό

— την χρησιμοποίηση των εισαγόμενων αγαθών.

Ο κίνδυνος της ξενομανίας είναι ορατός και χρήζει μεγάλης προσοχής, θα ήταν σφάλμα όμως αν αντιδρούσαμε με την ξενοφοβία που είναι εξίσου επικίνδυνη.

Ένα κοινό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ευρώπη και που αναμφίβολα επηρεάζει στην ιδεολογική καταστάλαξη του σύγχρονου νέου είναι το φαινόμενο του καταναλωτισμού και ευδαιμονισμού που συνοδεύει την τεχνολογική εξέλιξη, την οικονομική πρόοδο και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των λαών. Το πρόβλημα τούτο είναι ιδιαίτερα οξύ στην Κύπρο μας όπου ο ευδαιμονισμός που παρουσιάζει η κοινωνία μας και η ηγεσία μας είναι τέτοιος που βρίσκεται σε μεγάλη αντίθεση με το γεγονός ότι λίγα μίλια πιο κάτω κυματίζει παράνομα η σημαία του Αττίλα και υπάρχει Στρατός κατοχής έτοιμος να κατασπαράξει όλους μας. Το παράδειγμα που δείχνουμε όλοι μας ανεξαιρέτα προς τους νέους μας είναι τρομερά αρνητικό και θα πρέπει να αντικριστεί με έργα πέρα από του να μας προβληματίζει μό-

νο.

Κάθε νεανική ψυχή είναι φυσικό να πλάθει τα όνειρα της για το μέλλον που ξανοίγεται μπροστά της. Προσβλέποντας προς το μέλλον, δημιουργεί την προσωπικότητα του ο νέος και σύμφωνα με τον τρόπο που αντικρίζει την ζωή καλλιεργεί την φιλοσοφία του γι' αυτή και καλοπιάνει τον ιδεολογικό προσανατολισμό του.

Αν δεν υπάρχει ασφάλεια για το μέλλον, την φυσική και εθνική του επιβίωση, για την επαγγελματική του αποκατάσταση και σταδιοδρομία ο νέος μας μπορεί να κλονιστεί. Πολλοί είναι εκείνοι οι νέοι σήμερα στον τόπο μας που μπροστά στην ανασφάλεια για το μέλλον, ζουν για το παρόν και την ανεμελιά του. Αυτοί τείνουν να είναι γυμνοί από ιδανικά και ιδεολογικές τοποθετήσεις, να είναι ίσως αρνητικοί και πολλές φορές καταστρεπτικοί στις ενέργειες τους. Απ' εδώ ίσως ξεκινά μαζί με άλλες συγκυρίες η αντικοινωνική συμπεριφορά ακόμα και η εγκληματικότητα της οποίας την έξαρση όλοι γευτήκαμε με αγανάκτηση.

Μια άλλη ανάγκη που έχει ο νέος, κυρίως ο έφηβος είναι να ακολουθεί τα διάφορα πρότυπα. Σαν λαός που αγωνίζεται για λευτεριά και εθνική επιβίωση πρότυπα της δικής μας κοινωνίας έπρεπε πρωτ' απ' όλα να ήταν οι αγωνιστές και ήρωες της Κυπριακής Ελευθερίας. Αν σήμερα οι αγωνιστές έγιναν αποδιοπομπαίοι τράγοι της κοινωνίας ή έχασαν, μερικοί από δική τους υπαιτιότητα, την αίγλη τους, αν ο δάσκαλος, ο πνευματικός άνθρωπος, ακόμα και ο πατέρας ή αρχηγός της οικογένειας παρατήθηκαν από μόνοι τους ή με πράξεις τους απώλεσαν το δικαίωμα να είναι παράδειγμα προς μίμηση τότε δημιουργήθηκε ένα μεγάλο κενό ως προς τα πρότυπα μερίδας της νεολαίας μας. Αυτό το κενό ήλθαν να το συμπληρώσουν οι τραγουδιστές, χορευτές, ποδοσφαιριστές, ή ακόμα χειρότερα οι καμικάζι και οι παλληκαράδες του χουλγκανισμού.

Έτσι σε μια, ευτυχώς μικρή μερίδα της Νεολαίας μας που συγκεντρώνεται κυρίως σε μεγαλύτερα ποσοστά ανάμεσα στους έφηβους μας, υπάρχει το φαινόμενο της ιδεολογικής απουσίας και της αδιαφορίας για τα κοινά και το μέλλον.

Για μας της ΝΕΔΗΣΥ, οι νέοι που μας ανησυχούν ιδιαίτερα δεν είναι οι νέοι που ακολουθούν την ΕΔΟΝ, την ΕΔΕΝ ή την ΝΕΔΗΚ. Είναι οι νέοι που δεν ακολουθούν κανένα που μας ανησυχούν, εκείνοι που παρουσιάζονται ιδεολογικά ξεγυμνωμένοι. Δεν είναι οι διάφορες ιδεολογικές τάσεις της σύγχρονης νεολαίας που έχουν τόση σημασία όσο η ανυπαρξία ιδεολογικής τάσης σε μερικούς νέους.

Αναμφισβήτητη η συντριπτική πλειοψηφία των νέων μας δεν ανήκει στην κατηγορία της ιδεολογικής ανυπαρξίας. Μπορεί να μην υπάρχει ο απαιτούμενος ενθουσιασμός και το απαραίτητο ενδιαφέρον. Κατά βάθος όμως σχεδόν όλοι οι νέοι μας έχουν μέσα τους το προζύμι και την σπίθα για να αναλάβουν και πάλι τον πρωτοποριακό τους ρόλο όπως αρμό-

ζει σ' ένα λαό που διεξάγει αγώνα Εθνικής επιβίωσης. Εκείνο που χρειάζονται οι νέοι μας είναι την κατάλληλη έμπνευση. Περιμένουν να δουν από μας τους μεγαλύτερους το σωστό παράδειγμα και από την ηγεσία μας την κατάλληλη έμπνευση.

Πιστεύουμε ότι έχουμε το δυναμικό και την δυνατότητα σαν Κύπρος να αποκτήσουμε την καλύτερη νεολαία όλων των εποχών αν σαν κοινωνία συνειδητοποιήσουμε ότι θα πρέπει όλοι μαζί να πάρουμε ορισμένες θαρραλέες αποφάσεις.

* Θα πρέπει να καταικήσουμε την επίδειξη του ευδαιμονισμού, εφαρμόζοντας όλοι λιτότητα και περισυλλογή συνοδευόμενη με οικονομικές θυσίες, αφιερώνοντας σημαντικό ποσοστό του Εθνικού μας εισοδήματος για την αμυντική μας θωράκιση.

* Θα πρέπει η ηγεσία μας να παρουσιαστεί μπροστά στους νέους μας ενωμένη όσον αφορά το Εθνικό μας ζήτημα, με μια υπερκομματική Πανεθνική γραμμή, που θα αποφασίζεται συλλογικά και συνυπεύθυνα, μέσα στα πλαίσια μιας Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας.

* Υπό την αιγίδα μιάς τέτοιας Κυβέρνησης θα πρέπει να εφαρμοστεί η αρχή της αξιοκρατίας και της χρηστής διοίκησης.

* Η Παιδεία μας θα πρέπει να στραφεί προς την κατεύθυνση της εξύψωσης του αγωνιστικού φρονήματος των νέων μας και της εξυπηρέτησης των Εθνικών και ηθικών αξιών.

* Τέλος το κράτος θα πρέπει να αποδώσει την σημασία που πρέπει στις κομματικές οργανώσεις νεολαίας, ενθαρρύνοντας τους νέους να προσεγγίσουν την οργάνωση της επιλογής τους και τούτο

— με την μορφή της κρατικής χορηγίας προς τις κομματικές νεολαίες

— με τον ελεύθερο μαθητικό συνδικαλισμό

— και την ελεύθερη πολιτικοποίηση των νέων μας

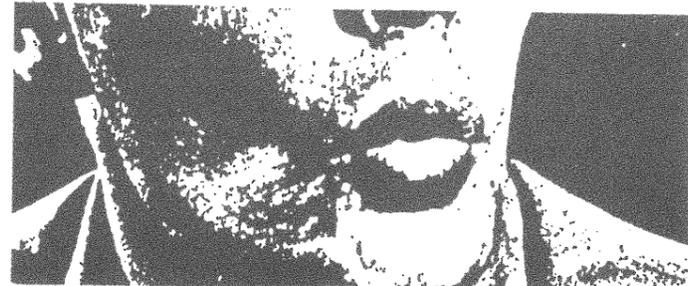
Μόνο ώφελος μπορεί ο σύγχρονος νέος να προσκομίσει εντασσόμενος σε μια κομματική νεολαία. Εκεί δεν πρόκειται να διδαχθεί ούτε χουλγκανισμό, ούτε αλητεία, ούτε ναρκωτικά. Πολλά όμως μπορεί να πετύχει προβληματιζόμενος και μελετώντας τα διάφορα προβλήματα του τόπου μας. Εμείς σαν ΝΕΔΗΣΥ θα συνεχίσουμε τον αγώνα μας για τον ιδεολογικό εμπλουτισμό των νέων της οργάνωσης μας για να παράδωσουμε στην κοινωνία:

— Πραγματικούς Έλληνες πατριώτες έτοιμους να αγωνιστούν και να υπερασπίσουν την πατρίδα τους.

— νέους φιλελεύθερους, δημοκρατικούς και ανεκτικούς

— νέους που σέβονται την ελευθερία του ατόμου και την ελευθερία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας με παράλληλη προήλωση προς τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης.

— τέλους νέους σύγχρονους που προβλέπουν στο μέλλον και την ειρήνη σαν κτίστες και δημιουργοί και όχι χαλαστές της κοινωνίας μας.

νεολαία:
το μεγάλο
ερωτηματικό

Ο ρολος της νεολαίας στη σύγχρονη Κυπριακή κοινωνία

• (με μια μικρή κι' ανώδυνη αφαίρεση από το αρχικό κείμενο, λόγω χώρου).

άνδρα χειμωνιάδη
νεδηκ

Εκινώντας μια προσπάθεια οριοθέτησης, καταγραφής και επεξεργασίας της θετικής ή αποθετικής συμπεριφοράς μιας κοινωνικής ομάδας οφείλουμε να αναοριοθετήσουμε το αντικείμενο μας ποιοτικά και εκτατικά για να έχουμε κατά το δυνατό σαφέστερη και αντικειμενικότερη κατάληξη. Πρέπει δηλαδή να μη περιοριστούμε σ' αυτή μόνη τη συμπεριφορά και το φορέα της αλλά να συμπεριλάβουμε στην διερεύνηση μας το περιβάλλον της ομάδας αυτής, τις επιδράσεις και επιρροές με τις οποίες σχετίζεται διαδραστικά.

Είναι με αυτό το πνεύμα που προσπαθούμε να κρίνουμε την σημερινή θέση της Κυπριακής νεολαίας και συνειδητά εκφράζουμε πίστη στην ποιότητα, το δυναμισμό, τον ανθρωπισμό και το ηθικό της υπόβαθρο.

Καθοριστικό σημείο για αυτή τη θέση είναι η λήψη όλων των παραμέτρων που εμπλέκονται, πολύ σοβαρά υπόψη.

ο ρολος της νεολαίας

Η Νεολαία στην Κύπρο, αποτελεί σήμερα ποσοστό 30% του συνολικού πληθυσμού (στες ελεύθερες περιοχές) περίπου 155 χιλιάδες πρόσωπα. Το 1/3 σχεδόν του πληθυσμού, ηλικίας 14 μέχρι 30 χρονών, μια ομάδα που δέχεται την κριτική και τις επιρροές άλλων, των κρατούντων, ομάδων, και η ίδια σαν ομάδα δεν απολαμβάνει το δικαίωμα καθορισμού πορείας, παρόλο που ένας αριθμός μελών της έχει και του παρέχεται μεγάλος βαθμός συμμετοχής, ή επιδράσης στον καθορισμό αυτό.

Ο ρολος της νεολαίας είναι περισσότερο εκτελεστικός και θεωρείται δευτερεύων παρά τις φραστικές διαβεβαιώσεις για το αντίθετο. Ο ρολος της νεολαίας πρέπει να είναι συμμετοχικός, συνεργατικός, αποφασιστικός και ισότιμος με τις άλλες μεγάλες κοινωνικές ομάδες.

Αυτό, αποτελεί μια μεγάλη κοινωνική ανάγκη, διαφορετικά, με τα σημερινά δεδομένα ανάπτυξης και ωρίμανσης των νέων, μια μπορεί να είναι η κατάληξη: Εφ' όσον οι νέοι δεν μετέχουν στις διαδικασίες διαμόρφωσης ή λήψης απόφασης ή σχεδιασμού, είναι φυσικό να μην επιδεικνύουν μεγάλο ή το αναγκαίο ενδιαφέρον και να στρέφεται η προσοχή τους αλλού, εκεί όπου θα μπορούν να αναπτύξουν τη δική τους πρωτοβουλία και να πάρουν αποφάσεις, ανεξάρτητα από το πόσο αναγκαίο ή χρήσιμο είναι ή τον βαθμό προτεραιότητας αυτής της αναγκαιότητας ή χρησιμότητας των θεμάτων στα οποία στρέφονται. Έτσι χάνεται χρόνος και ενέργεια χάρη στην αποπροσανατολιστική αυτή τάση που επιτείνεται από άλλες συνισταμένες που υπάρχουν στο κοινωνικό περιβάλλον, αρχίζουν τα ερωτηματικά και οι κριτικές!

τα δεδομένα της παρουσίας των νέων

Η παρουσία και συνεισφορά των νέων στην κοινωνική εξέλιξη είναι σημαντική και συχνά καθοριστική.

Από τις 155 χιλιάδες νέων περίπου, περισσότεροι από τους μισούς είναι ενταγμένοι στην

παραγωγική διαδικασία ενώ οι υπόλοιποι αποτελούν το σπουδαστικό και το στρατευμένο τμήμα της νεολαίας.

Αρκετές χιλιάδες νέων υπηρετούν από την ευαίσθητη ηλικία των 18 χρόνων στρατιωτική θητεία, συμβάλλοντας καθοριστικά στην επίτευξη και διατήρηση του αισθηματός σταθερότητας και ασφάλειας του κοινωνικού συνόλου.

Το 18,7% των νέων 15-19 χρόνων, το 80,7% ηλικίας 20-24 χρόνων και το 97% των νέων 25-30 χρόνων είναι ενταγμένοι στην παραγωγική διαδικασία.

Η σπουδαστική νεολαία αποτελεί το 30% των νέων ενώ η στρατευμένη περίπου το 8%.

Παρόλο που δεν υπάρχουν ασφαλή στοιχεία, μόνο ένα μέρος από τις 155 αυτές χιλιάδες νέων ανήκουν ενεργά σε κάποια οργάνωση, και από αυτούς ακόμα λιγότεροι σε κάποια πολιτική ή συνδικαλιστική οργάνωση που θα είχε σαν αποκλειστικό στόχο την προώθηση και διεκδίκηση των προβλημάτων της νεολαίας, και με κάποιο τρόπο την εκπροσώπηση στα διάφορα κέντρα ή όργανα διαμόρφωσης αποφάσεων. Βασικότερη μορφή τέτοιων οργανώσεων είναι πέρα από τις οργανώσεις πολιτικών νεολαίων, οι φοιτητικές συνδικαλιστικές ενώσεις που λειτουργούν σαν ομάδες πίεσης, με μειωμένη αποτελεσματικότητα αφού βρίσκονται εκτός Κύπρου.

παραγοντες και συνθηκες που επιδρουν στη νεολαία

Το 1974 υπήρξε χρόνος μεγάλων συνειπειών και για τη Νεολαία ειδικότερα πέρα από τις γενικότερες συνέπειες που επέφερε στον τόπο. Συνέπειες βραχυπρόθεσμες όπως εκείνη της ανεργίας που ξεπεράστηκαν σύντομα αλλά και άλλες που διαρκούν και που άλλαξαν επαναστατικά την πορεία της νεολαίας μας και θετικά και αρνητικά.

Η αναγκαστική μετακίνηση των εκτοπισμένων πληθυσμών από τα κατεχόμενα εδάφη μας κυρίως στις πόλεις και σε συνοικισμούς γύρω από αυτές, υπήρξε η αρχή και η βασική αιτία μιας ταχύτατης αλλαγής. Αλλαγής στη νοοτροπία, στη σκέψη, στις συνήθειες, στα ήθη. Νέοι από διαφορετικές περιοχές με διαφορετικό τρόπο σκέψης βρέθηκαν, και συνέχεια ανανεώνεται αυτή η κατάσταση, μαζί, σε αστικές περιοχές. Χωρίς την αναστολή που προκαλούσε ο προηγούμενος χώρος όπου ζούσαν ανάμεσα σε γνωστούς, φίλους, συγγενείς με έντονη την παρουσία ή κυριαρχία παραδοσιακών τρόπων σκέψης θετικών ή αρνητικών, τώρα πιο εύκολα εξαπλώνεται σε νέους αυτοσχέδιους τρόπους, πραγματοποιείται μια ανάμειξη συνθηκών, βρίσκουν έδαφος οι εξωτερικοί επηρεασμοί και λειτουργεί ακόμα πιο εύκολα η φροϊδική θεωρία της ψυχολογίας των μαζών.

Εκείνο που υποστηρίζουμε αναφέροντας τα πιο πάνω δεν είναι ότι είχαμε θετικές ή καταστροφικές εξελίξεις. Στο παρόν στάδιο αναφέρουμε απλά ότι μέσα σε εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα, καλύφθηκαν ή υπερπηδήθηκαν αποστάσεις που θα έπρεπε

να γίνουν διαδοχικά και προοδευτικά. Βρεθήκαμε δηλαδή αντικειμενικά όχι πολύ έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε τις συνέπειες της ξαφνικής αλλαγής.

Η ανάπτυξη της Κυπριακής Κοινωνίας μετά το 1974 υπήρξε θεαματική. Θετικά και αρνητικά. Από οικονομική άποψη φτάσαμε σήμερα σε πολύ υψηλά επίπεδα, συνθήκες πλήρους απασχόλησης, ευημερίας, σταθερότητας, ασφάλειας. Κατακλήστηκε όμως η αγορά μας με προϊόντα και υποπροϊόντα, συνήθειες και ήθη που δεν ασκούν πάντα καλή επιρροή ούτε στην κοινωνία μας ούτε βασικά στους νέους μας.

Εδώ βρίσκεται η τεράστια ευθύνη όλων: οικογένειας, σχολείου, κοινότητας, οργανώσεων, κομμάτων, πολιτείας, ιδιωτικού φορέα, μέσων μαζικής επικοινωνίας, όλων.

Και είναι εδώ που εμείς βασιζόμαστε την πίστη μας στην νεολαία της Κύπρου. Γιατί η Νεολαία δεν έχει καμιά ευθύνη επειδή ενδεχόμενα είναι εκτεθειμένη σε κακές επιρροές! Ευθύνη έχουν οι έμποροι της υποκοουλτούρας και των φαντακτικών ξενόφερτων συνθηκών, έχει ο τύπος και όλα τα μέσα μαζικής επικοινωνίας που αφιερώνουν το 100% σχεδόν του χώρου και χρόνου τους στην προπαγάνδη αυτών των υποπροϊόντων ή ξένων κοινωνικών εξελίξεων. Ευθύνη έχουν επίσης όσοι θα έπρεπε να λαμβάνουν μέτρα προστασίας, από την μάνα και τον πατέρα μέχρι τα κόμματα και την πολιτεία.

Θετικές εξελίξεις με την άποψη παροχών, σε ότι αφορά τη νεολαία υπήρξαν σε διάφορους τομείς, όπως η επέκταση της ΔΩΡΕΑΝ παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης που παρέχεται σήμερα στην Κύπρο, η απόφαση για ίδρυση Πανεπιστημίου, η επέκταση και ποιοτική και ποσοτική αύξηση των φοιτητικών υποτροφιών και δανείων, τα προγράμματα αυτοεργοδότησης, η επανεκπαίδευση σε τομείς που απορροφούν ευκολότερα δυναμικό, η καθήλωση της ανεργίας σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης κ.α.

Παράλληλα η δημιουργία φορέων και θεσμών για τη νεολαία, οι σαφώς περισσότερες και αποτελεσματικότερες ευκαιρίες ανάμειξης και συμμετοχής των νέων, οι περισσότερες ευκαιρίες άθλησης, ένα περισσότερο ελεύθερο και ευρύτερο πνεύμα είναι οπωσδήποτε θετικά επίσης.

Μπορούμε κατά συνέπεια να συνοψίσουμε ότι: Διάφορες ξαφνικές και απρόβλεπτες καταστάσεις όπως οι συνέπειες της καταστροφής του 74 επιτάχυναν τους ρυθμούς ανάπτυξης της νεολαίας. Η νεολαία σήμερα βρίσκεται αντιμετώπιση με κινδύνους εξωτερικούς, ακόμα και αν πρόκειται για μια απλή μίμηση τρόπου ζωής (επειδή εκεί που αναπτύχθηκε συγκεκριμένος τρόπος ήταν μια «λογική» κατάληξη σειράς βημάτων ενώ για μας εδώ είναι μια αντιγραφική χωρίς αντίκρουση στη δική μας σειρά βημάτων). Ακόμα η νεολαία δεν έχει πολλές ευκαιρίες συμμετοχής στα κέντρα διαμόρφωσης αποφάσεων ενώ η συμβολή της στην κοινωνική διαδικασία είναι εξαιρετικά σημαντική. Η νεολαία τέλος, ωριμάζοντας και αποκτώντας εμπειρίες πολύ νωρίς σήμερα σε συνδυασμό με προχωρημένες γνώ-

σεις που αποκτά εκπαιδευόμενη είναι σε θέση να αντεπεξέλθει αποτελεσματικά σε πολλούς τομείς και να συμμετάσχει με επιτυχία σε διαδικασίες, ιδιαίτερα, αλλά όχι μόνο, σε θέματα που την αφορούν άμεσα.

νεολαία και άλλες κοινωνικές ομάδες

Η νεολαία είναι το κομμάτι του λαού, που έχει την περισσότερη ζωντάνια, προοδευτικότητα, αγνότητα στις προθέσεις και τους στόχους του, ορμή και θάρρος σε περισσότερο βαθμό από κάθε άλλη ηλικία και είναι έτοιμη να ακολουθήσει λάβαρα και να τιμήσει σημαίες με δύναμη και πίστη. Ένα μεγάλο μέρος της βρίσκεται στην εύπλαστη ηλικία ενώ ένα άλλο ήδη εντάσσεται στην καθημερινότητα με όλα τα επακόλουθα.

Συχνά καταλογίζονται ευθύνες στους νέους και καταφέρονται κάποιες φωνές εναντίον τους, για έλλειψη ιδανικών, για προσήλωση στις υλικές απολαύσεις, την καλοπέραση, την ροπή προς το έγκλημα, αδιαφορία προς τα μεγάλα ή τα εθνικά προβλήματα κ.α.

Άδικη η στάση αυτή έναντι στους νέους. Και έχουμε δει πιο πάνω το θέμα των ευθυνών.

Εμείς πιστεύουμε ότι η νεολαία έχει τεράστιες δυνατότητες, έχει ορθολογικό — προοδευτικό πνεύμα, έχει εφόδια χρήσιμα και απαραίτητα, έχει υπόβαθρο ηθικό και πνευματικό, είναι καταρτισμένη, και έχει βαθιά ανάπτυξη της ευθύνης έναντι στην πατρίδα. Χρειάζεται προστασία από το ίδιο το περιβάλλον της, λάβαρα για να ακολουθήσει και ευκαιρίες πλήρους και ισότιμης συνεργασίας και συμμετοχής στην κοινωνική εξέλιξη του τόπου.

πολιτικοποίηση-κομματικοποίηση των νέων

Συχνά το βάρος των λαϊκών διεκδικήσεων, είτε πρόκειται για απελευθερωτικούς αγώνες από ξένους ζυγούς, είτε για διεκδικήσεις και άσκηση πίεσεων μέσα στη χώρα για επίτευξη λαϊκών στόχων πέφτει στη νεολαία που καλείται και τίθεται στην πρωτοπορία.

Αυτή η νεολαία που πάντα αποτελεί τον πρώτο μοχλό της κινητήριας δύναμης για αυτές τις διαδικασίες έχει δικαίωμα να γνωρίζει τις επιλογές που εξυπηρετεί! Έχει δικαίωμα να λαμβάνει μέρος στον σχηματισμό των επιλογών αυτών. Έχει επίσης δικαίωμα να μην μετατρέπεται σε θύμα κάποιων εκμεταλλευτών της ορμής και της δύναμης της.

Η έννοια πολιτικοποίηση ταυτίστηκε σε κάποια φάση με την κομματικοποίηση. Δεν υιοθετούμε αυτήν την άποψη. Η κομματικοποίηση είναι μια εξέλιξη που εμείς πιστεύουμε ότι ακολουθεί και πρέπει να ακολουθεί την πολιτικοποίηση και μάλιστα όχι κατ' ανάγκη. Βέβαια η πρακτική δεν ανταποκρίνεται πάντα σ' αυτή τη σειρά και αυτός είναι ένας ακόμα λόγος για την αναγκαιότητα της εισαγωγής των νέων από νωρίς στην έννοια και την ουσία της πολιτικοποίησης.

Ταυτόχρονα η έννοια της πολιτικοποίησης μπορεί να παραλληλιστεί με εκείνο που κάποιος άλλος αρχαίος Έλληνας το ονόμαζαν «ενδιαφέρον για τα κοινά».

Και μπαίνει εδώ το ερώτημα: Πότε είναι ο κατάλληλος χρόνος για να «ενδιαφερθούν οι νέοι για τα κοινά και να γί-

νουν χρηστοί πολίτες»;

Η απάντηση που εμείς δίνουμε είναι: Πριν αρχίσει ο νέος να αναλαμβάνει μεγάλες ευθύνες, πριν να μπει ο ίδιος στις διάφορες διαδικασίες, πριν αρχίσουν οι άλλοι να του ζητούν ευθύνες, πριν γίνει θύμα παραπλάνησης ή εκμετάλλευσης ή ακόμα προσυλητισμού ή αποπροσανατολισμού.

Αυτή η χρονική στιγμή προσδιορίζεται στα χρόνια της εφηβίας και ο χώρος που πρέπει να γίνει είναι βασικά το σχολείο. Παράλληλα θα πρέπει ο νέος, σ' αυτήν την ηλικία να έχει την ευχέρεια εφαρμογής και επέκτασης των θεωριών που σχετίζονται με την πολιτικοποίηση συνδικαλιζόμενος και εκφράζοντας θέσεις και απόψεις στα θέματα που τον αφορούν. Αυτή η πρώτη επαφή θα ενισχυθεί αργότερα με τις νέες εμπειρίες και γνώσεις που θα αποκτηθούν και ο νέος θα είναι σε θέση να κάνει τις δικές του επιλογές. Αυτό με τη σειρά του θα απαλείψει ή μετριάσει τις εντυπώσεις για αδιαφορία, θα δώσει ενδεχόμενα διεξόδους, θα αποτελέσει το μέτρο διαχωρισμού των καλών από τα κακά εισαγόμενα στοιχεία και επιρροές κλπ.

Ο άνθρωπος, «πολιτικό ον» όπως αποκαλέστηκε από τους αρχαίους Έλληνες, οφείλει στον εαυτό του να ενδιαφέρεται για τα κοινά γιατί οφείλει να εκφράζει άποψη και να συμβάλλει στη διαμόρφωση των θεμάτων που τον αφορούν και σαν άτομο και σαν σύνολο.

Οι νέοι δεν αποτελούν εξαίρεση. Οφείλουν να ενδιαφέρονται και είναι καθήκον της κοινωνίας μας όπως τους προσφέρει να εφοδία να ζήσουν, να μάθουν και να ενταχθούν, να τους προσφέρει και τα στοιχειώδη εφόδια για να ξεχωρίζουν, να επιλέγουν, να ενδιαφέρονται και να μετέχουν στη ρύθμιση των κοινωνικοπολιτικών θεμάτων.

Ο ρολος τον οποίο μπορούν οι νέοι να αναπτύξουν πέρα από την ανανέωση ιδεών, την προοδευτικότητα αντιλήψεων, την αλλαγή, μπορεί να είναι και διορθωτικός κάτω από κάποιες προϋποθέσεις και σίγουρα πρωτοπόρος.

Αν τους αρνηθούμε αυτά τα εφόδια και αυτό τον ρόλο, αν τους αποπροσανατολίσουμε, θα έχουμε κατορθώσει πράγματι να έχουμε ένα πολύ μεγάλο σύνολο ανθρωπίνων αδιόφορο για τα κοινά, «αχρηστος πολίτης». Ιδιαίτερα σήμερα με το κυρίαρχο θέμα απελευθέρωσης από τα τουρκικά στρατεύματα εισβολής και

κατοχής και αποχώρησης των εποίκων, την αναζήτηση μιας λύσης δικαίης, βιώσιμης και διαρκούς, την κατοχύρωση και διασφάλιση των βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων, τον αγώνα που κάνουμε σαν λαός και σαν έθνος, δεν έχουμε το δικαίωμα να κρατούμε το 1/3 του λαού μας σχεδόν αμέτοχο στο πολιτικό προσ- τές.

Εμείς πιστεύουμε και εμπιστευόμαστε την Κυπριακή Νεολαία στο σύνολο της. Η Κυπριακή Νεολαία είναι ώριμη και αξιόλογη και εθνικούς και κοινωνικούς. Η εράστια αυτή δύναμη μπορεί και πρέπει να αξιοποιείται σωστά αλλά η ανάμειξη της πρέπει να είναι αμείβομη. Πρέπει να έχει στη διάθεση της όλες τις ευκαιρίες και συνθήκες να εκφράζει απόψεις, να έχει φωνή, να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη.

Είναι με αυτό το πνεύμα που έχουμε ζητήσει και αυτό είναι θέση μας, τη δημιουργία ενιαίου φορέα για θέματα νεολαίας με συμμετοχή εκπροσώπων της, ανάπτυξη της πληροφορικής για τους νέους με την ίδρυση ανάλογων κέντρων και άλλα.

Με όλα όσα αναφέρουμε πιο πάνω, δεν θα πρέπει να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η Κυπριακή νεολαία έχει κάποιο παθητικό ρόλο ότι στο σύνολο της είναι αποπροσανατολισμένη. Αντίθετα. Εκείνο που θελήσαμε να υποδείξουμε είναι ότι θα πρέπει να παρέχονται στην νεολαία μας όλα εκείνα τα εφόδια, για να κάνουν την συμμετοχή και ανάπτυξη της περισσότερο αποδοτική, σταθερή, οργανωμένη με κάποιο τρόπο και άρα περισσότερο αποτελεσματική για το καλό του συνόλου.

η νεολαία και τα ιδανικά της στη σύγχρονη κυπριακή κοινωνία

γιάννης η. ιωάννου

Τα γεγονότα του '74 αποτελούν σταθμό στην εξέλιξη της κυπριακής κοινωνίας, επειδή σημαίνουν το τέλος μιας πορείας, της πορείας από μια πρωτόγονη υπανάπτυκτη κοινωνία, προς μια σύγχρονη ανεπτυγμένη. Η μεταβατική αυτή περίοδος 60-74, χαρακτηρίζεται από έντονους πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες. Στα πλαίσια των αγώνων αυτών, συνυπάρχουν και συγκρούονται διάφορα κοινωνικο-πολιτικά ιδανικά. Τα κυριότερα είναι: α) το ιδανικό της Ένωσης και β) το ιδανικό της Ανεξαρτησίας. Το ανοιχτό κυπριακό πρόβλημα, εξουδετερώνει το περιεχόμενο ενός τρίτου ιδανικού, εκείνου του Σοσιαλισμού, που άνκαι θεωρητικά, εξακολουθεί να υφίσταται, η λειτουργικότητα του μεσ' στον κοινωνικο-πολιτικό χώρο, καταλήγει να είναι δευτερεύουσας σημασίας. Και τα τρία τούτα ιδανικά, παρουσιάζουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: είναι συλλογικού τύπου, είναι δηλαδή, παραδοσιακά πολιτικά ιδανικά, που εκφράζονται συλλογικά οράματα και αξίες. Στα πλαίσια τούτα, και δεδομένου του έντονου ιστορικο-πολιτικού βιώματος, η Νεολαία είναι πολιτικοποιημένη, και διοχετεύει μέσα στα ιδανικά αυτά, την ενεργητικότητα, και τη δραστηριότητά της. Η πολιτική, προσφέρεται σαν τρόπος και σα χώρος αξιολόγησης και υλοποίησης της εφευρετικότητας των οραματισμών και της επαναστατικής διάθεσης, εξασφαλίζει και κατοχυρώνει την προσωπικότητα, προσφέρει έτοιμες απαντήσεις, αποτελεί ταυτότητα κοινωνικότητας και προϋπόθεση για την ολοκλήρωση μιας προσωπικότητας.

Ποια είναι όμως τα χαρακτηριστικά της έντονης αυτής πολιτικοποίησης;

- α) Η μόρφωση των Νέων, είναι γενικά μέτρια, δηλαδή σπάνια ξεπερνά τη γυμνασιακή. Ως εκ τούτου, είναι αρκετή για μια «πρωτόγονη» μορφή πολιτικοποίησης, αλλά ανεπαρκής για μια βαθύτερη κατανόηση των κοινωνικο-πολιτικών φαινομένων.
- β) Η πολιτική και ιδεολογική τοποθέτηση, πραγματοποιείται κατά τρόπο οικογενειακό, συνηθώς, χωρίς να προηγηθεί προσωπικός προβληματισμός και αιτιολόγηση της πολιτικής εκλογής.
- γ) Συνεπώς, τα ιδανικά, και η επιχειρηματολογία που τα στηρίζει, προσφέρονται από τις ηγεσίες και τους κομματικούς ή παραταξιακούς μηχανισμούς, και απορροφούνται από τους Νέους ως έχουν, συσκευασμένα και

έτοιμα για κατανάλωση.

- δ) Η έλλειψη επίσημης και υπεύθυνης πνευματικής και επιστημονικής δραστηριότητας, λ.χ. πανεπιστημίου, κέντρων μελετών και ερευνών κλπ., η ανυπαρξία δηλαδή υπεύθυνου και τεκμηριωμένου διαλόγου, οδήγησε στην παρερμηνεία, στην παρεξήγηση και στην καπήλευση βασικών θεμάτων όπως εκείνου της Ένωσης, της Ανεξαρτησίας ή του Σοσιαλισμού.

Με τα δεδομένα τούτα, διαμορφώνεται μια σχέση εξάρτησης του νέου από τα διάφορα κομματικά κατεστημένα, μια τάση μυθοποίησης και θεοποίησης των διαφόρων ηγεσιών, μια στατική κατάσταση, περιχαρακωμένη πίσω από δόγματα και συνθήματα και η οποία τροφοδοτεί την πολεμική ανάμεσα στα διάφορα, αυτοχρηζόμενα αλάθητα, κατεστημένα.

Ο νέος, δέσμιος και εξαρτημένος από ένα τέτοιο σύστημα, είναι απλώς, μια μονάδα, ή μια μάζα κατανάλωσης συνθημάτων και ιδανικών, που του διοχετεύονται εκ των άνω. Ο νέος συμμετέχει στην κατανάλωση όχι όμως και στη διαμόρφωσή τους.

Ωστόσο, το σύστημα αυτό προσφέρει κάτι πολύ σημαντικό: την ελπίδα! Οι νέοι της περιόδου 60-74, δίδονται ολοκληρωτικά στο ιδανικό τους, ελπίζουν και αγωνίζονται, διαθέτουν κάτι για το οποίο είναι έτοιμοι να δώσουν τα πάντα... Και το έπραξαν...

Τα γεγονότα του 74 σημαίνουν το τέλος οραμάτων και ιδανικών. Οι νέοι υπήρξαν οι πρωταγωνιστές των γεγονότων, οι εκτελεστές των αόρατων διαταγών, αλλά και οι ήρωες μιας τραγωδίας στην κυριολεξία. Τα ιδανικά που τους ανέθρεψαν και τους συνεπήραν, χρεωκοπούν και καταρρέουν, αποδεικνύονται απρόσιτα ρομαντικά και μεταφυσικά.

Η Ένωση, η Πραγματική Ανεξαρτησία ή ο Σοσιαλιστικός μετασχηματισμός, γκρεμίζονται παρασύροντας μαζί τους ένα ολόκληρο σύστημα αξιών. Και τη θέση της άκρατης ελπίδας, του ενθουσιασμού και της αγωνιστικότητας, έρχονται να πάρουν οι τύψεις, η απογοήτευση, ο σκεπτικισμός κι' η απαισιοδοξία. Στην ουσία, οι νέοι αρχίζουν πια να αμφισβητούν και να αρνούνται, αυτό καθ' εαυτό το ιδανικό της πολιτικής.

Αρνούνται να δεσμεύουν και να υποτάξουν την προσωπικότητά τους, στα συλλογικά ιδανικά που προωθούν οι διάφοροι χρεωκοπημένοι πια, κομματικοί μηχανισμοί.

Η κατοχύρωση ή η συγχώνευση τους μέσα σε πολιτικές ή κομματικές ομάδες και παρατάξεις, καθίσταται συνεχώς δυσκολότερη. Συμμετέχουν μεν στις κοινωνικοπολιτικές διαδικασίες, αλλά ταυτόχρονα, φροντίζουν να διατηρούν μια απόσταση ασφαλείας. Στην πραγματικότητα, έπαψαν να ταυτίζονται τα ατομικά με τα συλλογικά ιδανικά επειδή δεν εμπιστεύονται πλέον τις διάφορες ομάδες.

Η γενιά του 74 είναι η τελευταία γενιά που δόθηκε, εξ ολοκλήρου, σε πολιτικά-συλλογικά ιδανικά, αλλά ταυτόχρονα, είναι εκείνη η γενιά που προδόθηκε απ' αυτά, που θυσίασε την εμπνευση, τη φαντασία, το δυναμισμό και τη δημιουργικότητα της, σε ιδανικά που αποδείχθηκαν όνειρα απατηλά.

Η απογοητευμένη γενιά του '74 εγκαινιάζει μια νέα περίοδο κοινωνικοπολιτικού προβληματισμού, ενός προβληματισμού που απορρίπτει πλέον τις τυποποιημένες και στατικές συσκευασμένες αλήθειες των κομματικών μηχανισμών. Η αμφισβήτηση, σα φαινόμενο πολιτισμού, εμφανίζεται και, ταυτόχρονα, συνδέεται άμεσα με το ιδεολογικό κενό που προκάλεσε η κατάρρευση του '74. Η ομαδική έξοδος από την Κύπρο, μετά τα γεγονότα αυτά, ανταποκρίνεται - συν τους άλλους - στην ανάγκη αναζήτησης ικανοποιητικών απαντήσεων, πέρα από τις πολιτικές ή τις κομματικές. Η γενιά του '74, αρχίζει να αναζητεί ένα προσωπικό ιδανικό που προσανατολίζεται μάλλον προς το πολιτιστικό στοιχείο. Εμφανίζεται δηλαδή, ένα ρεύμα που τείνει να αρνείται ιδανικά που υπόκεινται στις πιέσεις και ε πι κ ι ν δ υ ν ε ς για την προσωπικότητα ενός ατόμου, πολιτικοκοινωνικές αλλαγές, μια τάση προς τη διαχρονικότητα, κι' αυτό προσφέρεται μόνο από την Τέχνη, από το πολιτιστικό στοιχείο. Αυτό το ρεύμα αφορά τους νέους των οποίων η μόρφωση ξεπερνά τη γυμνασιακή.

Παρατηρείται όμως κι' ένα δεύτερο ρεύμα, αποτέλεσμα της παράλληλης και ταχύρυθμης ανάπτυξης της καταναλωτικής κοινωνίας και αφορά μάλλον επαγγελματικά στρώματα μέσης και κατώτερης μόρφωσης — χωρίς αυτό να είναι απόλυτο. Οι νέοι αυτοί, απογοητευμένοι, προδομένοι και εωρούμενοι, σε μια κοινωνία που δεν κατάφερε να υλοποιήσει ούτε ένα από τα ιδανικά που αυτή η ίδια τους εμπόρευσε, εκείνοι λοιπόν, οι νέοι που δεν είναι ικανοί από μόνοι τους να καλύψουν το ιδεολογικό κενό, καταφεύγουν στη μοναδική, στην πιο εύκολη και εφήμερη επένδυση: στην υλική ευδαιμονία, στην ξέφρενη κατανάλωση.

Η πολιτιστική έκρηξη της δεκαετίας που διανύουμε, ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό, στις ψυχικές και πνευματικές ανάγκες και αναζητήσεις, μιας γενιάς που δε μπορούσε πια να αρκестεί στις κομματικές δεοντολογίες και στις κατεψυγμένες αλήθειες. Και το χάσμα τούτο, ανάμεσα στους κομματικούς μηχανισμούς από τη μια, και τους ανήσυχους νέους από την άλλη, διευρύνεται ακόμη περισσότερο, από το γεγονός ότι οι κομματικές δεοντολογίες, οι μηχανισμοί και

οι ηγεσίες, παραμένουν ουσιαστικά ανάλloιώτες εδώ και μια εικοσιπενταετία. Δεκάτρία χρόνια μετά την χρεωκοπία και την κατάρρευση, συναντάμε στις διάφορες εξουσίες την ίδια γενιά και πολλές φορές τα ίδια πρόσωπα που οδήγησαν ή προκάλεσαν την κατάρρευση! Γιατί τα γεγονότα του '74, σημαίνουν ταυτόχρονα, το τέλος μιας πολιτικής γενιάς που απέτυχε, που δεν έχει να επιδείξει στους σημερινούς νέους, παρά διχασμούς, αυτοκτονίες και καταστροφές. Και στο ύψιστο νεύρο τους, η αποτυχία κι' η καταστροφή, δεν αφορούν μόνο την ΕΟΚΑ Β' και τη Χούντα, αλλά ολόκληρη την τότε και σήμερα, αφού είναι η ίδια, πολιτική ηγεσία του τόπου. Επίσης γιατί, αν οι μεν την προκάλεσαν, οι δε την ανέχτηκαν, και οι υπόλοιποι απέτυχαν να την προλάβουν ή να την αποτρέψουν.

Συνεπώς, υπάρχει πρόβλημα επικοινωνίας, οξέτατο μάλιστα, γιατί τα ιδανικά των παλαιότερων, ούτε ταυτίζονται ούτε καν εφάπτονται εκείνων της τελευταίας γενιάς. Το μόνο κοινό ιδανικό, η επανένωση δηλαδή της Κύπρου, παραμένει, για τους σημερινούς εικοσάχρονους αόριστο και θεωρητικό. Για τους έφηβους δε, που δε γνώρισαν το Βορρά είναι σχεδόν ανύπαρκτο, γιατί δεν έχουν κανένα συγκεκριμένο σημείο αναφοράς, κανένα βίωμα δικό τους.

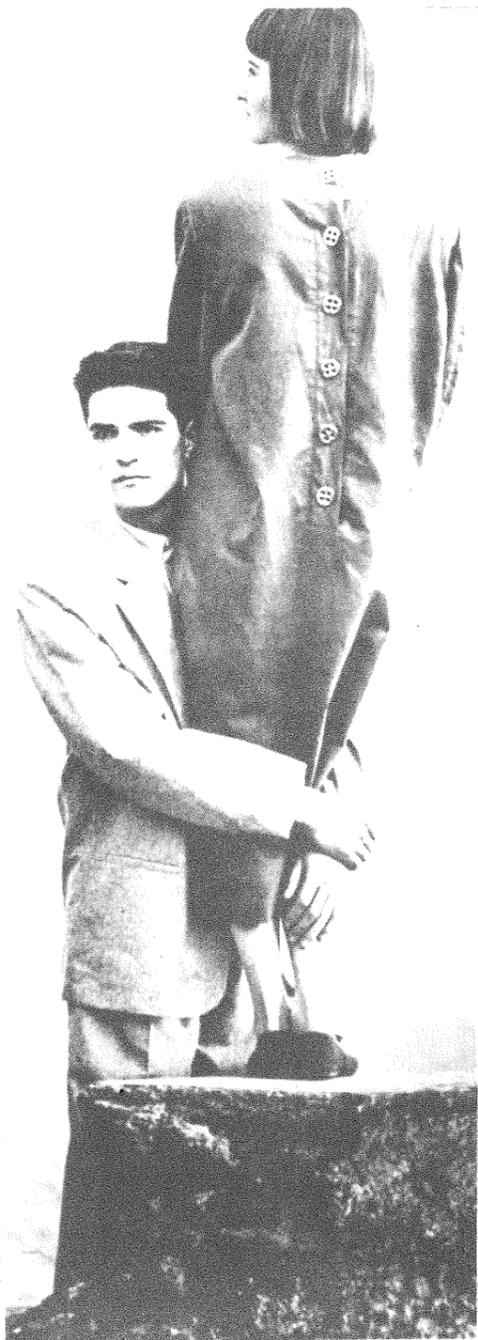
Στον κοινωνικό τομέα το χάσμα είναι ακόμη μεγαλύτερο. Γιατί, ότι για ένα κύριο της γενιάς 1 ήταν πολιτικό ή κοινωνικό αίτημα, για ένα της γενιάς 2 ή 3, αποτελεί δεδομένο (εκ γενετής): Το Γυμνάσιο, το αυτοκίνητο το πανεπιστήμιο, το ηλεκρόφωνο, η μηχανή κλπ. Ότι δηλαδή για τον πατέρα και τον παππού αποτελούσε σκοπό στη ζωή, για το γιο και τον εγγονό αποτελούν αφετηρία. Εάν δε, μεταφέρουμε το συλλογισμό τούτο, στο επίπεδο της πολιτικής ηγεσίας, τότε τα πράγματα είναι τραγικά. Στην Κύπρο τον 1960, ο απόφοιτος Γυμνασίου ήταν δυσεύρετος και προοριζόταν για βουλευτή ή για υπουργό. Στην Κύπρο του '87, οι Απόφοιτοι Πανεπιστημίου είναι άνεργοι, κι' όχι απλώς οι απόφοιτοι, αλλά και διδάκτορες. Όμως, ο απόφοιτος δημοτικού ή Γυμνασίου, εξακολουθεί να είναι βουλευτής, υπουργός και τμηματάρχης και να λαμβάνει αποφάσεις ή να χειρίζεται θέματα που δεν κατανοεί. Τι είδους μήνυμα μπορεί λοιπόν να στείλει στο σημερινό νέο; Με ποιά λεξιλόγιο και με ποιά σημεία αναφοράς θα επικοινωνήσει μαζί του;

Έτσι λοιπόν, η σημερινή Νεολαία είναι, όπως υποστηρίζεται, απολιτικοποιητή. Αυτό, πρώτον, δεν ισχύει για όλους. Αλλά, δεύτερο, και σημαντικότερο, με βάση ποιά συλλογικά, κοινά ιδανικά καλείται να πολιτικοποιηθεί. Ποιά και τι είδους ιδανικά του παρουσιάζει η επίσημη λεγόμενη

κοινωνία; Η Νεολαία ήταν, είναι και θα είναι πάντοτε επαναστατική, με την κοσμική σημασία του όρου. Έτσι το θέλησε η διαλεκτική της φύσης. Σε ποιο όμως ιδανικό, καλείται να διοχετεύσει την επαναστατικότητά της;

Γιατί οι καμικάζι, οι δικοθηκόβιοι, τα καμάκια και οι πανκς, είναι επιφανόμενα, όχι άσχετα με όσα ελέχθησαν. Κατηγορούνται οι νέοι ότι έγιναν εγωϊστές, εγωκεντρικοί, ατομικιστές κλπ. Κατ' αρχήν, πάντοτε οι νέοι έτσι ήταν, ή έτσι κρίνονταν από τους γηραιότερους. Κατηγορούνται ότι δεν έχουν αξίες και ιδανικά, όμως, σε ποιά βαθμό συμβαδίζει η εξέλιξη των κοινωνικοπολιτικών θεσμών από τους οποίους αντλούνται τα κριτήρια των γηραιότερων, με την εξέλιξη της ηθικής και κοινωνικής υπόστασης των νέων; Οι νέοι π.χ. επιχειρούν αυτή τη στιγμή, από μόνοι τους, από τη βάση, μια μικρή ηθική επανάσταση, στις σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα. Πόσο κατοχυρώνονται όμως οι σχέσεις αυτές από το οικογενειακό ή το εκκλησιαστικό δίκαιο, όταν ακόμα θεσμοί και ταμπού όπως εκείνου της παρθενίας αποτελούν δήθεν, ταυτότητα τιμιότητας;

Πως θέλουμε να έχουν ισχύ οι συμβουλές μας για το σχολείο, τη μόρφωση ή την απόδοση τους, όταν αυτές οι αξίες, οι αξίες της παράδοσης και της «φρόνιμης» κοινωνίας χρεωκόπησαν και καταρρέουν καθημερινά, μέσα από τις στρατιές ανέργων πτυχιούχων και επιστημόνων; Γιατί ο νέος γνωρίζει ότι, ακολουθώντας τις συμβουλές αυτές, κινδυνεύει να βρεθεί μ' ένα σωρό ακαδημαϊκούς τίτλους, αλλά στην ανεργία, χωρίς καμιά κοινωνική ή επαγγελματική αναγνώριση και κατοχύρωση. Ναι ο νέος σήμερα, είναι πιο ανήσυχος, πιο εκδηλωτικός, και τολμά να αναζητήσει μόνος του την ταυτότητά του. Υιοθετεί ιδανικά ατομικά, προσωπικά, διαμορφωμένα από τον ίδιο. Αυτά τα ιδανικά, ελλείψει άλλων πιο επίσημων, πιο συλλογικών, είναι ο χώρος και το πλαίσιο που θα του προσφέρουν πραγματοποίηση και κύρωση της ατομικής πια, ταυτότητάς του. Κι' όταν λέμε ότι ο σημερινός νέος δεν έχει ιδανικά διαπράττουμε ένα τερατώδες σφάλμα. Γιατί αν πράγματι δεν έχει, τότε θα πρέπει να διερωτηθούμε για το είδος, των ιδανικών που προτείνει η επίσημη και φρόνιμη κοινωνία. Γιατί, αν η κοινωνία τούτη τους κρίνει με βάση τα δικά της γερασμένα και χρεωκοπημένα ιδανικά, τότε τα κριτήρια της είναι εκτός τόπου και χρόνου. Ο νέος σήμερα απλώς δεν έχει τα ίδια ιδανικά με τους πατέρες και τους παππούδες του. Δε διαμορφώνει ούτε αναπαράγει πιστά, τους θεσμούς και τις αξίες των προηγούμενων γενεών. Κι' αυτό αποτελεί συστατικό στοιχείο μιας διαλεχτικής, παλιάς όσο κι' ο κόσμος...

**νεολαία:
το μεγάλο
ερωτηματικό**

νεανική παραβατικότητα

και

ο ανερχομενος αντνεανικός ρατσισμός

του **μιχαήλ παπαδοπούλου - ψυχολογού**

Είναι γεγονός, που φαίνεται και από τις στατιστικές των διαφόρων κυβερνητικών υπηρεσιών, ότι η νεανική παραβατικότητα παρουσιάζει κάποια αύξηση τα τελευταία χρόνια. Η αύξηση αυτή καθώς και μερικά «θεαματικά» ξεσπάσματα ομαδικής εφηβικής επιθετικότητας (όπως τα έκτροπα του Αυγούστου του 1985 στον Ποταμό της Γερμανογείας) ή ακόμη και μερικές μαθητικές αταξίες (αναγραφή «βωμολογιών στους τοίχους των σχολείων, επιθέσεις κατά της σχολικής περιουσίας κλπ) προκάλεσαν μια σειρά από έντονες αντιδράσεις και τοποθετήσεις σε διάφορα επίπεδα: κυβέρνηση και επιστημονικοί φορείς. Η αντικειμενική μελέτη των κοινωνικών αντιδράσεων απέναντι σ' αυτά τα προβλήματα καθώς και η κριτική ανάγνωση του Λόγου μιας μερίδας συντηρητικών, δημοσιογραφικών και άλλων, κύκλων μας οδηγεί στις πιο κάτω διαπιστώσεις:

1. Από την πλειοψηφία του κυπριακού τύπου δίνεται δυσανάλογα μεγάλη έμφαση και υπερβολική προβολή μαθητικών αταξιών, μικροαδικημάτων και μικροπαραβάσεων που γίνονται από εφήβους και νέους. Οι πρώτες σελίδες των περισσότερων κυπριακών εφημερίδων κοσμούνται πολύ συχνά από μεγάλες φωτογραφίες μικρών εφήβων παραβατών τις οποίες συνοδεύουν με «συναρπαστικά» επίθετα, συγκλονιστικές περιγραφές χωρίς να ξεχνούν τα «ηρωικά» ψευδώνυμα των νεαρών παραβατών. Αντίθετα ενήλικες ένοχοι μεγάλων εγκλημάτων (οικονομικών, βιομηχανικών και άλλων) πολύ σπάνια εισπράττουν την επιθετικότητα του φακού και της δημόσιας διαπόμπευσης. Ενδεικτικά αναφέρω τα πιο κάτω παραδείγματα:

α) Η απόδραση από τις φυλακές 4 νεαρών παραβατών που έγινε στις 30.7.85. Για τρεις μέρες το γεγονός αυτό αποτέλεσε το κύριο θέμα της πρώτης σελίδας των περισσότερων εφημερίδων μας. Οι πρωτοσέλιδοι τίτλοι πλασιωμένοι από «εντυπωσιακές» φωτογραφίες δίνουν το στίγμα της εικόνας που θέλουν (συνειδητά ή ασυνείδητα να μεταδώσουν οι εφημερίδες για τους νεαρούς παραβάτες. Έγραψαν λοιπόν στις 31.7.86: «**Ελευθεροτυπία**: «Ο Αλ Καπόνε ξανακτύπησε», και πιο κάτω με μεγάλα κεφαλαία

γράμματα «**ΘΕΑΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΡΑΣΗ**». Πέντε νεαροί βαρμποινίτες κατάδικοι δραπέτευσαν χθές ομαδικά». Το μέγεθος της δραπέτευσης της πραγματικότητας φαίνεται και από το χαρακτηρισμό «βαρμποινίτες» για κατάδικους που εξέτιαν ποινές από... 9 μήνες μέχρι... 4 χρόνια!!

— «Σημερινή»: «**ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΡΑΣΗ**» «**Αλήθεια**»: «**ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΡΑΣΗ**»

β) Διάφορες μαθητικές αταξίες προκάλεσαν επανειλημμένα και συνεχή πολιτικά σχόλια μερίδας του τύπου και ιδιαίτερα μιας εφημερίδας που λόγω της μεγάλης κυκλοφορίας της έχει σημαντική επιρροή στην κοινή γνώμη.

γ) Στις 19.3.87 ανακοινώθηκε από την Αστυνομία ότι τοποθετήθηκε βόμβα σε αυτοκίνητο καθηγήτριας στην Πάφο. Την αμέσως επομένη οι εφημερίδες στην πλειοψηφία τους απεφάνθησαν χωρίς να έχουν οποιαδήποτε στοιχεία ότι οι ένοχοι είναι μαθητές. Η «**Αλήθεια**» έγραψε στην πρώτη σελίδα: «**Βόμβα στο αυτοκίνητο καθηγήτριας από μαθητές**». Η δε «**Απογευματινή**» σε έξαρση αντινεανικού ρατσισμού... πληροφορούσε τους αναγνώστες της ως εξής: «**Μαθητές βάζουν βόμβες στους καθηγητές τους!**»

2. Από την πλειοψηφία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης δίνεται δυσανάλογα μικρή ή αγνοούνται τελείως οι θετικές και δημιουργικές εκδηλώσεις της νεολαίας. Αναφέρω ενδεικτικά την, τουλάχιστον, ψυχρή υποδοχή από την πλειοψηφία των Μέσων που είχαν η πρόσφατη αντικατοχική εκδήλωση των σπουδαστών της Π.Α.Κ., η εκδήλωση συμπαραστάσης προς τους Παλαιστινίους και το εξαιρετικά ενδιαφέρον εκπαιδευτικό συνέδριο που οργανώθηκαν επίσης από τη σπουδαστική κοινότητα της Π.Α.Κ. Το ίδιο έγινε και με πρόσφατο μαθητικό συνέδριο που έγινε στη Λάρνακα. Επίσης όταν δύο νεαροί κατάδικοι έδωσαν το «μηνιάτικο» από την εργασία τους στις φυλακές σε άπορη οικογένεια δεν είδαμε τις «εντυπωσιακές» φωτογραφίες τους στις εφημερίδες.

3. Ο Λόγος σημαντικής μερίδας του Τύπου για τους νέους είναι στιγμιστικός, αφοριστικός και συνακόλουθα περιθωριοποιητικός και εγκληματογόνος. Η λειτουργία αυτή της μερίδας του Τύπου καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι αυτός ο Τύπος «**προβολεί**» τους νέους με επιθετικά επίθετα και εισαγόμενες ετικέτες όπως: «**χούλιγκανς**», «**καμικάζι**», «**καμάκια**», «**αναρχικοί**», «**μανιακοί**», «**φαιοχίτωνες**», «**βάνδαλοι**», «**αργίρι εισβολείς**», «**Ατίλεις**», «**άρρωστοι**», «**κακοποιά στοιχεία**», «**με αποστασιοποιημένη νοοτροπία**», «**θρασείες**», «**αναίσθητους**» κλπ.

4. Η ανεπαρκής ή και παντελής έλλειψη αναφοράς από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η σημερινή νεολαία η οποία καλείται να ενταχθεί σε μια πατρίδα που η μισή κατέχεται από τους Τούρκους εισβολείς και η άλλη μισή από την ιδεολογία της Σούβλας, του Βίντεο, του Σκυλλάδικου, του Φούρπου, της Κομπίνας, της θεοποίησης του χρήματος και του εύκολου κέρδους, της καταστροφής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και της ιεροσουλίας των αρχαίων μας τάφων προς όφελος του τουριστικού και ονομαστικού «**οργασμού**». Στην σχεδόν παντελή έλλειψη χώρων ζωής, δημιουργικής ψυχαγωγίας, επικοινωνίας και συνάντησης μεταξύ των νέων, οι συντηρητικές κεραιές δεν δείχνουν την ίδια ευαισθησία με την οποία συλλαμβάνουν και την παραμικρή εφηβική αταξία.

5. Η, από μερικούς, δημοσιογράφους και άλλους, συντηρητικούς κύκλους, με πάθος ψυχαναγκαστική επιμονή στο ιδεολόγημα ότι ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας είναι οι αυστηρότερες ποινές και η ανάπτυξη των κατασταλτικών μηχανισμών. Όσον αφορά δε τις μαθητικές αταξίες και την «**χαλάρωση** της πειθαρχίας στα σχολεία» για να «**προλάβουμε** τον εκτραχηλι-

σμόν» θα πρέπει... «να επαναφέρουμε τη σωματική τιμωρία» στα σχολεία και «να πυκνώσουν οι περιπολίες της Αστυνομίας γύρω από τα σχολεία»!! Για το δεύτερο έχει ήδη ληφθεί απόφαση από την Αστυνομία «**ύστερα από παράκληση των οργανωμένων γονιών**» τον περασμένο μήνα.

Υστερα από τις πιο πάνω επισημάνσεις κατάρθω για συζήτηση τα πιο κάτω ερωτήματα:

Πρώτο:

1. Είναι γνωστό στην Κοινωνική Ψυχολογία ότι οι ομάδες ή οι κοινωνίες εξασφαλίζουν συχνά την ενότητα και τη συνοχή τους με το να χαρακτηρίζουν και να περιθωριοποιούν ένα μέλος ή μια κοινωνική ομάδα που η συμπεριφορά της αποκλίνει από τις κυρίαρχες μορφές συμπεριφοράς. Πρόκειται για το γνωστό από την αυγή της ιστορίας «**κυνήγι του αποδιοπομπαίου τράγου**». Όσον αφορά τα δικά μας δεδομένα διερωτώμαι σε ποιο βαθμό η αντνεανική εκστρατεία που μεθοδεύουν τα τελευταία χρόνια μερικοί συντηρητικοί κύ-

κλοι οδηγούν στην περιθωριοποίηση τμημάτων της νεολαίας μας συμβάλλοντας μ' αυτόν τον τρόπο στη διατήρηση της συνοχής της κοινωνίας μας, μιας κοινωνίας που μαστιγείται από ένα σωρό εθνικά, πολιτικά και κοινωνικά αδιέξοδα. Συνακόλουθα σε ποιο βαθμό είναι σήμερα χρήσιμο οι ρατσιστικές εκδηλώσεις καθώς και οι συμπεριφορές απόρριψης — αποκλεισμού του Άλλου, του Διαφορετικού μπορούν να ερμηνευθούν ως εξής: «**απορρίπτω — υποβιβάζω τον Άλλο** και αυτή μου η ενέργεια επιδρά σαν το φαινόμενο των συγκοινωνούντων δοχείων ενδυναμώνοντας τη

δική μου θέση». Πάλι στα δικά μας δεδομένα, διερωτώμαι σε ποιο βαθμό οι ρατσιστικές αντιδράσεις μιας μερίδας της παλιάς γενιάς στην Κύπρο έναντι στη νεολαία δεν τροφοδοτούνται από: α) την **εθνική ταπείνωση**, αφού παρέλαβαν μια πατρίδα «**σωστή**» και δεν κατάφεραν να την κρατήσουν, τη παρέδωσαν μισή — ευνουχισμένη στα παιδιά τους. β) την **προσωπική ταπείνωση** από τις βάνουσες αυταρχικές μεθόδους που υπέστησαν από τους γονείς και τους δασκάλους κατά τη δική τους παιδική ηλικία.

νεολαία και αμφισβήτηση

λευκίου ζαφειρίου

I Νεολαία

Η ριζοσπαστικοποίηση και μαζικοποίηση του φοιτητικού κινήματος στη δεκαετία του 1960 προσδιόριζε μια καινούρια πραγματικότητα. Ένα νέο ιστορικό φαινόμενο με τη μόνιμη παρουσία του, με πρωτοφανέρωτο δυναμισμό, αντιστέκεται στην ιστορία της καταπίεσης και απαρνιέται την καθεστηκία τάξη: είναι το φαινόμενο «**νεολαία**».

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κληρονόμησε στην ανθρωπότητα την ατομική φρίκη της Χιρόσιμα και του Ναγκασάκι, εξοβελίζοντας τη φαντασία και τα όνειρα από την καθημερινή ζωή της. Η κρίση θεσμών και ιδεολογίας θα διαπεράσουν τις κοινωνίες της αφθονίας ακριβώς την ίδια περίοδο που ο τρίτος κόσμος αφυπνίζεται, διεδικιώντας, κυριαρχικά, μια θέση στον ήλιο.

Πριν δούμε όμως το ιστορικό αυτό φαινόμενο και, συνοπτικά, την εμφάνιση και πορεία του, κάποιοι προσδιορισμοί για το τι είναι νεολαία, είναι απαραίτητοι. Προκαταβολικά επισημαίνεται η ουσιαστική παρέμβαση ή, ακόμη, και δραστηριότητα «**επέμβαση**» των νέων στον κοινωνικό και πολιτικό στίβο. Πρωτίστως, «**όταν φθείρεται ένα πρόγραμμα ή μια οργάνωση, φθείρεται ταυτόχρονα και η γενιά που τα κουβάλησε στους ώμους της**». Η ανανέωση κάθε κινήματος γίνεται μέσω της νεολαίας, που είναι ελεύθερη από κάθε ευθύνη για το παρελθόν.

Η νεανικότητα, σύμφωνα με τον Κίρκεγκαρ είναι ένα γατίσιο παιχνίδι δυνάμεων και ορμών, είναι η δροσερή και πλούσια ανησυχία της νιότης.

Ο Λαπασάντ προσδιορίζει τη νεολαία «**ως ένα κοινωνικό στρώμα εν κινήσει, που ακόμα δεν ισοπεδώθηκε από την καταπιεστική συμβατικότητα του καπιταλιστικού κόσμου των ενηλικών και που, κυρίως, αντιστέκεται στην ενσωμάτωση της εργασίας των μεγάλων**».

Τέλος, άλλοι διανοητές την προσδιορίζουν ως μια γενιά ενταγμένη στην κοινωνία, μια τάξη ηλικίας και κοινωνική τάξη, με προοπτικές μετατροπής της σε πολιτική τάξη: ακόμη ως μια διαταξική ολότητα.

Όσο περα από τους φραστικούς προσδιορισμούς, οι οποίοι είτε συγκρούονται είτε αλληλοαναιρούνται, πρέπει να τονιστεί η συγκεκριμένη θεσμική καταπίεση που ενώνει τη νεολαία, μέσα από μηχανισμούς όπως η αυταρχική οικογένεια, το αυταρχικό σχολείο, η μυθολογία του αθλητισμού και ο συνακόλουθος πρωταθλητισμός της, η εκκλησία, ο στρατός. Όλα αυτά, πολλές φορές, υπό τους ήχους της «**ποπ**» μουσικής ή για την Κύπρο του Μπαϊράκ, συντηρούν ένα αυταρχικό κύκλωμα.

«Υπάρχουν παιδιά — κατά τον Μαρξ — κακοαναθρεμμένα και παιδιά που παίρνουν το ύψος μεγάλων προσώπων. Πολλοί λαοί της Αρχαιότητας ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία. Οι Έλληνες, αντίθετα ήταν παιδιά κανονικά». Η πολύ λειψή, αυτή αναφορά στο τι είναι νεολαία, νομίζω θα διευκρινιστεί κάπως με το απόσπασμα που ακολουθεί και το οποίο χαρακτηρίζει «**παραδοξότητα**». Το κείμενο είναι από το Μεσαίωνα. (Ο Μέγας ιδιοκτήτης όλων των πραγμάτων):

«**Η πρώτη ηλικία, η παιδική, είναι εκείνη της ονδοντοφυΐας: αρχίζει μόλις γεννιέται το παιδί και διαρκεί ως επτά ετών... Μετά την παιδική, έρχεται η δεύτερη ηλικία, που διαρκεί έως δεκατεσσάρων... Ακολουθεί μετά η τρίτη ηλικία, που λέγεται εφηβεία, και που εκτείνεται (κατά τους διάφορους σχολια-**

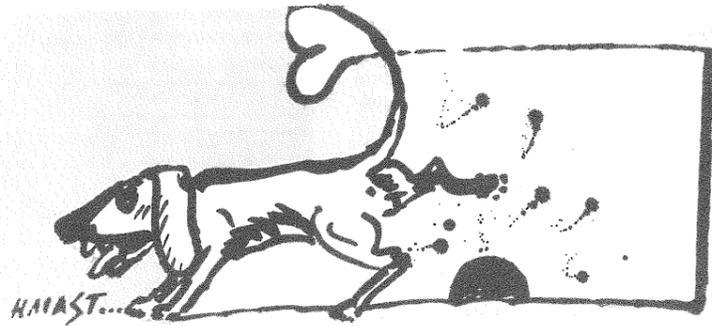
στές) ως τα 21, τα 28 ή τα 35 χρόνια! Υστερα έρχεται η νεανική ηλικία, που τοποθετείται στο μέσο των ηλικιών, έως 45 χρονών κατά τον Ισίδωρο, ή έως τα 50 σύμφωνα με άλλους.....».

Το ενδιαφέρον που παρατηρείται στα τέλη του 19ου αιώνα για την οργάνωση της νεολαίας (στη Γερμανία πρώτα) παίρνει μεγάλες διαστάσεις από τις αρχές του 20ου αιώνα και κορυφώνεται στις αμέσως επόμενες δεκαετίες (1908 προσκοπισμός, Χιτλερική νεολαία, νεολαία Μεταξά — Ε.Ο.Ν.) με στόχο την τυφλή υποταγή κ.α.

II Αμφισβήτηση

«**Η αμφισβήτηση είναι τσουκνίδα είναι ευάλωτη — ..... Καθετί είναι γεμάτο και πάνω απ' όλα η ελευθερία ..... Είδα το ανθρώπινο πλάσμα ..... στη στοιχειωμένη πολυκατοικία Οδηγημένο στην αφθονία με αυτοκίνητο ουσίκου έντυπο**

ή στο άντρο της μιζέριας .....
Με ολόλαμπρη γύμνια .....
Η αμφισβήτηση είναι ευάλωτη .....
Η αντίθεση στον κοινωνικό κομφορμισμό (= τάση να υποτάσσεται ο άνθρωπος στις καθιερωμένες συνήθειες) είναι το κύριο γνώρι-

νεολαία:
το μεγάλο
ερωτηματικό,

σμα των πιο πάνω στίχων του Λεφτέρη Πούλιου, γνώρισμα κοινό ποιητών όπως ο Γκίνσπεργκ στις Η.Π.Α., ο Μπίρμαν στην Γερμανία και ως ένα βαθμό οι Γιεφτουσέγκο και Βονισέσκι στη Σοβιετική Ένωση. Πρόδρομη κατάσταση οι μπητνικς, πρώτη μεταπολεμική αμφισβήτηση και που την έκφρασε και ο Κέρουακ το 1957 στο μυθιστόρημα του «Στο δρόμο». Αντίδραση ενάντια στη βασιλεία της αδιαφορίας και της ανωνυμίας και συνάμα οικογενειακή και κοινωνική απόδραση. Αλλά και απόδραση από την γκριζα ζωή.

Από τους μπητνικς έρχονται κατευθείαν οι χίπιτνικς οι οποίοι βλεπουνται σε ρυθμούς της φυσικής ζωής και τα λουλουδία τους χρησιμεύουν για σύμβολο. (Flower children). Ο απελευθερωτικός τους αγώνας συνίσταται στο να απαλλαγούν από τα αστικά ταμπού, αυτοαναίρονται όμως καταφεύγοντας αποκλειστικά στο σεξ και τα ναρκωτικά και προβάλλοντας στην αστυνομική βία την μη-βία προσφέροντας λουλουδία χαμογελώντας. Ωστόσο δεν πρέπει να παραβλέπεται ο πολιτικός χαρακτήρας (κινητοποιήσεως ενάντια

στον πόλεμο του Βιετνάμ).

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες αναπτύχθηκε και το underground, ένα είδος αντικοινωνίας, με τις εκδόσεις underground. Τέλος, η επανάσταση του Ιησού θα βρει μεγάλη απήχηση στους νέους των Η.Π.Α. (καθαρά θρησκευτικές τάσεις, θρησκευτική έξαρση, παραλλαγή ασκητικού Βουδισμού, ενδιαφέρον για απανατολίτικες θρησκείες, ηουχασμός, χρήση ναρκωτικών κ.α.).

Αλλά η τέτοια αμφισβήτηση των μπητνικς και των χίπιτνικς έβρισκε ένα είδος εκτόνωσης. Ούτε και τα μπλουτζίν και τα μακριά μαλλιά ούτε η επιδεικτική τους βρωμία ούτε οι κεντητοί χιτώνες των χίπιτνικς δεν απειλούσαν την «καθεστηκυία» τάξη.

Τα πράγματα άλλαξαν αφότου το φοιτητικό κίνημα πήρε στα χέρια του την τύχη της αμφισβήτησης. Οι φοιτητικές εξεγέρσεις των πανεπιστημίων του Μπέρκλεϊ (Αμερική), του Δυτ. Βερολίνου και του Παρισιού στα 1964-1968 χαρακτηρίζονται από μια κοινή γραμμή που προσδιορίζεται από τη ριζική αναθεώρηση των οικονομικών πανεπιστημιακών, οικογενειακών και πολιτικών δομών της κοινωνίας μας.

Ας μη ξεχνούμε πως η νεανική αμφισβήτηση παρατηρείται από την αρχαιότητα (Αλκιβιάδης, κίνημα σοφιστικής, Φρανσουά Βιγιόν, κ.α.).

Η γενικευμένη αμφισβήτηση στις καταναλωτικές κοινωνίες ανέπτυξε έναν καινούριο κοινωνικό προβληματισμό που σχετιζόταν με την ποιότητα ζωής.

Ο Ρούντι Ντούσκε βγάζει τους γερμανούς φοιτητές από τον εφησυχασμό και τις κομφορμιστικές τους απόψεις. Ο Πόλεμος του Βιετνάμ, η επιρροή του Μάο, του Τσε Γκουεβέρα και άλλων σφράγισαν την εξέγερση των φοιτητών στο Δυτ. Βερολίνο που επιδιώκουν την κατάργηση όλων των αυταρχικών δομών. Στη Γαλλία το κίνημα της αμφισβήτησης βρήκε μια απήχηση πρωτοφανή. Ο αγώνας των φοιτητών για μεγαλύτερες ελευθερίες στους τόπους διανομής (πανεπιστήμιο Ναντέρ) ήταν ενδεικτικό για τη σπουδαιότητα που έχει η σεξουαλική απελευθέρωση (Πάιχ, Μαρκούζε κ.α.). Τα οδοφράγματα στο Παρίσι και η αποφασιστικότητα και ο ηρωισμός των φοιτητών έδειχναν καθαρά πως επρόκειτο για ένα αντιεξουσιαστικό κίνημα.

Στη Λατινική Αμερική η δεκαετία του 1960 είναι διάσπαρτη με φοιτητικές εξεγέρσεις (Αργεντινή-μανιφέστο της Κόρδοβας 1918, Βολιβία, Παναμάς, Περού, Βενεζουέλα, Κούβα κ.α.). Το ίδιο στην Ιαπωνία, στην Κίνα. Επίσης στην Ιταλία με αποκορύφωμα τις καταλήψεις πανεπιστημίων και τέλος στην Ισπανία ο αγώνας για τη δημοκρατία.

Συνοπτικά: οι νέοι σπρώχνονται στην αναζήτηση «νέων» πολιτιστικών προτύπων, «νέων» τρόπων ζωής, «νέων» ηθικοκοινωνικών κωδικών. Η αηδία, η απόγνωση και η άρνηση αποτελούν το υπόβαθρο των ρευμάτων της συνειδητής αμφισβήτησης που διαφοροποιείται σαφώς από όλα τα συγκροτημένα πολιτικά κινήματα. Δεν είναι τυχαίο το ότι οι κοινωνικοί στόχοι αυτού του κινήματος παραμένουν αφηρημένοι.

Εκείνο που προέχει δεν είναι η καθολική άρνηση που οδηγεί στην αναπαραγωγή του ίδιου του κατεστημένου αλλά τα νέα στοιχεία της σύγχρονης αμφισβήτησης όπως α) η γενικοποιημένη απαίτηση για νέες μορφές άμεσης δημοκρατίας στη βάση, β) η νέα πολιτιστική και ιδεολογική εξέγερση που συνυπάρχουν σε κινήματα όπως εκείνα της απελευθέρωσης των γυναικών, το φοιτητικό, της προστασίας του περιβάλλοντος κ.λ.π.

Η αμφισβήτηση αποτελεί δικαίωμα και υποχρέωση της νεολαίας όταν μυθοποιείται η ιστορία ή υπάρχει αναχρονιστική παιδεία. Όταν η καταναλωτική κοινωνία μέσω της διαφήμισης και της τηλεόρασης με τα απορριπτικά της επικαλύπτει την κρατική αυταρξία (αυταρχική και απολυταρχική μορφή εξουσίας) και τη γραβατωμένη γραφειοκρατία.

Σήμερα είκοσι χρόνια από τότε που το φοιτητικό κίνημα με τη δραστική παρέμβασή του οριοθετούσε καινούργιους δρόμους και νέες επιλογές, ο αντίκτυπος της αμφισβήτησης είναι ευδιάκριτος. Μπορεί το σύνθημα «η φαντασία στην εξουσία» να αποτελούσε μια απόλυτη και ουτοπική διεκδίκηση, ωστόσο η βία, αμφισβήτηση και καταγγελία της σημερινής κοινωνίας, η αμφισβήτηση του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος και των σεξουαλικών σχέσεων οδήγησαν στη συνειδητοποίηση και των προβλημάτων και στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Τέτοια προβλήματα — ίση μεταχείριση ανδρών-γυναικών, μόλυνση του περιβάλλοντος και άλλα — θα μπουν σε μια διαδικασία «διευθέτησης» δυναμική και θα υποχρεώσει τις περισσότερες κυβερνήσεις αλλά και τα κόμματα, να μην τα αγνοούν πια.

Στην Κύπρο

Είναι αρκετά δύσκολο να γίνουν αναφορές στη νεολαία της Κύπρου — σε σχέση πάντα με την αμφισβήτηση — για τις τελευταίες δεκαετίες. Οι λόγοι δεν είναι δύσκολο να αναφερθούν. Υπάρχει, θα έλεγε κανείς, ένα φαινόμενο, γενικευμένης προληπτικής λογοκρισίας που δεν επέτρεψε μέχρι σήμερα να παρουσιαστούν κάποιες μπροσούρες έστω, πάνω σε καυτά θέματα, π.χ. κοινωνικά. Ακόμη δεν υπήρξε τις τελευταίες δεκαετίες

μία ουσιαστική κριτική παρέμβαση στον κυπριακό χώρο (ιδεολογία, εκπαίδευση, εκκλησία, βουλευτές-εκλογική πελατεία — παρέμεινε στο κοιμπαρλιέ, και άλλα). Πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάστηκαν μεμονωμένες περιπτώσεις ουσιαστικού κριτικού λόγου. (π.χ. Πασχάλης Κιτρομηλίδης). Ακόμη δεν υπάρχει μια μονογραφία του φοιτητικού κινήματος της Κύπρου.

Έτσι οι σύντομες αναφορές που ακολουθούν αποτελούν προσωπικές εκτιμήσεις και εμπεριέχουν τον κίνδυνο λειψής, ατεκμηρίτης και τραυλής παρουσίασης του θέματος.

Πρώτο: Νομίζω ότι υπήρξαν εκφράσεις αμφισβήτησης και στο πολιτικό και στο πολιτιστικό επίπεδο. Τέτοιες εκδοχές η πρώτη λογοτεχνική παραγωγή του Τεύκρου Ανθια και ο συνακόλουθος αφορισμός του από την εκκλησία της Κύπρου μεσούσης ακόμη της αποικιοκρατίας. Πρόσθετα η περίπτωση του ποιητή Παντελή Μηχανικού πιστοποιεί τη συνέχεια αυτής της λογοτεχνικής αμφισβήτησης. Στον κοινωνικό χώρο η αμφισβήτηση εκδηλώνεται με τη συσπείρωση των αριστών δυνάμεων μέσα στη δεκαετία του 1940, γεγονός που «επιτείνει» τον αρτισκληρωτικό ιδεολογικό εξοπλισμό της εξουσιαστικής κλάσης (ελληνοχριστιανικά ιδεώδη κ.λ.π) και αποκλείοντας στη συνέχεια οποιαδήποτε αμφισβήτηση.

Δεύτερο: Ο κοινωνικός χώρος μαστιζόταν από μια σύμφυτη καθυστέρηση και ο μετασχηματισμός θα ακολουθήσει ατρατούς «παράδοξότητας» και θα «εκβιαστεί» μερικές φορές από παράγοντες όπως η εκκλησία και κάποιες οικογένειες.

Τρίτο: Στα πλαίσια του αλυτρωτισμού ο Ελληνισμός της Κύπρου βρέθηκε σε μια πλεκτάνη, πολλές φορές αβοήθητος, συγχυσμένος, χωρίς διορατικότητα, πέφτοντας στον παλιμπαϊδισμό και, αναίρωντας την Ελλάδα, ονειρευόμενος Παρθενώνες, Παλαιολόγους, βα-

σιλιάδες, την ίδια ακριβώς εποχή που ο ποιητής Μανώλης Αναγνωστάκης καταδικάζεται δύο φορές σε θάνατο από στρατοδικείο της Θεσσαλονίκης και από τη Μακρόνησο έχουν περάσει πάνω από 70.000 πολιτικοί εξοριστοί.

Τέταρτο: Η ιδεολογία της ένωσης με την Ελλάδα και από την αριστερά και από την εθναρχία, στα τελευταία χρόνια της αποικιοκρατίας, ενυπάρχει στο νεοσύστατο κράτος, με τη διαφορά ότι συνυπάρχει και με εκείνη τώρα της ανεξαρτησίας. Η σύμπλευση των κυπριακών κομμάτων κάτω από την εκκλησιαστική ομπρέλα ή η ρήξη με το Μακάριο ως εκφραστή δόθεν της εθνικής αναιρέσης, δεν επιτρέπουν πλέον αμφισβήτησης και όλα βαίνουν με ούριο άνεμο στα πλαίσια παραδοσιακών σχημάτων. Στο μεταξύ η κοινωνία της αφθονίας αργά αλλά σταθερά παραλλάζει το πρόσωπο της Κύπρου. Τα BMW ωστόσο δεν ξεθωριάζουν την πρόσφατη αγροτική προέλευσή μας με όλα τα ιδεολογικά σφραγίσματα.

Πέμπτο: Η ριζοσπαστικοποίηση ωστόσο της κυπριακής νεολαίας σε περιόδους όξυνσης εθνικών και κοινωνικών αγώνων καταδεικνύουν έναν υπολανθάνων δυναμισμό, ο οποίος σε περιόδους, «ευδίας» με επιμέλεια πειθαρχημένης περιφραξης, αναστέλλεται, με ελάχιστες φυσικά εξαιρέσεις. Σε τέτοιες περιόδους όξυνσης εγκιβωτίζεται η μάχη των μαθητών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο εναντίον των Άγγλων και η αμέσως μετά το πραξικό-

πημα και την τουρκική εισβολή παρατεταμένη μαχητική συμπεριφορά των νέων της Κύπρου, με απόληξη της την μαχητική διαδύλωση έξω από την Αμερικανική Πρεσβεία την άνοιξη του 1976.

Έκτο: Δεν πρέπει να ξεχνούμε και την άγραφη διαχειριστική συμφωνία για τη διαδοχή στην εξουσία ανάμεσα στους Άγγλους και την εκκλησία - αστική τάξη. Ακόμη δεν πρέπει να ξεχνούμε πως η Αγγλική Σχολή έδινε τα διοικητικά στελέχη που χρειαζόταν η αποικιοκρατία και αυτά τα στελέχη έμειναν άθικτα και στο νεοσύστατο κράτος. Πρόσθετα δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός φοιτητών σπουδάζει στην Αγγλία πριν το 1974 και αμέσως μετά, μιας χώρας της οποίας τα πανεπιστήμια δεν γνώρισαν τα μαζικά μαχητικά φοιτητικά κινήματα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Ακόμη και οι φοιτητές στην Ελλάδα, ζώντας στα δικά τους φοιτητικά γκέτο, περιορισμένη επίδραση δέχτηκαν από τους λαμπράκηδες, τον ανένδοτο και το φοιτητικό κίνημα στην περίοδο της δικτατορίας (με κορυφώσεις τις καταλήψεις της Νομικής και του Πολυτεχνείου).

Τέλος η σημερινή νεολαία βρίσκεται εγκλωβισμένη ανάμεσα στις κομματικές προδιαγραφές, που εκπέμπουν τις περισσότερες φορές ένα λόγο ρηχό ανασάωντας αξίες που έχουν ξεθωριάσει εδώ και χρόνια: την επίφαση ενός μοντερνισμού — δικτικού τρόπου ζωής, με σαφή όμως γνωρίσματα, πολλές φορές, μιας άλλης εποχής και νοοτροπίας που οδηγούν αναπόφευκτα σε σύγκρουση ως προς τις επιλογές της νεολαίας (ερωτικές, επαγγελματικές, ψυχαγωγίας, γούστου κ.λ.π.).

Ακόμη η διακοθήκη, η μυρμαρία, η σε μεγάλο βαθμό α-πολιτικοποίηση, άμεση απόρροια των κοινωνικών και οικονομικών διαφοροποιήσεων, και ακόμη τα πρότυπα του Ράμπο και των καμικάζι, δεν μπορούν να επικαλύψουν μια διαφοροποίηση στη σημερινή νεολαία, σε σχέση με προηγούμενες γενιές, που εφάπτεται της αμφισβήτησης ως προς τη σκέψη, τη νοοτροπία, τις σχέσεις, και την προσωπική ελευθερία. Παρόλα αυτά η ύπαρξη ενός τόσο καινούριου προβλήματος στην Κύπρο, με τους συναφείς κινδύνους που μονίμως μας απειλούν, θα περίμενε κανείς μια νεολαία προσηλωμένη, στρατευμένη και αποφασισμένη να αμφισβητήσει τη σημερινή τραγελαφική κατάσταση. Και αυτό δεν είναι δυστυχώς η πραγματικότητα. Πάντως εκείνοι που δεν ευθύνονται είναι οι σημερινοί νέοι που βρέθηκαν σ' έναν κόσμο ήδη διαμορφωμένο με την Γραμμή Αττίλα, τον τουρισμό, την κατανάλωση, τα ξενοδοχεία (κοινωνία διευθυνόμενης κατανάλωσης με απόληξη την αλλοτρίωση).

Οι νέοι του 1970-1974 φαίνεται ότι έχουν ενσωματωθεί σ' αυτό τον κόσμο και ως ένα βαθμό αναπαράγουν αυτό τον κόσμο. Η διάψευση, η εθνική σύγχυση και η διάλυση μιας ανέμελης και αισιόδοξης ατμόσφαιρας και η βίωση μιας μόνιμης εμπόλεμης ατμόσφαιρας για μια ολόκληρη εικοσαετία, συν η συρρίκνωση του κυπριακού χώρου ίσως και να πιστοποιούν μια ευεξήγητη κόπωση. Τουλάχιστον οι νέοι του 1985-1990 ας μη λογαριάζουν στον τουρισμό, και τα βίντεο για να βρουν διέξοδο. Γιατί η Γραμμή Αττίλα είναι χαραγμένη στα σώματα και στα όνειρά τους.

• Οικογενειακή εργατική ομάδα (πριν το 1930)

ΚΑΠΟΤΕ ΣΤΗ ΚΥΠΡΟ: η πρώτη εργατική πρωτομαγιά

Η πρωτομαγιά γιορτάστηκε στην Κύπρο για πρώτη φορά το 1925, τριανταεννέα τόσα χρόνια από τα συμβάντα του Σικάγου (1886), και ενώ από το 1889 η Β' Διεθνής καθιέρωσε τη πρωτομαγιά σα μέρα διεθνούς αλληλεγγύης και κινητοποίησης των εργαζομένων. Ήδη, από το 1893 η πρωτομαγιά γιορτάζεται στην Ελλάδα ενώ ο απόηχος της ελληνικής πρωτομαγιάς του 1924, με τες συγκρούσεις διαδηλωτών και στρατού, φτάνει και στην Κύπρο, με σχετική ανταπόκριση στην εφημερίδα **Κήρυξ** της 23.5.1924, που αποτελεί την πρώτη ίσως αναφορά στην πρωτομαγιά μέσα στον κυπριακό τύπο.

Η καθυστέρηση ήταν εκπληκτική, ιδίως όταν σκεφτεί κανείς ότι από το 1919 οι Κύπριοι σοσιαλιστές αρχίζουν να κινούνται έντονα στη Λεμεσό, μέσα στη Λαϊκή Συνεργατική Ένωση, και το 1919 ετοιμάζουν μάλιστα και μια εκδήλωση αφιερωμένη στη Γαλλική Επανάσταση, με ομιλητή τον Γιάνκο Ηλιάδη. Αυτή η αργοπορία οφειλόταν σύμφωνα και με την άποψη του Γιάννη Λέφκη, (ενός από τα πρώτα στελέχη του εργατικού κινήματος που θέλησε να συζητήσει μαζί μου τα διάφορα προβλήματα που αντιμετώπιζα γράφοντας αυτή τη δουλειά), σε μια καθυστέρηση της εργατικής τάξης και της τότε ηγεσίας της. Αφού, μέχρι και το 1924, και μετά ακόμα οι εργάτες και τεχνίτες διατηρούσαν κάτι από την παλιά οργάνωση, τη μεσαιωνική, των τεχνιτών σε ισάφια, με τον προστάτη άγιο τους που τον λειπάνευαν σε κάθε γιορτή του².

Έτσι λοιπόν πρέπει να περιμένουμε μέχρι το 1925 για να έχουμε τον πρώτο γιορτασμό της πρωτομαγιάς στην Κύπρο. Ο γιορτασμός αυτός έγινε δυνατός χάρις στις ενέργειες και την πρωτοβουλία των πρώτων κυπρίων κομμουνιστών. Για να μελετήσει κανένας την πρώτη μαζική πρωτομαγιάτικη εκδήλω-

• Χριστές με τα τσιρακία τους το 1927. (ανέγερση των δικαστηρίων της Κερύνειας).

ση της κυπριακής εργατικής τάξης, είναι ανάγκη να μελετήσει και την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος στη Λεμεσό, που έκανε δυνατή μια τέτοια εκδήλωση.

Το 1925 ήταν μια σχετικά καλή χρονιά για την Κύπρο, μετά τη βαθεία μεταπολεμική οικονομική κρίση. Βέβαια η κατάσταση παραμένει δύσκολη, τα χωράφια των χωρικών ξεπουλιούνται σε τιμές εξευτελιστικές από τους τοκογλύφους, όμως η έξαρση του 1924 έχει ξεπεραστεί. Οι τιμές των γεωργικών προϊόντων ανεβαίνουν όπως ανεβαίνει επίσης και η κίνηση στα μεταλλεία που τώρα αρχίζουν να βαρύνουν στην οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου.

Πολιτικά, η κατάσταση αρχίζει να γίνεται επιτέλους ομαλότερη, μετά την κρίση των τελευταίων χρόνων, με τους επταδικούς σα βουλευτές στο Νομοθετικό Συμβούλιο, και με μια αυταρχική αγγλική πολιτική που την κατευθύνει ένας από τους πιο μέτριους κυβερνήτες που γνώρισε η Κύπρος, ο Σερ Μάλκομ Στήβενσον. Έτσι με την ολοκλήρωση της κατάστασης έχουμε την ανακοίνωση μιας περιορισμένης μεταρρύθμισης του Νομοθετικού Συμβουλίου, ενώ αναγγέλλεται, μετά την υπογραφή της

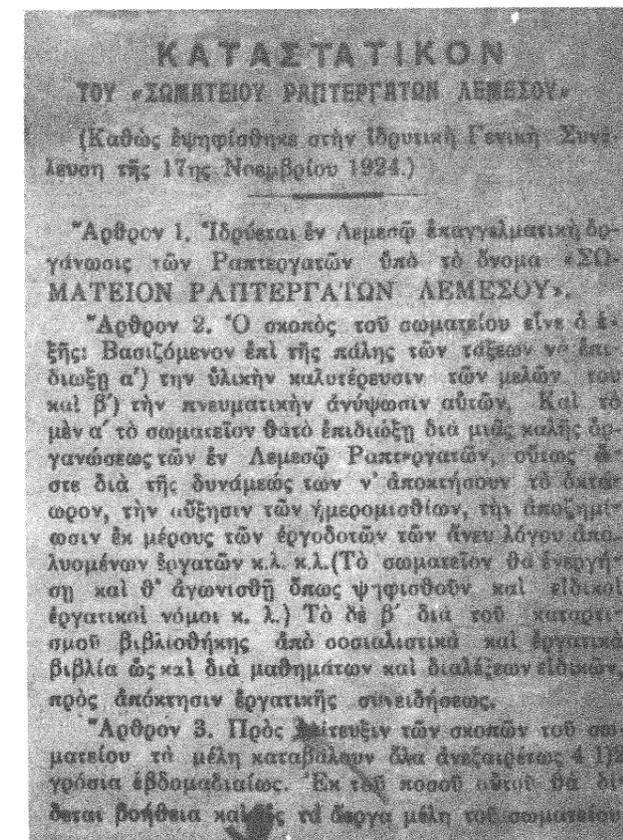
Συνθήκης της Λωζάνης, και η ανακήρυξη της Κύπρου σε Αποικία του Στέμματος. Η ανακήρυξη θα γίνει σε επίσημη τελετή στη Λευκωσία, αλλά και στις άλλες πόλεις, την

πρώτη του Μάη του 1925. Θα επανέλθουμε όμως πιο κάτω. Μ' όλες αυτές τις μεταρρυθμίσεις αναγγέλλεται και η προκήρυξη εκλογών για τον Οκτώβρη του 1925, κάτι που

θα επιτρέψει την απομάκρυνση των «εφταδικών» βουλευτών. Οι τελευταίες εμπειρίες όμως, μιας «αντιδραστικής» όπως λεγόταν τότες πολιτικής, δηλαδή μιάς πολιτικής μη συνεργασίας με τις τοπικές αρχές για οποιοδήποτε λόγο και με μοναδικό και άμεσο πολιτικό στόχο την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, που κατέληξε σε μια τραγική αποτυχία, έφεραν στο πολιτικό προσκήνιο νέες δυνάμεις και νέα προγράμματα: προσπάθεια συνεργασίας με τους Τουρκοκύπριους βουλευτές για την επίτευξη μεταρρυθμίσεων, με σκοπό την οικονομική, κοινωνική, και πολιτική ανάπτυξη του τόπου.

Στο Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου, που κάτω από διάφορες μορφές υπάρχει από το 1922, παρατηρείται μια δραστηριοποίηση. Ήδη από την Άνοιξη του 1924, βρίσκεται στην Κύπρο ο γιατρός Νίκος Γιαβόπουλος που με την ελλαδίτικη πείρα του γίνεται η ψυχή της οργάνωσης του Κομμουνιστικού Κόμματος, μαζί με τα εναπομείναντα παλιά στελέχη, τον Κώστα Σκελέα, τον Χαράλαμπο Σολομωνίδη, ύστερα και τον Γιάννη Λέφκη, για να ονομάσω μερικούς.

Έτσι σιγά-σιγά οργανώνεται το Εργατικό Κέντρο Λε-

• Γυναίκες σπάζουν πυρόλιθους στο λατομείο του Ακάμα (1924)

μεσου, που στεγάζει τα διάφορα συνδικάτα που αρχίζουν να οργανώνονται πάνω στη βάση της πάλης των τάξεων. Ταυτόχρονα, από την πρώτη του χρόνου αρχίζει και την έκδοση της η εφημερίδα **Νέος Άνθρωπος**, δεκαπενθήμερο όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου. Το Εργατικό Κέντρο και ο **Νέος Άνθρωπος** γίνονται οι πόλοι συσπείρωσης των εργατών και τεχνιτών, και ανοιχτά αρχίζουν να προκαλούν την παραδοσιακή ακόμα κυπριακή κοινωνία. Και το κυριώτερο, γίνονται και οι πρώτοι αμφισβητήτες της Ένωσης, σα σκοπού του πολιτικού αγώνα των Κυπρίων για ελευθερία, βάζοντας σα στόχο τους την ανεξαρτησία της Κύπρου, κάτω από μια εργατοαγροτική κυβέρνηση. Έτσι, από το πρώτο του φύλλο ο **Νέος Άνθρωπος** κλείνει το κύριο προγραμματικό άρθρο του με τα ακόλουθα: «Πιστεύοντας ότι η ευτυχία ενός τόπου έρχεται μαζί με την πραγματική του ελευθερία θα σταθούμε αντιμέτωποι κάθε πατριδοκάπηλου εθνικιστική πολιτικάντη και θα εργασθούμε δια την ανεξαρτησία της Κύπρου υπό μίαν εργατοαγροτική κυβέρνηση με πλήρη δικαιώματα ελευθερίας στο λαό, μακράν πάσης επιρροής και προστασίας εκ των έξω» (**Νέος Άνθρωπος** Αρ. Φύλλου 1, 1.1.1925).

Έτσι στη διάρκεια του πρώτου μισού του 1925 οι κομμουνιστές προκαλούν την προσοχή, αλλά και την αντίδραση της λεμεσιανής κοινωνίας, με μια σειρά από ενέργειες τους. Τον Μάρτιο του 1925, σύμφωνα με την **Ελευθερία** (7.3.25) «η αστυνομία προέβη εις την σύλληψιν μερικών «κομμουνιστών» οι οποίοι κατά την Κυριακήν και Δευτέραν περιήρχοντο

τους δρόμους φωνάζοντας και υβρίζοντας και εν γένει με κάθε τρόπον ανησυχούντες...». Την ίδια μέρα, η ίδια εφημερίδα αναγγέλλει ένα, όπως το αποκαλεί, «ατυχές κίνημα». Έτσι όταν οι ραππεργάτες του κ. Ευελθ. Ελευθεριάδη του έστειλαν αιτήματα, αυτός τα παρέδωσε στην αστυνομία και τους απέλυσε όλους αντικαθιστώντας τους». Πρόκειται για μια από τις πρώτες εργατικές κινητοποιήσεις, η πρώτη οπωσδήποτε οργανωμένη κινητοποίηση. Διαβάζουμε στον **Νέο Άνθρωπο** της 15.3.1925 ότι η κινητοποίηση ξεκίνησε όταν ο εμποροράπτης Ευελθ. Ελευθεριάδης απόλυσε έναν εργάτη (μάλλον για τη συνδικαλιστική του δράση) και προσπάθησε ταυτόχρονα να μειώσει και τα ημερομίσθια.

Έτσι στις 3.3 έγινε γενική συνέλευση των ραππεργατών η οποία διέταξε απεργία κι ανάθεσε στην εκτελεστική επιτροπή να χειρισθή το ζήτημα εν λευκώ, ενώ ταυτόχρονα ειδοποιήθηκαν τα σωματεία ραππεργατών των άλλων πόλεων για να μην υπάρξουν κίτρινοι (**Νέος Άνθρωπος** 15.3.1925). Η απεργία αυτή θα έχει και τη συνέχεια της. Την αναφέραμε όμως ενδεικτικά, σα σημάδι των καιρών. Πρόκειται για πράγματα πρωτοφανή για την κυπριακή κοινωνία.

Ταυτόχρονα, τέλος Απριλίου του 1925, το κομμουνιστικό κόμμα προκαλεί και πάλι το ντόπιο κατεστημένο με την κινητοποίηση του ενάντια στους Πανελλήνιους αγώνες που έγιναν τότε στη Λεμεσό (στις 22.4.1925). Έτσι το Κ.Κ.Κ. συγκέντρωσε 200 περίπου υπογραφές κάτω από μίαν αίτηση που ζητούσε από την κυβέρνηση να απαγορευτεί τους Πανελλήνιους. Στη συνέχεια, η κεντρική εκτελε-

στική επιτροπή του Κ.Κ.Κ. κυκλοφόρησε μανιφέστο στις 25.4.1925, που δημοσιεύτηκε την ίδια μέρα στον **Νέο Άνθρωπο** και τέλειωσε έτσι: το Κ.Κ.Κ. θεωρεί καθήκον του να διαμαρτυρηθεί «μεθ' όλων των δυνάμεων του, εν πρώτοις εναντίον της τοπικής Αγγλικής κυβερνήσεως η οποία δια της αδιαφορίας της συντείνει εις την όξυνσιν των φυλετικών μισών μεταξύ των κατοίκων της Κύπρου και κατόπιν εναντίον των πλαστών ηγετών του τόπου οι οποίοι ωμίλησαν και θα ομιλήσουν εν ονόματι του Κυπριακού λαού. ΚΑΤΩ Η ΕΝΩΣΗ-ΖΗΤΩ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ - ΖΗΤΩ ΤΟ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ».

Είναι μέσα σ' αυτές τις γενικότερες πολιτικο-οικονομικές συνθήκες και ενώ το κομμουνιστικό κόμμα εμφανίζεται πια καθαρά με μια τέτοια πολιτική που θα διοργανωθεί και ο γιορτασμός της πρωτομαγιάς για πρώτη φορά στην Κύπρο. Ο γιορτασμός θα γίνει λοιπόν στη Λεμεσό, στο οίκημα του Εργατικού Κέντρου Λεμεσού (οδός Χατζηλοϊζή Μιχαηλίδη) και κύριος εμπνευστής του θα είναι ο γιατρός Νίκος Γιαβόπουλος. Η γιορτή είπαμε συμπίπτει με την άλλη, εκείνη της επίσημης ανακήρυξης της Κύπρου σε Αποικία του Στέμματος με τους λαμπρούς γιορτασμούς στη Λευκωσία αλλά και στις άλλες πόλεις.

Πρώτη του Μάη το πρώτο θα κυκλοφορήσει σε ειδική πρωτομαγιάτικη έκδοση ο **Νέος Άνθρωπος**, με το «Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου» προς τους Κυπρίους εργατοαγρότες και φτωχούς βιοπαλαιστές «καθώς και την «Προκήρυξη υπ' όψιν τα αιτήματα Λεμεσού προς τους εργάτες

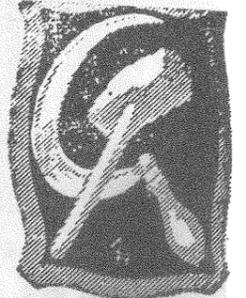
της Λεμεσού οργανωμένους και μη και μια παρόμοια προκήρυξη των Αγροτικών Συλλόγων Γερμασόγειας και Κοιλανίου. Το πνεύμα των κειμένων αυτών είναι το ίδιο: ο πρώτος γιορτασμός της Πρωτομαγιάς στην Κύπρο, το ιστορικό, το νόημα της γιορτής, το καθήκον των Κυπρίων εργατών, τα αιτήματα μας.

Την προηγούμενη της Πρωτομαγιάς, η Επιτροπή του Εργατικού Κέντρου Λεμεσού επισκέφτηκε τον Διοικητή Λεμεσού κ. Σάρριτς και ζήτησε την άδεια της Κυβέρνησης για την διοργάνωση δια των στενωτορίων Εργατικό Κέντρο προς το Διοικητήριο, όπου θα παραδινόταν στο Διοικητή ψήφισμα με τα αιτήματα των εργατών. Ο Διοικητής όμως, υπέδειξε στους εργάτες ότι καλύτερα θάταν να μην γινόταν η παρέλαση αυτή και προσφέρθηκε να παρευρεθεί ο ίδιος στη γιορτή του Εργατικού Κέντρου. Πρόταση που έγινε δεκτή από την Επιτροπή.

Έτσι, στις έντεκα το πρωί της Πρωτομαγιάς, ο κ. Σάρριτς με τον γραμματέα του κ. Τσαγκαρίνο έφτασε στο Εργατικό Κέντρο, όπου είχε μαζευτεί πλήθος εργατών (ο **Νέος Άνθρωπος** της 15.5.1925, δίνει τον αριθμό των «υπεπεντακοσίων» ατόμων, αριθμός όμως που φαίνεται υπερβολικός). Εκεί, ο ραππεργάτης Χρ. Σαββίδης, στέλεχος του εργατικού κινήματος, και αδελφός του Πλουτή Σέρβα διάβασε το ψήφισμα του Κέντρου προς την Κυβέρνηση και το παρέδωσε στον Διοικητή ο οποίος, παίρνοντας το ψήφισμα διαβεβαίωσε τους εργάτες ότι «εφ' όσον νομιμοφρόνως θα ζητούν κάτι, η κυβέρνηση θα τους εισακούει και θα λαμβάνει υπ' όψιν τα αιτήματα των», μη παραλείψας ως αν-

ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΛΕΜΕΣΟΣ - ΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΟ-ΑΓΡΟΤΩΝ ΚΑΙ ΦΤΩΧΩΝ ΒΙΟΠΑΛΑΙΣΤΩΝ
(ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΚΥΠΡΟΥ)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ - ΓΡΑΦΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ - ΛΕΜΕΣΟΣ - ΚΥΠΡΟΥ. 1 ΜΑΪΟΥ 1925

ΖΗΤΩ Η ΚΟΚΚΙΝΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΚΥΠΡΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΕΡΓΑΤΟΑΓΡΟΤΕΣ ΚΑΙ ΦΤΩΧΟΥΣ ΒΙΟΠΑΛΑΙΣΤΕΣ

τιπρόσωπος μιάς αστικής Κυβερνήσεως να πει στο τέλος ότι «κάθε κομμουνιστική και επαναστατική κίνηση η Κυβέρνησις του θα την υποβλέπει». Ο κ. Διοικητής, παραμείνας μεταξύ των εργατών επί 20 περίπου λεπτά επροτίμησε αντί άλλου αναψυκτικού να πάρει ένα καφέ και απεχώρησε προπεμφθείς δια των στενωτορίων ζητωκραυγών των εργατών:

— Ζήτη οι εργάτες της Αγγλίας!

— Ζήτη οι εργάτες όλου του κόσμου!» (**Νέος Άνθρωπος** 15.5.1925).

Η **Ελευθερία**, σε ανταπόκριση από τη Λεμεσό, δίνει κάπως πικρόχολα, είναι αλήθεια, και με μια σκωπτική διάθεση, την ακόλουθη περιγραφή, η οποία συγκεντρώνοντας την προσοχή της στον κ. Διοικητή, συμπληρώνει την 9η εικόνα του πρωινού τούτου γιορτασμού. Γράφει λοιπόν η **Ελευθερία**, κάτω από τον τίτλο «Κόκκινη Πρωτομαγιά!»: «Οι 5-6 ψευδοκομμουνιστές της πόλεως μας εόρτασαν την 1ην Μαΐου, την κόκκινη Πρωτομαγιά των, όπως γίνεται και εις την Ρωσίαν. Είχαν δε την αφέλειαν να προσκαλέσουν εις τον καφενέν των - όπου θα ετελείτο η περίφημος αυτή εορτή τον Διοικητήν της πόλεως κ. Σάρριτς. Ο κ. Διοικητής, άνθρωπος λεπτός και ευγενής, μετέβη εις την εορτήν αυτήν, όπου και τον εδεξίωθει μάλιστα ο ηγέτης του ψευδοκομ-

μουνισμού κ. Ν. Γιαβόπουλος. Κατόπιν κάποιος εκ των συντρόφων (φράσις κομμουνιστική) ανέγνωσε ένα ψήφισμα γενόμενον διά βοής δεκτόν, το οποίον και επεδόθη εις τον κ. Διοικητήν. Αμέσως είτα έλαβεν τον λόγον ο κ. Διοικητής, ο οποίος είπε ολίγα, αλλά χαρακτηριστικά λόγια, τα ακόλουθα περίπου: «εδώ παρατηρείται ότι υπάρχουν δύο κόμματα, εργατικού και κομμουνιστικού. Δια το πρώτο χαιρόμαι και δηλώ ότι τούτον η Κυβέρνησις μου όσον και εγώ το περιβάλλομεν μετά συμπαθείας, και απόδειξις τα τελευταίως ληφθέντα νομοθετικά μέτρα περί χαλκορυχείων. Δια το άλλο όμως, το κομμουνιστικόν οι πάντες το βλέπουν μετά δυσφορίας, διότι ο κομμουνιστικός ουδέν άλλο αποσκοπεί παρά την ανατροπήν του καθεστώτος. Και δι' αυτόν τον λόγον όχι μόνον δεν τυγχάνει συμπαθείων, αλλά καταδιώκεται υπ' όλων των κυβερνήσεων του κόσμου» (**Ελευθερία** 6.5.1925).

Το ύφος της ανταπόκρισης είναι χαρακτηριστικό της όλης αντιμετώπισης των κομμουνιστών από την παραδοσιακή κυπριακή κοινωνία. Σημειώνω επίσης, ότι η ανταπόκριση δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα όσον αφορά τους λόγους που ο κ. Διοικητής παρευρέθηκε στην συγκέντρωση, και που ανάφερα πιο πάνω. Η περίληψη όμως της ομιλίας είναι

ακριβής. Όσον αφορά μάλιστα την πάτηση του κομμουνισμού από την κυβέρνηση, που αφήνει ο κ. Διοικητής να γίνει κατανοητή, ο Ν. Γιαβόπουλος θάταν ο πρώτος που θα την δοκιμάσει. Στις 5 του Ιούλιου του 1925, η κυβέρνηση τον εξορίζει για την κομμουνιστική δράση του.

«Η γιορτή όμως δεν ετελείωσε με μόνο την επίδοση του ψηφίσματος. Τη νύχτα, το Εργατικό Κέντρο εφωταγωγήθη και οι εργάτες συγκεντρώθηκαν με τες οικογένειες των - υπολογίζονται άνω των 700 ατόμων οι συγκεντρωθέντες την νύχτα όπου έγινε διάλεξις περί του ιστορικού και της σημασίας της εργατικής πρωτομαγιάς και απαγγέλλθησαν υπό των μελών της «Κομμουνιστικής Νεολαίας» διάφορα εργατικά τραγούδια τα οποία χειροκροτήθησαν ενθουσιωδέστατα. Κατά τη διάρκεια της νυχτερινής συγκέντρώσεως, εις τους εξώστας του Κέντρου άναπταν διάφορα πυροτεχνήματα προς μεγάλην λύπην των διερχομένων αστών οι οποίοι ποτέ δεν εφαντάζοντο τέτοιες εργατικές συγκεντρώσεις.

Η Πρωτομαγιά μας γράφουν εγιορτάστηκε και στα Βαρώσια στο εκεί Εργατικό Κέντρο όπου επίσης ενθουσιώδεις προσήλθον πολλοί εργάτες και τους εξηγήθη ο σκοπός της εορτής» (**Νέος Άνθρωπος** 15.5.1925).

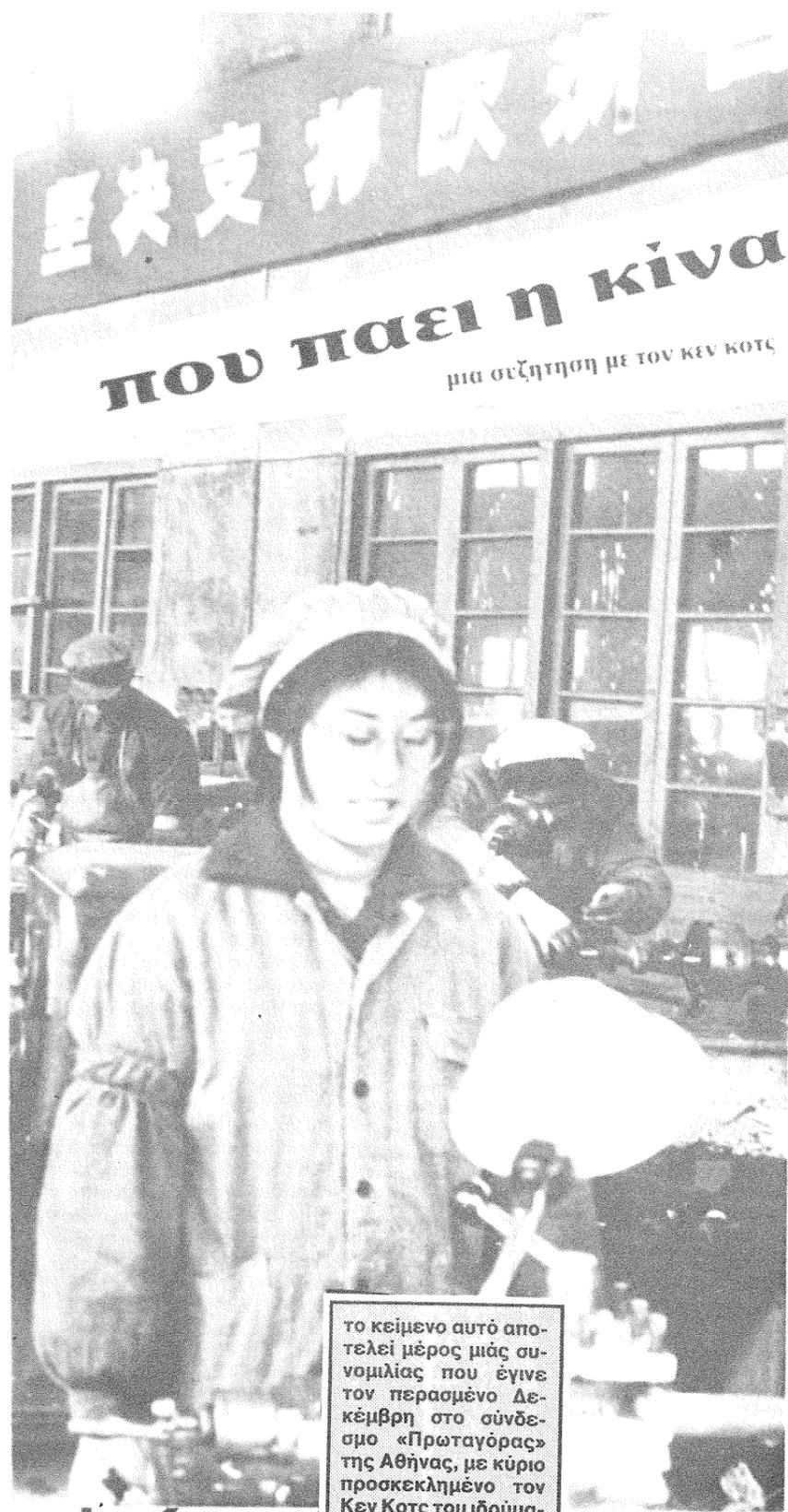
Αν εξαιρέσουμε την υπερβολή στον αριθμό των πα-

ρευρισκομένων προσώπων, τα σχετικά με τα «πυροτεχνήματα» που δεν πρέπει να τα πάρουμε σαν κάτι περισσότερο από τον φωτισμό του Κέντρου, η περιγραφή είναι πιστή, τόσο όσον αφορά το πνεύμα του πρώτου τούτου γιορτασμού, με τες ιδιόμορφίες του, όσο και στο πραγματικό της περιεχόμενο. Για το γιορτασμό στο Βαρώσι, καμιά μαρτυρία δεν βρήκα, ούτε γραπτή αλλά ούτε και προφορική.

Φυσικά, ο γιορτασμός τούτος, είχε και τις συνέπειές του, αφού έκανε την άρχουσα τάξη να συνειδητοποιήσει πια την πραγματική ύπαρξη του καινούργιου εχθρού. Η ανταπόκριση της **Ελευθερίας** στην οποία αναφερθήκαμε αφήνει να φανεί η πρώτη συνέπεια: η προσπάθεια διάσπασης του Εργατικού Κέντρου, σε Εργατικό και Κομμουνιστικό κόμμα. Η άλλη συνέπεια, ήταν η ένταση των «προληπτικών μέτρων» κατά της εξάπλωσης του κομμουνισμού, τόσο από την κυβέρνηση και ανάφερα την εξορία του Γιαβόπουλου, όσο και από το ίδιο το κοινωνικό σώμα.

ΜΑΡΙΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ
12.4.87

- Σημειώσεις:
1. Δες Μιχάλη Δημητρίου. Το Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κίνημα. 1. Από τους ουτοπιστές στους Μαρξιστές. Αθήνα 1985, σελ. 142, «Η πρώτη εργατική Πρωτομαγιά».
  2. Δες **Ελευθερία** 1.10.1924 για μια περιγραφή.

το κείμενο αυτό αποτελεί μέρος μίας συνομιλίας που έγινε τον περασμένο Δεκέμβρη στο σύνδεσμο «Πρωταγόρας» της Αθήνας, με κύριο προσκεκλημένο τον Κεν Κοτς του ιδρύματος Russel. Ο Κεν Κοτς θεωρείται καλός γνώστης της κινέζικης κοινωνίας.

Ερ.: Ποιές είναι οι αιτίες της γρήγορης οικονομικής ανάπτυξης στην Κίνα και πώς έχουν κατορθώσει να τρέφουν το λαό τους;

Απ.: Είναι αποτέλεσμα της νέας οικονομικής πολιτικής που εφαρμόσαν, πρώτα-πρώτα στον αγροτικό τομέα, η οποία επέτρεψε μεγαλύτερη παραγωγικότητα της εργασίας και διάθεση των προϊόντων των χωρικών, οι οποίοι έχουνε τώρα και ατομικό συμφέρον. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό. Το πράγμα είναι πιο πολύπλοκο. Είναι όπως στην νέα οικονομική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης (ΝΕΡ). Με μία μεγάλη διαφορά: το ότι υπήρχε ήδη μια σπουδαία βιομηχανία η οποία εξακολουθεί να προγραμματίζεται κεντρικά. Είναι διαφορετικό απ' ό,τι συνέβη στη Σοβ. Ένωση όπου η βιομηχανία καταστράφηκε και 2.000.000 άνεργοι άρχισαν απ' το τίποτα. Γι' αυτό η νέα οικονομική πολιτική ξεκινάει στην Κίνα υπό καλύτερες συνθήκες γιατί η κινέζικη βιομηχανία δεν βρέθηκε κατεστραμμένη, όπως βρέθηκε μετά τον εμφύλιο πόλεμο η Ρωσική, όπου δεν είχαν σχεδόν τίποτα. Υπάρχει μια υποδομή σοβαρή από άποψη βιομηχανίας, στελεχών κ.λπ. Επομένως έχουν αρχίσει υπό καλύτερες συνθήκες. Δεν ξέρω βέβαια πού οδηγεί όλη η ιστορία. Στη Ρωσία η κρίση ήρθε απ' την ανισορροπία που υπήρχε μεταξύ αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής, δηλαδή η βιομηχανική παραγωγή υστερούσε τρομερά σε σχέση με την αγροτική.

Επομένως έγινε όλη αυτή η γνωστή ιστορία, δηλαδή οι χωρικοί άρχισαν να θεωρούν ότι δεν υπήρχαν «ανταλλάγματα» από βιομηχανικά φτηνά προϊόντα προερχόμενα από τις πόλεις. Δεν ξέρω αν στην Κίνα θα επέλθει σύντομα κάποια ανάλογη κρίση. Δε φαίνεται να συμβαίνει στο άμεσο μέλλον. Δηλαδή η ύπαιθρος εφοδιάζεται, μάλλον ικανοποιητικά για την ώρα από βιομηχανικά προϊόντα. Ένα επίσης πλεονέκτημα των Κινέζων είναι ότι έχουν μελετήσει πάρα πολύ τι έγινε στη Ρωσία και προσπαθούν να αποφύγουν τα λάθη που έγιναν εκεί. Π.χ. όλοι όσοι έπαιξαν ένα ρόλο στο σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής της Ρωσίας, όλα τα βιβλία τους, μεταφράζονται ή έχουν μεταφραστεί στα κινέζικα. Όταν πρωτοσυνάντησα στη Ρώμη, σε μια συνεδρίαση του Ινστιτούτου Γκράμσι έναν από τους εξέχοντες διανοούμενους του Ινστιτούτου Μαρξισμού - Λενινισμού της Κίνας, του μίλησα για τον Μπουχάριν για τον οποίο είχα αρχίσει μια καμπάνια αποκατάστασης στην Αγγλία. Ο Κινέζος ήξερε βέβαια αρκετά πράγματα: όταν γύρισε στην Κίνα, μετέφρασαν αμέσως το Μπουχάριν, και τύπωσαν έξη βιβλία του. Αλλά δεν μετάφρασαν μονάχα αυτόν, αλλά και άλλους, όπως τον Μπραζένσκι, όσους δηλαδή επεξεργάστηκαν το θέμα της Ν.Ε.Π. Έχουν αρχίσει να μεταφράζουν και Τρότσκι αλλά δεν ξέρω αν έχουν ήδη μεταφραστεί τα έργα του τα

σχετικά με τη Ν.Ε.Π. Εκείνο που θέλω να πω είναι ότι όλοι αυτοί οι σχεδιαστές της οικονομίας της Κίνας δεν είναι δογματικοί και τυφλοί άνθρωποι, αλλά προσπαθούν να δουν όλα όσα συνέβησαν και να βγάλουν δικά τους συμπεράσματα. Δικά τους συμπεράσματα.

Ερ.: Έχει γίνει κανένα άνοιγμα στη βιομηχανία;

Απ.: Η όλη αριστερά συγκεντρώνει την προσοχή της, σχετικά μ' αυτό το θέμα, στις ελεύθερες βιομηχανικές ζώνες που έχουν ιδρύσει οι Κινέζοι τώρα σε μερικά μέρη. Έχουν δημιουργήσει, κυρίως προς τη θάλασσα, ορισμένες ελεύθερες ζώνες στις οποίες δρουν επιχειρήσεις κοινές, του κράτους με ξένους και στις οποίες ζώνες βέβαια υπάρχει μια οικονομία μικτή. Είδα μια απ' αυτές τις ζώνες στην περιοχή Τσεν-Ζεν, δίπλα στο Χογκ-Κογκ. Οι Κινέζοι έχουν επενδύσει σ' αυτή τη ζώνη τρία δισεκατομμύρια δολάρια. Είναι μια τεράστια βιομηχανική ζώνη με μεγάλη ανάπτυξη και πολύ γρήγορη. Τεράστια μοντέρνα εργοστάσια, μεγάλη προσοχή στο προσωπικό, εγκαταστάσεις κάθε είδους. Και όλα αυτά σε πολύ υψηλό επίπεδο παρά το γεγονός ότι η Κίνα εξακολουθεί να είναι πάρα πολύ πίσω.

Είναι καταπληκτικός ο τρόπος με τον οποίο διαπραγματεύονται με τις ξένες πολυεθνικές όταν κάνουν μια συνεργασία, αυτοί φτιάχνουν το εργοστάσιο και το φτιάχνουν με εργασία εντατική και χειρωνακτική (χωρίς μηχανές). Φτιάχνουν τεράστια εργοστάσια με σκαλωσιές από μπαμπού κ.λπ. με πρωτόγωνα μέσα και πολλή ανθρώπινη εργασία. Συνδυάζουν χειρωνακτική, παραδοσιακή εργασία με πολύ μοντέρνα και σπουδαία τελικά αποτελέσματα. Στο ζήτημα της συνεργασίας με τους καπιταλιστές, αυτοί θεωρούν ότι η προσφορά τους είναι η ανθρώπινη εργασία που δίνουν, που την αντισταθμίζουν με την προσφορά που κάνουν οι άλλοι σε μηχανές και άλλα πράγματα. Κανονίζουν μετά ότι η ζώνη αυτή μπορεί να πουλήσει τα προϊόντα της στην Κίνα αλλά υπό έλεγχο, που ασκείται από το κινέζικο κράτος. Προς το-εξωτερικό η διάθεση των προϊόντων είναι ελεύθερη. Μ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες εξαγωγές και από τα κέρδη αυτών των εξαγωγών, ένα μέρος βέβαια πηγαίνει στις ανάγκες της ανάπτυξης της οικονομίας της Κίνας.

Αυτή η περιοχή του Σεν-Ζεν είναι πολύ κοντά στο Χογκ-Κογκ. Άφησα, λοιπόν, αυτή την περιοχή και πήγα προς το Χογκ-Κογκ. Όπως ξέρετε το Χογκ-Κογκ θα περάσει στην κυριαρχία της Κίνας σε μερικά χρόνια. Και αντιλαμβάνεται κανείς τι τεράστιο πρόβλημα θα είναι για την Κίνα η επανάκτηση του Χογκ-Κογκ, που είναι μια από τις πιο προηγμένες οικονομικές ζώνες του κόσμου, για μια χώρα η οποία ακόμη βρίσκεται πολύ

πιο κάτω σε στάδια ανάπτυξης. Το Χογκ-Κογκ είναι μια τεράστια καπιταλιστική μονάδα. Πήγα στο Χογκ-Κογκ με ένα βουλευτή του labor party. Εγώ γύρισα στην Αγγλία γιατί έλειπα ήδη πολύ καιρό, ενώ εκείνος επισκέφτηκε τον κυβερνήτη του Χογκ-Κογκ, ο οποίος του είπε ότι έχουν μεγάλο πρόβλημα στο Χογκ-Κογκ γιατί οι επιχειρηματίες προσπαθούν να φύγουν. Η Καναδική κυβέρνηση λέει ότι θα δώσει σε καθέναν απ' αυτούς που θέλουν να φύγουν ένα διαβατήριο Καναδικό, αν αναλάβουν την υποχρέωση να καταθέσουν μισό εκατομμύριο δολλάρια ο καθένας στον Καναδά. Έτσι το Χογκ-Κογκ έχει χάσει μέχρι τώρα τρία δισεκατομμύρια δολάρια μ' αυτό τον τρόπο.

Ερ.: Δεν έχουν διαβατήριο Εγγλέζικο;

Απ.: Ας μην ξεχνάμε ότι όλοι οι καπιταλιστές είναι Κινέζοι. Η Θάτσερ δεν ήθελε λοιπόν να τους φέρει στην Αγγλία. Είναι πρόβλημα γι' αυτήν. Δεν έχουν Εγγλέζικο διαβατήριο. Οι Καναδοί όμως που βλέπουν ένα συμφέρον σε όλη αυτή την υπόθεση και δεν είναι ρατσιστές, δίνουν συνέχεια διαβατήρια με την υποχρέωση μονάχα ότι θα πηγαίνουν όχι μόνο τους αλλά με μισό εκατομμύριο δολάρια. Όλη αυτή η ζωή που έχουν φτιάξει με τον ιδρώτα τους οι Κινέζοι μπορεί να υπολογιστεί γύρω στα 3 δισεκατομμύρια δολάρια, το ίδιο ποσό που έφυγε από το Χογκ-Κογκ στον Καναδά.

Για να μπορέσουν να «χωνέψουν» το Χογκ-Κογκ όταν θα πάει σ' αυτούς οι Κινέζοι αναγκάστηκαν να φτιάξουν αυτή την ελεύθερη ζώνη σαν είδος γέφυρας προς το Χογκ-Κογκ το αυριανό. Γιατί θα είχαν μεγάλη δυσκολία να δεχτούν απότομα ένα πράγμα σαν το Χογκ-Κογκ, μια υπερκαπιταλιστική δυναμική εστία χωρίς κάποια προηγούμενη πείρα και προετοιμασία.

Ερ.: Σύμφωνα με μια ανάλυση που υπάρχει οι αγρότες πήραν τη δυνατότητα, σύμφωνα μ' αυτό που παράγει ο καθένας, ένα κομμάτι να το δίνει στο κράτος και το άλλο να το πουλάει στην ελεύθερη αγορά. Αυτό αύξησε πολύ την παραγωγικότητα στην Κίνα. Όμως έγινε το εξής: τις τιμές τις άφησαν ελεύθερες στα αγροτικά προϊόντα εκτός από τα δημητριακά που είναι η βάση της διατροφής τους στην Κίνα, οι οποίες κρατήθηκαν χαμηλά επίπεδα. Φτάσανε λοιπόν στο φαινόμενο πέρυσι να μην φτάνει η παραγωγή δημητριακών στην Κίνα.

Απ.: Τέτοια πράγματα με την εφαρμογή μίας νέας οικονομικής πολιτικής είναι αναπόφευκτα. Το ζήτημα είναι αν μπορούν περνώντας από μια κρίση να ξαναβρούν μια ισορροπία. Θεωρώ ότι έχουν

τη δυνατότητα να ελέγχουν τέτοιες καταστάσεις. Αλλά, αυτό είναι το πρόβλημα της ΝΕΡ, ένας ικανοποιητικός σχεδιασμός. Μερικά πράγματα θα λείπουν, αλλά θα ανεβαίνουν, άλλα θα κατεβαίνουν, κι εδώ είναι το ζήτημα, αν τελικά θα καταφέρουν να τα ελέγχουν.

Πάντως, ο τρόπος με τον οποίο ενήργησαν ως τα τώρα οι Κινέζοι είχε σαν αποτέλεσμα να θρέψει την Κίνα, ένα δισεκατομμύριο πληθυσμό. Και κατάφεραν σ' αυτό τον τομέα οπωσδήποτε αποτελέσματα πολύ πιο ενθαρρυντικά απ' ό,τι γίνεται στις χώρες του Τρίτου Κόσμου (η Αφρική πεινάει κ.λπ.). Αν το σύστημα το οποίο εφαρμόζουν φανεί να πετυχαίνει, αυτό έχει ένα γενικότερο ενδιαφέρον όχι μόνο για την Κίνα αλλά και για άλλες περιοχές του κόσμου.

Ερ.: Το δεύτερο σημείο πάνω στη βιομηχανική παραγωγή είναι το εξής: Σε οικονομικές αναλύσεις για την Κίνα γράφεται ότι έχει κάνει μια τεράστια συνεργασία με τις ξένες εταιρείες, έχει επενδύσει πολλά κεφάλαια, σε μια προσπάθεια να μπορέσει να κάνει, εξαγωγές και να χρηματοδοτήσει την οικονομία της, όμως κατηγορείται από τους διανοούμενους, τους φοιτητές κ.λπ. ότι η σχέση η οικονομική που έχει π.χ. με την Ιαπωνία, έχει φτάσει να είναι η ίδια με την

σχέση που υπήρχε πριν από την επανάσταση στη δεκαετία του 30, δηλαδή εισάγουν αυτοκίνητα και εξαγωγούν πρώτες ύλες.

Απ.: Η Κίνα έχει τεράστια αποθέματα κάρβουνου. Είναι πολύ λογικό να θεωρούνε ότι για τη συνολική τους ανάπτυξη, για ένα διάστημα θα εξαγωγούν πράγματι κάρβουνο προς την Ιαπωνία και θα δέχονται απ' αυτήν αναπτυγμένη τεχνολογία, που τους χρειάζεται. Αυτό γίνεται όμως υπό συνθήκες εντελώς διαφορετικές απ' ό,τι γινόταν το 1930. Οι Γιαπωνέζοι τότε μπορούσαν να κάνουν τα πράγματα όπως θέλανε. Τώρα, οι Γιαπωνέζοι προσαρμόζονται ακριβέστατα στους όρους αυτής της συναλλαγής. Οι δε Κινέζοι πάλι όταν είδαν π.χ. ότι σε διδακτικά βιβλία των Γιαπωνέζων αναφέρονταν γεγονότα σχετικά με την Κίνα κατά τρόπο σωβινιστικό από τη μεριά της Ιαπωνίας, κάνανε παρατηρήσεις γι' αυτά, οι δε Γιαπωνέζοι τρομοκρατήθηκαν κυριολεκτικά και απέσυραν τα βιβλία. Θέλω να πω μ' αυτό, ότι η Κίνα δε συναλλάσσεται πλέον μ' αυτές τις χώρες από μια θέση εξάρτησης.

Επισκέφτηκα ένα χαλυβουργείο στην Κίνα. Ένα τεράστιο εργοστάσιο, μέσα στο οποίο υπήρχαν μηχανές κάθε προέλευσης και οι Κινέζοι έλεγαν: «αυτή η μηχανή είναι γερμανική, αυτή είναι γιαπωνέζικη», κ.λπ. Αλλά παράγουν ήδη σε ένα και μόνο εργοστάσιο πάνω από το μισό της παραγωγής της Αγγλίας σε χάλυβα.

Εκείνο που με εξέπληξε δεν ήταν μόνο αυτό το εργοστάσιο, το οποίο είναι υπερμοντέρνο, αλλά και ότι στα διάφορα χωριά εξακολουθούν να υπάρχουν αυτά τα πρωτόγονα κάπως βιομηχανικά εργοστάσια τα οποία απασχολούν πολλούς ανθρώπους αλλά οι οποίοι δουλεύουν πολύ π.χ. φτιάχνουν φάρμακα από διάφορα χόρτα, τα οποία στην Κίνα έχουν μεγάλη πέραση. Δηλαδή ο συνδυασμός αγροτικής και βιομηχανικής, επί τόπου παραγωγής. Το ζήτημα είναι αν αυτή η υποτυπώδης βιομηχανία θα αντέξει στις μεταβολές που γίνονται και στον αγροτικό και στο βιομηχανικό τομέα. Δεν έχω την πρόθεση να υποστηρίξω ότι όλα όσα γίνονται είναι σωστά, νομίζω ότι για την ώρα, εμπειρικά, το πράγμα πάει καλά και έχει μια σημασία.

Ερ.: Τι γίνεται με την εσωτερική δημοκρατία και τις σχέσεις με Ε.Σ.Σ.Δ., Καμπότζη, Βιετνάμ;

Απ.: Πρώτα-πρώτα η δημοκρατία βέβαια είναι περιορισμένη. Αλλά οπωσδήποτε μέσα στο κόμμα οργανώνονται μεγάλες συζητήσεις, δημοκρατικού χαρακτήρα, όπου γίνεται και μια πάλη ιδεών. Δεν ξέρω ποιοί είναι οι πρωταγωνιστές. Δεν μιλάνε ανοιχτά για όλα αυτά. Αλλά βρήκα κάποιο τρόπο να πλησιάσω αυτά

τα πράγματα: υπάρχουν μεγάλες συζητήσεις. Μια από τις βασικές τους συζητήσεις είναι σχετικά με το δημογραφικό πρόβλημα της Κίνας. Έχουν για την ώρα όπως ξέρετε εφαρμόσει δραστικότητα πολιτική εναντίον των γεννήσεων. Αλλά, ταυτόχρονα, αυτή η πολιτική σε είκοσι χρόνια θα δημιουργήσει άλλα προβλήματα δηλαδή μπορεί να υπάρχουν πολλοί υπερήλικες και οι νέες γενεές να λιγοστεύουν. Μια άλλη μεγάλη συζήτηση είναι σχετικά με την εξάλειψη των ανισοτήτων. Το συζητώ συχνά με Κινέζους αλλά παίρνω διαφορετικές απαντήσεις.

Κι είναι φανερό ότι όλοι δεν έχουνε την ίδια γνώμη. Επίσης μια άλλη μεγάλη συζήτηση είναι σχετικά με τους πολιτικούς θεσμούς οι οποίοι πρέπει να διακρίνουν το σοσιαλιστικό κράτος της Κίνας. Αυτή η συζήτηση εμφανίζεται και ανοιχτά στον τύπο, πράγμα που το δείχνουν και οι φοιτητικές εκδηλώσεις. Υπάρχει ένα φοιτητικό κίνημα που ζητεί

να μην επιλέγει το κόμμα, τους εκπροσώπους του αλλά να εκλέγονται. Η ενότητα της Κίνας πρέπει να ενδιαφέρει οποιοδήποτε αριστερό και επαναστάτη στον κόσμο. Γιατί αν η ενότητα αυτή καταστραφεί θα είναι μια μεγάλη απώλεια για το παγκόσμιο κίνημα. Δεν θάλεγα ότι είμαι υπέρ της «κατάρτησης» του κινέζικου κράτους για την ώρα (όσον αφορά τη θεωρία του Μαρξ).

Στην «Επιθεώρηση του Πεκίνου», ένα από τα όργανα του κόμματος, συζητιέται η ανάγκη να αποκατασταθεί μια εθνική «λογιστική». Πρέπει να υπάρχουν ορισμένοι κανόνες, νόμοι, οι οποίοι να καθορίζουν τα πράγματα έτσι ή αλλιώς. Να υπάρχει το δικαίωμα της ανάκλησης ορισμένων που έχουν θέσεις, να υπάρχει η περίπτωση κάποιου λαϊκού ελέγχου, επίσης συζητιέται το ζήτημα του διαχωρισμού των εξουσιών. Οι άνθρωποι του κόμματος να μην είναι υπεράνω κάθε νόμου.

συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος

παλια λευκωσια αγιος κασσιανος και χρυσαινωτισσα

μια ανεκδοτη μελετη της οδου αικατερινης χρ. αριστειδου.

Άλλη εκκλησία στην ενορία της Χρυσαινωτισσας είναι του Αγίου Γεωργίου, που βρίσκεται στη νεκρή ζώνη δίπλα μεταξύ του ερειπωμένου Αρρεναγωγείου και Παρθεναγωγείου του Αγίου Κασσιανού. Η εκκλησία αυτή κήκε από τους Τούρκους, μετά την τουρκική εισβολή του 1974, με αποτέλεσμα σήμερα να σώζονται μόνο οι τοίχοι της.

Επίσης στην ενορία της Χρυσαινωτισσας, σε απόσταση εκατόν περίπου βημάτων από την εκκλησία της Παναγίας της Χρυσαινωτισσας, σώζονται και κατάλοιπα δύο άλλων εκκλησιών, του Αγίου Γεωργίου των Καμάρων και της διδυμης εκκλησίας του Τιμίου Σταυρού και του Αγίου Ονούφριου. Η πρώτη βρισκόταν στη γωνία των οδών Αξιοθέας και Αγαμέμνονος και σώζονται κατάλοιπα της εντοιχισμένα σε αρχοντικό παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Σύμφωνα με μαρτυρίες των ενοριτών μέχρι τις αρχές του αιώνα μας στον τοίχο του αρχοντικού αυτού (επί της οδού Αγαμέμνονος) υπήρχε εσοχή με εικονίσματα, τα οποία προσκυνούσαν οι διερχόμενοι πιστοί. Η επωνυμία «των καμάρων» διατηρήθηκε από το γεγονός ότι η οικία που σώζει τα κατάλοιπα του ναού ήταν μέχρι την τρίτη δεκαετία του αιώνα μας ενωμένη με καμάρες με την απέναντι της οδού οικία.

Προχωρώντας πενήντα βήματα ανα-

τολικά από τα κατάλοιπα της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου των Καμάρων, στο σημείο όπου η οδός αυτή σχηματίζει γωνία, μέσα σε παρακείμενη αυλή, στα αριστερά της οδού, σώζονται ορατά κατάλοιπα παλαιού κτίσματος ενσωματωμένα στους τοίχους κατεστραμμένων οικιών. Σύμφωνα με μαρτυρίες, εδώ υπήρχε διδυμός ναός αφιερωμένος στον Τιμό Σταυρό και τον Άγιο Ονούφριο. Από μαρτυρίες αυτόπτην, που δόθηκαν το 1910, στο σημείο αυτό υπήρχαν τοιχογραφίες που παρίσταναν το Σταυρό και τον Άγιο Ονούφριο. Επίσης διασώζεται παράδοση σύμφωνα με την οποία το κτίριο αυτό χρησιμοποιήθηκε ως Ελληνική Αρχιεπισκοπή, διότι εδώ κατέφυγε ο Αρχιεπίσκοπος και η συνοδεία του μετά που τον έδιωξαν οι Τούρκοι από τον Άγιο Νικόλαο.

η πυλη αμμοχωστου

Η ενορία της Χρυσαινωτισσας βρίσκεται κτισμένη σε μια από τις σημαντικότερες περιοχές της μεσαιωνικής Λευκωσίας. Η Πύλη Αμμοχώστου, που ήταν η βασικότερη Πύλη των βενετικών τειχών της Λευκωσίας, αποτελούσε τμήμα αλλά ταυτόχρονα και ένα από τα σύνορα της Χρυσαινωτισσας με τον Τακτακαλά. Η Πύλη Αμμοχώστου που εξακολουθούσε ν' αποτελεί τη σημαντικότερη είσοδο στην πόλη από το 1567,

όταν άρχισαν να κτίζονται τα τείχη από τους Βενετούς, μέχρι το 1938, αποτελούσε ταυτόχρονα και την κυριότερη είσοδο στη Χρυσαινωτισσα από τις άλλες πόλεις και τα γύρω χωριά. Επίσης από την Πύλη Αμμοχώστου ξεκινούσε και ο ένας από τους δύο κυριότερους άξονες γύρω από τους οποίους ήταν διατεταγμένη η μεσαιωνική Λευκωσία. Περνώντας από την οδό Αμμοχώστου, που ανήκει στη Χρυσαινωτισσα, ο άξονας αυτός διασχίζει την πόλη και κατέληγε στην πύλη Πάφου. Πάνω σ' αυτό τον άξονα κι ιδιαίτερα στην οδό Ερμού βρισκόταν και ο πυρήνας του παζαριού της μεσαιωνικής Λευκωσίας. Στην οδό Ερμού, που ήταν η κυριότερη αρτηρία, η οποία συνέδεε τη Χρυσαινωτισσα με την υπόλοιπη Λευκωσία, κατέληγαν και όλοι σχεδόν οι δρόμοι της Χρυσαινωτισσας όπως της Αμμοχώστου, Έκτορος, Οδυσσέως, Χρυσαινωτισσης κ.ά. Η εξαιρετική γεωγραφική θέση της Χρυσαινωτισσας εξασφάλιζε σ' αυτή τεράστιες δυνατότητες για μια αξιόλογη εμπορική ανάπτυξη. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες αυτές οι κάτοικοι της Χρυσαινωτισσας επιδίδονταν μ' εξαιρετική επιτυχία στο εμπόριο και στα διάφορα βιοτεχνικά επαγγέλματα της εποχής. Στους δρόμους της ενορίας υπήρχαν διάφοροι τεχνίτες και μερικά μαγαζιά. Οι πιο πολλοί κάτοικοι της Χρυσαινωτισσας διατηρούσαν μαγαζιά στην

οδό Ερμού (έναν σημαντικό αριθμό μαγαζιών στην οδό Ερμού ανήκε στην εκκλησία της Χρυσανιιώτισσας) και κοντά στη Φανερωμένη.

Τα σημαντικότερα απ' αυτά ήταν μπακάλικά, ελαιοπωλεία, χαλκουργεία, κωμοδρομεία, παπλωματάδικα κ.ά. Επίσης πολλοί κάτοικοι της Χρυσανιιώτισσας ασχολούνταν με το εμπόριο των δερμάτων, του σιταριού, του λαδιού και άλλων ειδών. Μερικοί πλούσιοι ασχολούνταν και με το δανεισμό χρημάτων ή μάλλον την τοκογλυφία. Στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας η Χρυσανιιώτισσα είχε δύο αλευρόμυλους, του Μιτσιδίδη και του Κουλαπή, και ένα μεγάλο φούρνο, γνωστό ως φούρνο του Τσουλή. Άλλος μεγάλος φούρνος στις κάτω ενορίες ήταν ο φούρνος του Πιτσιολή που ανήκε στον Άγιο Κασσιανό, ήταν ένας από τους πιο γνωστούς της Λευκωσίας και τροφοδοτούσε με ψωμιά, όχι μόνο τις κάτω ενορίες αλλά, ολόκληρη τη Λευκωσία. Επίσης υπήρχαν διάφορα ξυλουργεία, όπου εκτός από τις συνθημισμένες εργασίες τους κατασκεύαζαν σκάφες, μονοούπες για ψωμιά κ.ά. Στην ενορία υπήρχαν και οι κωμοδρόμοι της φωτιάς που κατασκεύαζαν διάφορα εργαλεία και άλλα αντικείμενα από σίδερο. Στη Χρυσανιιώτισσα υπήρχαν επίσης και αρκετοί αμαξάκηδες, ένεκα του ότι το κύριο μέσο συγκοινωνίας ήταν τα αμάξια που σέρνονταν από άλογα.

Ένα άλλο είδος βιοτεχνίας που ανθούσε στη Χρυσανιιώτισσα ήταν η υφαντική. Στο κάθε σπίτι υπήρχε ο αργαλειός (η βούφα). Όλες σχεδόν οι κοπέλλες πλουσιοκόρες και μη ύφαιναν. Στη Χρυσανιιώτισσα ύφαιναν απ' όλα τα είδη ιδιαίτερα όμως αλατιές, κλωστά και μεταξωτά. Στην ενορία της Χρυσανιιώτισσας ήταν ξακουστά τα ταιστά, που ήταν απλά (με μαλλί και νήμα ή νήμα και μετάξι), ή τα ολομέταξα ταιστά για κουνοπιέρες και σεντόνια. Ειδικά για τις κρύες νύχτες του χειμώνα τα μεταξωτά και μάλλινα σεντόνια ήταν ζεστά και πολύ χρήσιμα. Όπως συνέβαινε σ' ολόκληρη την Κύπρο, έτσι και στη Χρυσανιιώτισσα οι ίδιες οι υφάντρες καλλιεργούσαν καματερό, το μεταξοκόλληκα, που τους έκανε κουκκούλι.

Στις εσωτερικές αυλές των σπιτιών, μεταξύ των εσπεριδοειδών και των φοινικιών, υπήρχαν πολλές μουριές ως τροφή για το καματερό. Οι πλούσιες ύφαιναν τα προικιά τους, ενώ οι φτωχές ύφαιναν για λογαριασμό των υφασματοεμπόρων. Μερικές απ' αυτές εργαζόνταν για δικό τους λογαριασμό και την παραγωγή τους την διέθεταν κάθε Παρασκευή στο γυναικοπάζαρο. Πολλές υφάντρες εργαζόνταν σκληρά, υφαινόταν στη βούφα από το πρωί μέχρι αργά τη νύχτα όχι μόνο για το ρουχισμό του σπιτιού τους, αλλά για να συμβάλουν στα έξοδα του σπιτιού ή ακόμη και για να συντηρήσουν μόνες τους την οικογένειά τους.

Η ύφανση για λογαριασμό των υφασματοεμπόρων στη Χρυσανιιώτισσα συ-

νεχίστηκε μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας. Είκοσι περίπου υφάντρες ύφαιναν τη γνωστή αλατζιά για τους εμπόρους Κώστα Χριστοδούλου

και Απέητο, που διατηρούσαν καταστήματα κοντά στη Φανερωμένη.

Τις ανάγκες του εμπορίου στην περιοχή της Χρυσανιιώτισσας, εκτός από τις πολλές βιοτεχνίες και τα καταστήματα, εξυπηρετούσαν και τα τρία χάνια που βρίσκονταν στην περιοχή της: Το χάνι των Τζιαμαλουδκιών, το χάνι του Συμεού και το χάνι του Γιώρκου του Ποσιάνκι. Σ' αυτή πέζευαν οι ταξιδιώτες που έρχονταν από τις άλλες πόλεις και τα χωριά. Και στα τρία αυτά χάνια υπήρχαν σταύλοι και κοιτώνες. Αυτά χρησιμοποιούνταν ως χάνια μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας, οπότε με την κατάρρευση των κάρων, ενοικιάζονταν ως δωμάτια.

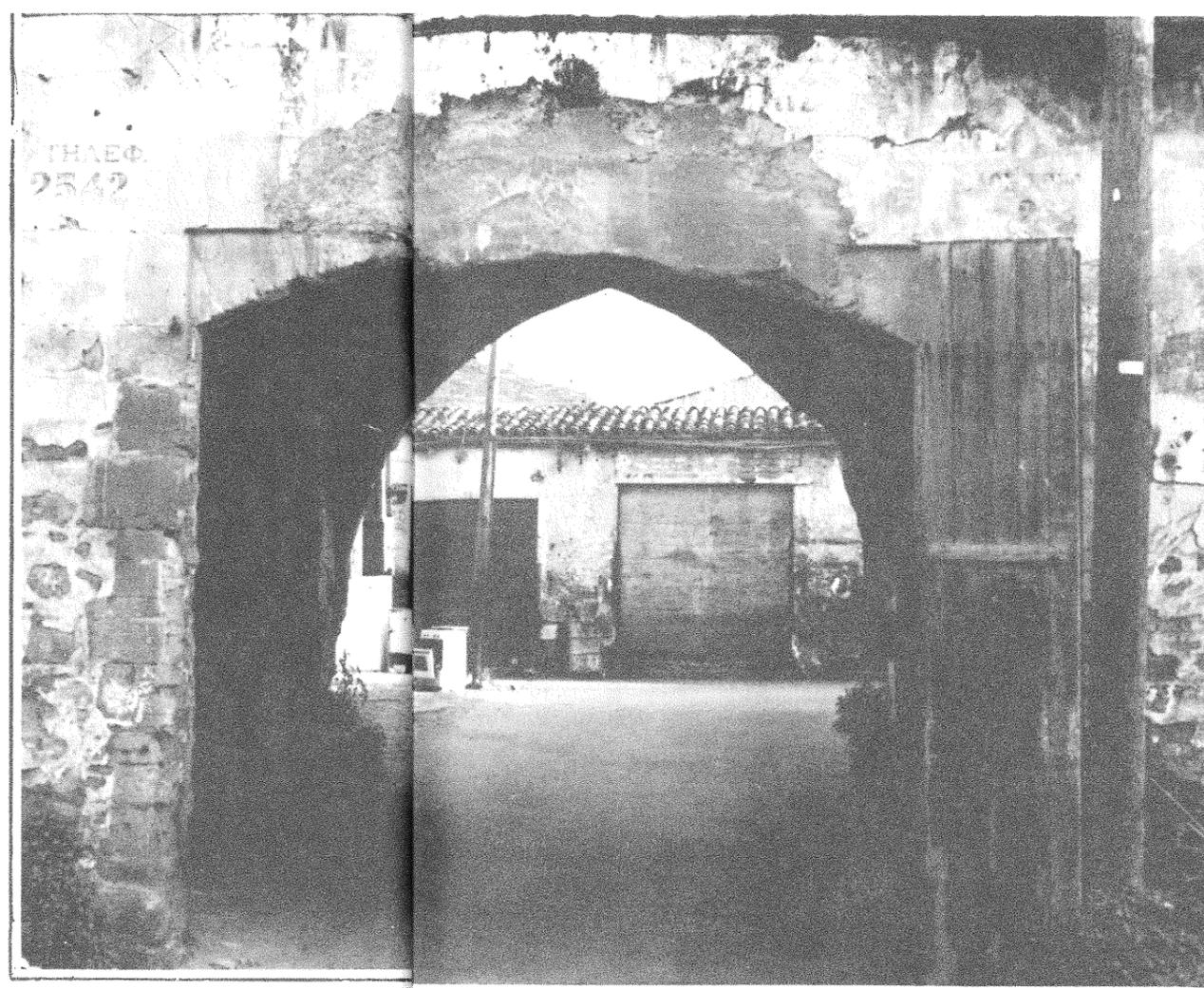
η υδρευση

Η ενορία της Χρυσανιιώτισσας υδρευόταν από το νερό του Σιλιχτήρη, που δόθηκε ως δωρεά στην πόλη από το Μεγάλο Δραγομόνο της Κύπρου Χατζηγεωργιάδη Κορνέσιο. Το νερό αυτό διοχετευόταν σ' ένα υδραγωγείο έξω από την Πύλη Αμμοχώστου. Απ' αυτό σύμφωνα με την επιθυμία του δωρητή υδρευόταν σπίτια, εκκλησίες και τζαμιά.

Ο Χατζηγεωργιάδης ήταν ένας από τους λίγους Έλληνες που είχαν το προνόμιο να έχουν νερό «τρεξιμό» στο σπίτι τους κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ο αγωγός του νερού περνούσε πάνω από την Πύλη Αμμοχώστου και οι οικογένειες που είχαν δικό τους νερό το έπαιρναν από τα «κερίζια», που ήταν χτισμένα κατά μήκος του τείχους, όταν τα άνοιγε ο «σούμπασις» σύμφωνα με τη μερίδα του καθενός. Το κεριζί ήταν κτισμένο και τζιμεντωμένο από μέσα και κλειδωμένο με λουκέττο, που μόνο ο «σούμπασις» μπορούσε να το ανοίξει. Αυτός άνοιγε το νερό ορισμένη ώρα και για ορισμένο χρονικό διάστημα, η διάρκεια του οποίου κάποτε εξαρτιόταν από το φιλοδώρημα που έπαιρνε.

Το νερό ήταν ιδιόκτητο και μπορούσε ένας να το πουλήσει αφού ακολουθούσε κάποια διαδικασία. Τα μερίδια του νερού μετρούνταν με τα «μασούρικα» ή «σακοράφια». Στα ίδια τα σπίτια, το νερό διοχετευόταν με πετραύλακα, τα οποία υπήρχαν μέχρι το 1930. Η διασωλήνωση του νερού στην ενορία της Χρυσανιιώτισσας άρχισε από το τέλος της δεκαετίας 1921-30.

Επειδή το νερό αγοραζόταν με το χρόνο, εξ αποκοπής, και έτσι ήταν πολύ ακριβό, ελάχιστοι μπορούσαν να το έχουν στο σπίτι τους. Υπήρχαν όμως πηγάδια σε πολλές αυλές των σπιτιών καθώς και σε μερικούς δρόμους. Με τη βοήθεια ενός ξύλινου χειροκίνητου αλακατιού ή ενός κάδου ανέβαζαν το νερό στην επιφάνεια. Το νερό του πηγαδιού, τις περισσότερες φορές, το χρησιμοποιούσαν για σκοπούς καθαριότητας επειδή λίγων μόνο πηγαδιών το

νερό ήταν κατάλληλο για πόσιμο. Για το λόγο αυτό, οι περισσότερες νοικοκυρές έπαιρναν νερό από τις φουντάνες που υπήρχαν στους δρόμους. Απ' αυτές, η

πιο γνωστή στη Χρυσανιιώτισσα ήταν η φουντάνα της Καρυδιάς, που ονομάστηκε έτσι γιατί σκιαζόταν από μια μεγάλη καρυδιά. Εκεί μαζεύονταν από το πρωί ως τη δύση του ήλιου όσες δεν είχαν «τρεχάμενο» νερό στα σπίτια τους. Αυτές οι συγκεντρώσεις ήταν πολύ ευχάριστες· εκεί άκουαν κι έλεγαν οι κοπέλλες τα νέα της γειτονιάς. Μερικές φορές όμως φούντωναν και καυγάδες, που είχαν συνήθως την αιτία τους στην προτεραιότητα του γεμίσματος.

αρχιτεκτονική

Η Χρυσανιιώτισσα, που αποτελεί ένα χαρακτηριστικό κομμάτι της Λευκωσίας του Μεσαίωνα και της Τουρκοκρατίας, στα κτίσματά της αντικαθρεφτίζει τις επικρατούσες τάσεις στην αρχιτεκτονική των κυπριακών πόλεων των εποχών αυτών. Ταυτόχρονα όμως αποτελεί και ένα θαυμάσιο δείγμα των διαφόρων κατηγοριών των σπιτιών που υπήρχαν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι εδώ συνυπάρχουν και οι τρεις κατηγορίες σπιτιών που κατά παράδοση υπήρχαν στις μεγάλες πόλεις του νησιού κατά τους 18ο και 19ο αιώνα: α) Το λαϊκό, που ήταν ισόγειο,

πλιθαρόκτιστο σπίτι, το οποίο προοριζόταν για τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα του λαού, β) το νοικοκυρόσπιτο, που ήταν πολύ μεγαλύτερο από το πρώτο, κτισμένο από πλιθάρια αλλά μερικές και από πέτρα κυρίως στην πρόσοψη και με αρκετή σχετικά πολυτέλεια και ανέσεις, όπου έμεναν οι άνθρωποι της μεσαίας κοινωνικής τάξης, έμποροι, βιοτέχνες και άλλοι εύποροι, οι οποίοι όμως δεν είχαν τις οικονομικές δυνατότητες των προυχόντων, που άμεσα ή έμμεσα ήταν συνδεδεμένοι με την εξουσία, αποτελούσαν την πλουσιότερη τάξη και ζούσαν στα γ) αρχοντικά που κατατάσσονται στην τρίτη κατηγορία. Αυτά ήταν πολύ μεγάλα, συνήθως διώροφα σπίτια, με μεγαλοπρεπέστατες εξώθυρες και ψηλά παράθυρα, ωραιότατη εσωτερική διακόσμηση, μεγάλη εσωτερική αυλή και χαρακτηριστικές αψιδωτές καμάρες και πετρόκτιστα που ως επί το πλείστον έβλεπαν σε δύο δρόμους (γωνιαία). Αυτά διέθεταν μαρμάρινο αλλά και σανιδωτό ταυτόχρονα δάπεδο.

Τα κυριότερα αρχοντικά της Χρυσανιιώτισσας, που σώζονται μέχρι σήμερα, είναι των Ατζουλούδων, γνωστό ως Βενετικό σπίτι και των Θουμιδένων. Όμως, υπήρχαν και πολλά νοικοκυρόσπιτα από τα οποία ξεχωρίζουν εκείνα των Μηλιακκούδων, των Παστελικούδων, των Περίδικων, των Λαμπριανιδέ-

ων, των Κικκούδων, των Κολοκασούδων κ.ά. Το καλύτερα διατηρημένο αρχοντικό είναι των Ατζουλούδων, το οποίο κατά την παράδοση κτίστηκε στη θέση μεγάλου λουζιανικού μεγάρου. Εκτείνεται μεταξύ των οδών Αζιοθέας και Αγίου Γεωργίου. Είναι τεραστίων διαστάσεων, διώροφο, με ένα από τα πιο θαυμάσια ξυλόγλυπτα «ταβάνια» και ξυλόγλυπτους δοκούς. Κατά την παράδοση υπάρχει μυστική κρύπτη μεταξύ οροφής και ταβανιού. Τούτο ένεκα του τεραστίου εμβαδού που κατελάμβανε είχε τρεις εισόδους, μια προς βορρά, μια προς τα Νότια και την κυριαν είσοδο προς τα Ανατολικά που είναι και η παλαιότερη. Αργότερα άνοιξαν και τέταρτη προς τα Δυτικά. Το σπίτι αυτό το αγόρασε η Αντζούλα από κάποιο Τούρκο στην κατοχή του οποίου περιήλθε όταν ο προύχοντας Χριστιανός ιδιοκτήτης του το εγκατέλειψε κρυφά για να μη τον σκοτώσουν οι Τούρκοι το 1821. Ο Τούρκος αυτός έκαμε σημαντικές επισκευές ακόμη και πολλές προσθήκες στο σπίτι όπως λουτρό κ.ά., αλλά αργότερα, λίγο πριν το τέλος της Τουρκοκρατίας, οι κληρονόμοι του το πούλησαν στην Ατζούλα. Αυτή με τη σειρά της, επειδή το σπίτι ήταν τεράστιο, πώλησε τμήματα του σε συγγενείς της.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ενορία της Χρυσανιιώτισσας και συγκεκριμένα στο τετράγωνο που καταλαμβάνει το

αρχοντικό των Ατζουλέων σε δωμάτιο ενός σπιτιού που σώζεται μέχρι σήμερα «υπό το κάλυμμα εξομολογηταρίου», λειτούργησε κατά την παράδοση το πρώτο «κρυφό σχολείο» κατά την Τουρκοκρατία.

ο πληθυσμός

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα πληθυσμιακά δεδομένα της Χρυσανιιώτισσας. Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία ο πληθυσμός της το 1891 ήταν 451 κάτοικοι ή το 2,78% του συνολικού πληθυσμού της Λευκωσίας με τα 9 προάστειά της. Έκτοτε οι κάτοικοι της αυξάνονταν με αργό αλλά σταθερό ρυθμό, έτσι που ο αριθμός τους έφθασε τους 517 το 1901, στους 547 το 1911, στους 612 το 1921 και στους 707 το 1931. Ένα χρόνο μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου, το 1946, η Χρυσανιιώτισσα είχε 901 κατοίκους, που αποτελούσε το 1,69% του συνόλου του πληθυσμού της Λευκωσίας μαζί με τα 9 προάστειά της. Όμως, μετά την τουρκική εισβολή του 1974, ο πληθυσμός της μειώθηκε κατά πολύ, έτσι που το 1982 μόλις έφθασε τους 269 και αποτελούσε μόνο το 0,22% του συνολικού πληθυσμού της Λευκωσίας.

αγιος κασσιανος

Η ενορία του Αγίου Κασσιανού περιλαμβάνει τις πιο κάτω οδούς: Αγίου Κασσιανού, Αυτοκράτειρας Θεοδώρας, Μεγάλου Κωνσταντίνου, Χαϊντάρ Πασιά, Αγίου Ιακώβου και μέρος των οδών Αγίου Γεωργίου και Μίνως. Η ενορία του Αγίου Κασσιανού καταλαμβάνει περίπου την ίδια έκταση με τη Χρυσανιιώτισσα, ήταν περισσότερο πυκνοκατοικημένη με αποτέλεσμα ο πληθυσμός της να είναι πάντοτε ελαφρά μεγαλύτερος απ' εκείνο της Χρυσανιιώτισσας. Ο Άγιος Κασσιανός το 1881 είχε 394 κατοίκους ή το 2,59% του συνόλου των κατοίκων της Λευκωσίας και των 9 προαστείων της, που τότε ήταν 15.202. Οι κάτοικοι του Αγίου Κασσιανού έφθασαν τους 468 το 1891, τους 522 το 1901, τους 626 το 1911 και τους 633 το 1921. Με την ανάπτυξη που γνώρισε η ενορία στην εικοσαετία 1930-50, ο αριθμός των κατοίκων της αυξήθηκε σε 960 το 1931 και στους 1177 το 1946 (έναντι 707 και 901 κατοίκων της Χρυσανιιώτισσας αντιστοίχως). Όμως, η τουρκική εισβολή που είχε ως αποτέλεσμα την κατάληψη των 3/4 της ενορίας από τους Τούρκους, μείωσε τρομερά τον πληθυσμό της, έτσι που το 1982 ο αριθμός τους ήταν μόνο 64 άτομα έναντι 269 κατοίκων της γειτονικής Χρυσανιιώτισσας.

Το πρόβλημα της στολής στο σχολείο

ντινα μπουστέρη

Ο έρωτας της στολής ως εκπαιδευτικό μέτρο εντάσσεται στα πλαίσια μιας γενικότερης φιλοσοφίας της εκπαίδευσης. Έχει άμεση σχέση με το πως αντιλαμβάνομαστε τη σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών, πάνω σε ποιές αρχές στηρίζεται και τι προσδοκίες έχουμε για τους αυριανούς πολίτες. Σχετίζεται επιπρόσθετα με το πόσο έγκυρη κι ολοκληρωμένη είναι η γνώση μας για τα δεδομένα που διέπουν την ψυχολογική ανάπτυξη, την κοινωνικοποίηση και την πραγματοποίηση των ψυχικών δυνατοτήτων του παι-

Ας δούμε περιληπτικά τα στοιχεία αυτής της φιλοσοφίας. Η στολή σημαίνει συμμόρφωση, πειθαρχία, υποταγή, κατάρτιση της προσωπικής, σωματικής έκφρασης, της ατομικής διαφοράς, της αμφισβήτησης. Με την στολή οι μαθητές γίνονται ίσοι, αλλά με μίαν ιδιαίτερη αντίληψη της ισότητας. Ισότητα = ισοπέδωση. Ίσοι = ίδιοι, όμοιοι. Η φιλοσοφία που καθιερώνει την στολή είναι μια φιλοσοφία ισοπέδωσης, ομαλοποίησης κι υποταγής αυτών που αφορούν την στολή μπροστά σ' αυτούς που δεν την φορούν, ή που φορούν ενδεχομένως διαφορετική στολή.

Η υιοθέτηση της στολής στο Στρατό, τα Μοναστήρια, τις Φυλακές και τα Κλασσικά Ψυχιατρεία εντάσσεται μέσα στο ίδιο θεωρητικό πλαίσιο. Συμμόρφωση, πειθαρχία, ομοιογένεια, έλλειψη ατομικής έκφρασης κι αντίδρασης είναι οι βασικές αρχές που στηρίζουν το πλαίσιο αυτό. Η στολή δεν είναι τίποτα άλλο από μίαν απλή έκφραση αυτής της αυταρχικής φιλοσοφίας που θέλει να επιβάλλει, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, το καλούπωμα του ατόμου σύμφωνα με ορισμένες νόρμες σε βάρος της δυνατότητας του για προσωπική επιλογή και διαφοροποίηση.

Ένα άλλο στοιχείο της φιλοσοφίας που επιβάλλει την στολή είναι η φορμαλιστική ηθικολογική προσέγγιση που στηρίζεται στην ιδέα ότι το επιφαινόμενο — δηλ. αυτό που φαίνεται εξωτερικά — δεν είναι μόνο ταυτόσημο με το περιεχόμενο, αλλά επιπρόσθετα επενεργεί διαμορφωτικά πάνω σ' αυτό. Η εξωτερική επίβλεψη της εξομοίωσης στην εμφάνιση εκλαμβάνεται και σαν ομόφωνη αποδοχή από τους μαθητές της επιβαλλόμενης ηθικής. Έτσι η επιμέλεια στο ντύσιμο και το κτένισμα και η συμμόρφωση του μαθητή στους επιβαλλόμενους κανόνες εμφάνισης θα σημαίνει τη εσωτερική αποδοχή της σχετικής συντη-

ρητικής ηθικής «Αν τους συνηθίσουμε να ντύνονται «σωστά», θα μάθουν και να σκέφτονται «σωστά»! Σ' ένα άλλο επίπεδο είναι εντυπωσιακή η ομοιότητα που υπάρχει ανάμεσα σ' αυτή τη φιλοσοφία και στην θεωρία που στηρίζει την θεραπεία των ψυχασθενών στα παραδοσιακά ψυχιατρεία. Με τα φάρμακα η συμπεριφορά ομαλοποιείται, δηλ. εμφανίζεται ομαλή κι ο άρρωστος εκλαμβάνεται σαν θεραπευμένος. Οι ανάγκες ελέγχονται κι εδώ εξωτερικά. Η αρχή είναι να υπάρχει ομαλότητα. Αν δεν μπορεί στο πρώτο στάδιο να υπάρξει εσωτερικά, τουλάχιστον να φαίνεται εξωτερικά. Η έννοια της υγείας είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εξομάλυνση των διαφορών και των αντιθέσεων — μέσα στον ίδιο τον άρρωστο και μεταξύ των αρρώστων — και με την ισοπέδωση που επιβάλλεται με τον εξωτερικό έλεγχο της συμπεριφοράς.

Όσον αφορά τη «σωστή» συμπεριφορά, η στολή εκφράζει μια συγκεκριμένη ηθικολογική αντίληψη. Σύμφωνα μ' αυτήν η διακριτικότητα, η αρχή να μην γίνεται αισθητή η εξωτερική παρουσία, η σεμνότητα και κυρίως η αντισεξουαλικότητα, επιβάλλονται σαν ηθικές αξίες, ανεξάρτητα από την μόρφωση και την πνευματική ανέλιξη. Η ανάγκη καταστολής της σεξουαλικής επιθυμίας με την επιβολή της στολής είναι φανερό. Η αισθητική αξία πρέπει να είναι, όσο περισσότερο γίνεται απαλλαγμένη από το στοιχείο του αισθησιασμού.

Το επιχείρημα που προβάλλεται συχνά υπέρ της σχολικής στολής είναι ότι η τελευταία έχει την ιδιότητα να εξισώνει τις ταξικές και οικονομικές διαφορές και επομένως συντελεί στο ν' αποφεύγονται οι διακρίσεις σε βάρος των φτωχών παιδιών. Στην πραγματικότητα όμως η στολή δεν καταργεί τις διαφορές, απλώς τις συγκαλύπτει και κάποτε χωρίς πολλή αποτελεσματικότητα.

Κι εδώ η ιδέα είναι πάλι: Αφού δεν φαίνονται οι διαφορές, άρα δεν υπάρχουν — ή αν συνεχίσουμε να τις κρύβουμε, ίσως πάψουν να υπάρχουν!

Δεν ακούγεται ποτέ το επιχείρημα: θέλουμε οι μαθητές να είναι υπάκουοι κι άβουλα πρόβατα. Γιατί αυτό επιτυγχάνει ουσιαστικά η στολή ανεξάρτητα από τις συνειδητές προθέσεις των διαφόρων υπευθύνων. Είναι φανερό η αντίφαση ανάμεσα στις σύγχρονες εκπαιδευτικές αντιλήψεις που αναγνωρίζουν στο μαθητή το δικαίωμα για διάλογο και διαφωνία και στην θέσπιση της στολής που ισοπεδώνει τις διαφορές. Γίνεται έτσι ένας φτιαχτός διαχωρισμός ανάμεσα στις πνευματικές διαφορές και τις σωματικές, που μέρος τους είναι οι διαφορές στο ντύσιμο, στο κτένισμα, στην επιλογή των χρωμάτων, στην έκφραση του προσωπικού γούστου. Στην ουσία η διατήρηση της στολής που είναι ένα αρχαϊκό κατάλοιπο δείχνει την αντίσταση της Παιδείας μπροστά σε μια ουσιαστική — κι όχι φαινομενική — προσέγγιση χειραφέτησης κι αυτονόμησης των παιδιών.

Είναι φανερό ότι η εφαρμογή της σχολικής στολής εκφράζει μια στάση προσποίησης: Κάνουμε σαν να μην υπάρχουν οι διαφορές που δεν θέλουμε να υπάρχουν. Το ερώτημα που μπαίνει είναι: Ποιές είναι συγκεκριμένα οι διαφορές που δεν θέλουμε να υπάρχουν;

Αν πιστώσουμε την Παιδεία με τις καλύτερες προθέσεις, οι ανεπιθύμητες διαφορές θα μπορούσαν νάναι εκείνες που δημιουργούν ψυχολογικά τραύματα στα παιδιά. Ας υποθέσουμε για παράδειγμα ότι η οικονομική διαφορά, που θα φαινόταν από το ακριβό ντύσιμο μερικών παιδιών σ' αντίθεση μ' αυτό των πιο φτωχών, δημιουργεί συναισθήματα κατωτερότητας στα δεύτερα, όπως κι η διαπίστωση μιας φυσικής διαφοράς όπου ξεχωρίζουν τα «όμορφα» από τα λιγότερο «όμορφα» παιδιά. Το ερώ-

τημα που πρέπει να τεθεί επιστημονικά είναι: Σε ποια εκπαιδευτική ή ψυχολογική αρχή στηρίζουμε την ανάγκη να προστατέψουμε τα παιδιά απ' αυτές τις πραγματικότητες και με ποιό τρόπο τα βοηθούμε να τις αντιμετωπίσουν ενεργητικά. Οπωσδήποτε όχι με το να τους κλείνουμε τα μάτια ενόσω βρίσκονται στο σχολείο — κι είναι αμφίβολο αν η στολή κατορθώνει τόσο αποτελεσματικά να κρύβει αυτές τις διαφορές — για να βρεθούν αντιμέτωπα μ' αυτές, τις ώρες που είναι έξω απ' αυτό. Με ποιό τρόπο το σχολείο, που επιβάλλει την συγκάλυψη με την στολή, προετοιμάζει αυτά τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τις πραγματικότητες και να ενταχθούν δυναμικά μέσα στο κοινωνικό σύνολο; Και πως τα βοηθά να βρουν τρόπους ν' αντιμετωπίζουν έμπρακτα, χωρίς φόβους και συμπλέγματα, χωρίς εθελουφλία και παθητικότητα τις αντίξοες συνθήκες που συναντούν καθημερινά στη ζωή. Η στάση του σχολείου είναι μια στάση της εύκολης λύσης, της συγκάλυψης και της υποκρισίας, αλλά όχι παιδαγωγική.

Παίρνοντας πάντα σα δεδομένο ότι η Παιδεία επιβάλλει τη στολή για να εξυπηρετήσει τα «καλώς νοούμενα συμφέροντα» των παιδιών, δεχόμαστε σαν έντιμο το επιχείρημα ότι η στολή βοηθά τον μαθητή ή τη μαθήτριά να συγκεντρώνεται καλύτερα στα μαθήματά του και να μην υπεραπασχολείται με την μόδα, τον προσωπικό καλλωπισμό κ.λ.π. Κι εδώ προκύπτουν μερικά βασικά ερωτήματα. Πόσο κατάλληλο μέτρο γι' αυτό το σκοπό αποτελεί σήμερα η επιβολή της στολής, δηλ. πόσο κατορθώνει να εμποδίσει την απασχόληση με έμμεσο ή άμεσο τρόπο, λιγότερο ή περισσότερο φανερό, με τον καλλωπισμό; Η απάντηση είναι φανερό. Η στολή δεν μπορεί να εμποδίσει την φιλαρέσκεια, που θα βρει κάποιο τρόπο να εκδηλωθεί, κι ο απλούστερος λόγος είναι ότι η φιλαρέσκεια είναι ένα φαινόμενο απόλυτα φυσιολογικό στον άνθρωπο, ιδιαίτερα στον έφηβο που διατρέχει τα ζυπήματα της σεξουαλικής του ταυτότητας κι επιζητά έντονα κάποια ναρκισσιστική επιβεβαίωση.

Εκεί που η στολή είναι αποτελεσματική είναι στα παιδιά που φέρνουν μαζί τους ψυχολογικές αναστολές σε σχέση με την εμφάνισή τους είτε γιατί μεγάλωσαν σε μια φτωχή οικογένεια, είτε γιατί είχαν — ή έχουν — μια αυταρχική οικογενειακή διαπαιδαγώγηση είτε γιατί κατέχονται από συναισθήματα αυτοποτίμησης. Σ' αυτά τα παιδιά — αγόρια ή κορίτσια η στολή αποτελεί ένα καταφύγιο, μια πηγή ασφάλειας. Είναι σ' αυτά όμως κυρίως τα παιδιά που η στολή επιδρά αρνητικά, γιατί ενισχύει τα συμπλέγματα και τις αναστολές τους αντί να τ' απαλλάσσει απ' αυτά, με τον ίδιο τρόπο που μια αυστηρή πουριτανική ηθική βολεύει και ταυτόχρονα καθλώνει τα άτομα που υποφέρουν από συμπλέγματα και συναισθηματικές αποστερήσεις.

Η καταστολή της φιλαρέσκειας, του αισθησιακού παιχνιδιού, της προσωπικής έκφρασης σεξουαλικής ταυτότητας φτιάχνει άτομα αποστερημένα από ζωή, κομπλεξικά ή νευρωσικά. Ελέγχοντας το σώμα των παιδιών και την ζωντανή προσωπική του έκφραση ελέγχουμε ταυτόχρονα τις συνειδήσεις. Η στολή γίνεται έτσι ένα είδος πανοπλίας που λειτουργεί τόσο σαν άμυνα όσο και σαν φυλακή κι ευνουχίζει την δημιουργική έκφραση και την κριτική στάση μπροστά στην πραγματικότητα.

Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η στολή έχει σήμερα καταργηθεί επίσημα στις πιο πολλές προηγμένες, κοινωνίες και πρόσφατα και στην Ελλάδα, κάτι που δείχνει πως οι σύγχρονες εκπαιδευτικές αντιλήψεις την θεωρούν σαν μέτρο αναχρονιστικό κι ανελεύθερο. Η κατάργησή όμως της στολής από μόνη της δεν είναι αρκετή για να φτιάξει μια φιλελεύθερη Παιδεία. Όπως είπα και στην αρχή, η στολή εντάσσεται στα πλαίσια μιας πιο γενικής εκπαιδευτικής πολιτικής που θέλει τους αυριανούς πολίτες άβουλους και πειθαρχημένους, κομφορμισμένους μέσα σε μια κανονιστική ηθική ξεπερασμένη. Η κατάργηση της στολής αποκτά ουσιαστικό νόημα όταν η παιδεία αποδεχτεί κι ενθαρρύνει την ζωντανή κι αυθόρμητη προσωπική έκφραση, την ατομική αμφισβήτηση και τις δυναμικές αντιθέσεις μέσα στους κόλπους της κι αυτό σ' όλα τα επίπεδα της εκπαιδευτικής πράξης.

Σημ.: Στον τόπο μας υπάρχει πολύ πιο μεγάλη ελαστικότητα απέναντι στ' αγόρια όσον αφορά τη στολή παρά απέναντι στα κορίτσια. Είναι ίσως περιττό να τονίσουμε τον φυλετικό χαρακτήρα αυτής της διάκρισης σε βάρος των κοριτσιών.

μια αναδρομή στο έργο του μικη θεοδωρακη

μαρως σκορδη

Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι ένα πρόσωπο που μεταφέρει πολλή ιστορία. Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί το μεγαλείο του έργου του, γιατί το καταξίωσε ο χρόνος και ο λαός. Η μουσική του άγγιξε σε μικρό χρονικό διάστημα το πλατύ κοινό, γιατί εμπνέεται από το Πνεύμα της Λευτεριάς και είναι μια έκφραση αντίθεσης σε κάθε καταπίεση.

Για να καταλάβουμε τη μουσική του πρέπει πρώτα, σύντομα, να δούμε την ιστορία της Ελληνικής μουσικής πριν από αυτόν. Στους 4 αιώνες της Τουρκοκρατίας, το δημοτικό τραγούδι με τη Βυζαντινή λειτουργία, διατηρούσαν την εθνική συνείδηση. Το δημοτικό τραγούδι διατηρεί ένα τοπικό χαρακτήρα, ανάλογα με την προέλευσή του, π.χ. το Κρητικό έχει μια τραχύτητα ρυθμών, συντομία φράσεων, το νησιώτικο είναι γεμάτο χάρη και απλότητα, το Ηπειρωτικό έχει ένα περήφανο διατονικό χρώμα.

Με την απελευθέρωση, ο κόσμος δέχεται την Ευρωπαϊκή επίδραση, Ιταλικές καντάδες, Ισπανικά ταγκό, Γερμανική μουσική. Τότε, με την Μικρασιατική καταστροφή, οι πρόσφυγες φέρνουν μαζί τους το ρεμπέτικο τραγούδι. Αυτό εντυπωσιάζει με τη βαρεία αυστηρότητα και μοιρολατρεία του. Το τραγουδούν ναυαγοί της βιοπάλης, όταν νυχτώσει, στα κουτούκια, στους τεκέδες, στα λιμάνια, πολλές φορές, καπνίζοντας χασίς. Τραγουδούν την πίκρα της φτώχειας, ανήλιαγης ζωής τους με τη συνοδεία του μπουζουκιού και του μπαγαλαμά. Το μπουζούκι παρ' όλο που δεν είναι καθαρά Ελληνικό όργανο, όμως σήμερα έχει ταυτιστεί με την Ελληνική μουσική. Το συναντούμε πιο παλιά σε Βυζαντινές τοιχογραφίες στα χέρια αγγέλων και αγίων, και αργότερα στα χέρια Κλεφτών.

Πολλοί συνθέτες ένοιωθαν ότι έλειπε μια καθαρά Ελληνική Μουσική και κάνουν προσπάθειες να χρησιμοποιήσουν δημοτικά στοιχεία στα έργα τους.

Όμως τα έργα τους δεν βρίσκουν απήχηση στο Ελληνικό κοινό, φαίνονται ξένα, νόθα. Οι δημοτικές αυτές μελωδίες, είναι επεξεργασμένες με την τεχνική, την αρμονία δηλαδή και την αντίστιξη της Δύσης.

η αυγή...

Τότε, ο Μάνος Χατζιδάκις, παρουσιάζει σε μια πρεμιέρα έργων του τον Μάρκο Βαμβακάρη και τον Βασίλη Τσιτσάνη. Ξέσπασαν αναρίθμητοι καυγάδες για το μπουζούκι στον τύπο, όμως η μουσική του για το έργο «Ποτέ την Κυριακή» τον καθιέρωσε σε παγκόσμια κλίμακα.

Αργότερα, ο Μίκης Θεοδωράκης θα ακολουθήσει το παράδειγμά του και θα χρησιμοποιήσει στη μουσική του στοιχεία δημοτικής και Βυζαντινής μουσικής, και το μπουζούκι σαν λαϊκό όργανο. Η 3η Συμφωνία γράφτηκε το 1981 για σόλο σοπράνο, χορωδία και ορχήστρα. Ο Θεοδωράκης χρησιμοποιεί κείμενα Σολωμού και Βυζαντινούς ύμνους. Στο 3ο μέρος, ξεχωρίζει το «Αι γενεαί πάσαι», «'Αξιον εστί», «Ω γλυκύ μου έαρ». Επιτυγχάνει μεγάλα και δυνατά εφέ με ασυνήθιστα απλά μέσα.

λίγα βιογραφικά

Ο Μίκης Θεοδωράκης, γεννήθηκε στη Χίο το 1925 από πατέρα Κρητικό και

μητέρα Μικρασιάτισσα. Η γιαγιά του τον ανατρέπει με βυζαντινά τραγούδια, η μητέρα του τον νουουρίζει με δημοτικά, κι ο πατέρας του του τραγουδάει κριτικά ριζίτικα. Αυτές οι καταβολές χαρακτηρίζουν ακόμα τη μουσική του δημιουργία. Στα 7 του χρόνια ψάλλει στη χορωδία της εκκλησίας στα Γιάννενα, όπου διορίζεται ο πατέρας του και αρχίζει μαθήματα βιολιού. Το 1937 ο πατέρας του πάλι μετατίθεται στην Τρίπολη. Εκεί σηματοδοτούν αποφασιστικά τη ζωή του, οι μαντινάδες, τα επιθαλάμια άσματα, τα μοιρολόγια, οι εκκλησιαστικοί ύμνοι.

Στα 14 του χρόνια γράφει ένα κονσέρτο για βιολί, και ένα για πιάνο, λίγο αργότερα, διευθύνει τη χορωδία της Αγίας Βαρβάρας, γράφει ένα τροπάριο της Κασσιανής που βραβεύεται, ένα ορατόριο «Ο Κύριος υμών» και ένα κύκλο τραγουδιών «Θλιμμένη Φύση».

Την ίδια χρονιά, στις 25 Μαρτίου 1942, η Αντίσταση καλεί τους Τριπολιτσιώτες σε διαδήλωση μπροστά στον τάφο του Κολοκοτρώνη. Ο 18χρονος Μίκης είναι

μαζί τους. Ψάλλουν τον Εθνικό Ύμνο. Οι Ιταλοί κάνουν έφοδο. Ανάμεσα στους συλληφθέντες είναι και ο Μίκης. Γνωρίζει τις πρώτες κακοποιήσεις και το αληθινό πρόσωπο του εχθρού. Οι 3 μέρες που περνά στη φυλακή, αλλάζουν το νόημα της νιότης γι' αυτόν.

Το 1943 φεύγει για την Αθήνα για να σπουδάσει Νομικά. Λίγο μετά, οι Γερμανοί μπαίνουν στην Τρίπολη και κρεμούν στα δέντρα της πλατείας Άρεως τους 10 ομήρους που είχαν πιαστεί με τον Μίκη τον περασμένο Μάρτη του 1942. Τα τυραγνισμένα κορμιά τους θα αιωρούνται στη μνήμη του. Τουτό το «Χρέος» προς τους πρώτους νεκρούς φίλους θα το δώσει για τίτλο 30 χρόνια αργότερα στην αφήγηση των αναμνήσεών του.

Στην Αθήνα, ο Μίκης γίνεται μαθητής του Φιλοκτήτη Οικονομίδη που διευθύνει την χορωδία και την Κρατική Ορχήστρα της Αθήνας. Ταυτόχρονα, γράφεται στη Νομική Σχολή. Το 1944 γράφει την 1η Συμφωνία του εμπνευσμένη από τη βίαιη ατμόσφαιρα που επικρατεί στους δρόμους. Εκείνο το χρόνο, συναντά τη Μυρτώ Αλπινόγλου πρωτοετή φοιτήτρια της Ιατρικής. Έχει κι αυτή μπει στον αγώνα. Οι τύχες τους ενώνονται για καλές και άσχημες μέρες στα χρόνια που έρχονται. Εν τω μεταξύ γράφει ένα ντουέτο για βιολιά, ένα κύκλο τραγουδιών «Έρω και Θάνατος», «Νυχτερινή πορεία του Μακρυγιάννη», «Το πανηγύρι στην Άσση Γωνιά» βασισμένο σε κρητικά θέματα.

Το 1946 γράφει τον Οιδίποδα τύραννο για ορχήστρα. Όλα αυτά τα έργα του είναι γραμμένα με τον παραδοσιακό Ευρωπαϊκό τρόπο.

απο τη μακρονησο στο παρισι

Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου, εξορίζεται στην Ικαρία και αργότερα στη Μακρόνησο. Στην Ικαρία θα γνωρίσει το Βασίλη Ζάννο που θα καταδικαστεί σε θάνατο και για τον οποίο θα γράψει αργότερα μια συμφωνία, και τον Φοίβο Ανωγιαννάκη, μουσικολόγο, του οποίου το όνομα θα συνδεθεί με τις πρώτες διαμάχες στον τύπο γύρω από το ρεμπέτικο. Στη Μακρόνησο, θα γνωρίσει το Γρηγόρη Μπιθικώτση, ένα εργάτη με βραχνή φωνη. 10 χρόνια αργότερα, θα τον κάνει τον πρώτο δημοφιλή ερμηνευτή του.

Το 1952 γράφει το μπαλέτο «Ορφείας και Ευριδίκη» και το 1954 φεύγει για το Παρίσι, με υποτροφία. Μαζί του κι η Μυρτώ που την είχε παντρευτεί ένα χρόνο πριν. Η ίδια έχει τελειώσει την ιατρική και έρχεται στο Παρίσι για μετεκπαίδευση στον κλάδο της ραδιολογίας, στο ίδρυμα Κιουρί. Στη διάρκεια της παραμονής τους, αποκτούν ένα κοριτσάκι, τη Μαργαρίτα και ένα αγοράκι το Γιώργο.

Στο Παρίσι, που συμβολίζει τη σύγχρονη σοβαρά μουσική, ο Θεοδωράκης παρακολουθεί μαθήματα με τον Olivier Messiaen, διευθύνει την ορχήστρα του Κονσερβατορίου, συνδέεται με τον Γιάννη Ξενάκη. Αρχίζει όμως να νοιώθει πως όλες αυτές οι τεράστιες ορχήστρες, οι

σύγχρονες τεχνικές, απομακρύνουν τους συνθέτες από τις λαϊκές μάζες. Νοιώθει πως ο καλλιτέχνης είναι ένας οδηγός, με ορισμένες ευθύνες στους ώμους του. Όλα αυτά τον προβληματίζουν, αλλά εξακολουθεί να γράφει με τον παραδοσιακό τρόπο: Το 1958 γράφει 2 μπαλέττα για τη Λιουντιμίλλα Τσερίνα: (α) Φωτιά στα μπαρούτια και (β) Εραστής του Τερούελ, που ανεβάζονται στο θέατρο Sarah-Bernhardt. Επίσης το μπαλέτο «Αντιγόνη» που παρουσιάζεται στο Covent-Garden του Λονδίνου με ενθουσιώδεις κριτικές. Εδώ, συνδυάζει πρωτοποριακές μεθόδους με ένα χορωδιακό τμήμα επηρεασμένο από Βυζαντινό άσμα. Αρχίζει η μεγάλη στροφή της μουσικής του.

γιε μου σπλαχνο των σπλαχνων μου...

Από το 1954 ο Μίκης Θεοδωράκης, είχε καταπιστεί με το λαϊκό τραγούδι. Είχε συνθέσει τον κύκλο «Λιποτάχτες» σε στίχους του αδελφού του Γιάννη, αργότερα το 1956-1958 δύο ποιήματα του Paul Eluard. Ένοιωθε σαν ένα παιδί που το αποδέσμευσαν από τους καταναγκασμούς. Το 1959 γράφει τον κύκλο «Πολιτεία» και «Αρχιπέλαγος». Τα τραγούδια αυτά που ανήκουν σε κύκλους, έχουν ενιαία αισθητική φόρμα που τα δένει μεταξύ τους. Από το «Αρχιπέλαγος», ακούμε τη Μυρτώ με το Μπιθικώτση και το Ροδόσταμο με τη Μαίρη Λίντα σε στίχους Νίκου Γκάτσου.

Από το 1958 σε μια μόνο μέρα, γράφει τον Επιτάφιο, σε στίχους που του είχε στείλει στο Παρίσι ο Γιάννης Ρίτσος. Περιλαμβάνει 7 τραγούδια. Σ' αυτά θα προσθέσει κι' ένα 8ο. Η υπόθεση εκτυλίσσεται στη Θεσσαλονίκη το Μάη του 1936. Μια μάνα, καταμεσίς του δρόμου, μέσα στα κύματα των διαδηλωτών, μοιρολογά το σκοτωμένο παιδί της. Σιγά-σιγά, ο θρήνος της αλλάζει νόημα για να υψωθεί προς την καινούργια «ελπίδα, όπου η μάνα παίρνει τη σκυτάλη από το γιό της για να συνεχίσει τον αγώνα.

Όλες οι τάσεις της λαϊκής μουσικής είναι μέσα στον Επιτάφιο. Υπάρχει το Μανιάτικο μοιρολόι, Γιε μου σπλαχνο των σπλαχνων μου...

Υπάρχει η Ζακυνθινή καντάδα, το κρητικό ριζίτικο (No.5 Ήσουν καλός κι ήσουν γλυκός), το αιγαιοπελαγίτικο (No.6 Στο παραθύρι στεκόσσουν), βυζαντινές μελωδίες (No.8 Γιε μου ποιά μοίρα στόγραφε).

Σ' αυτό το έργο, ο Θεοδωράκης, χρησιμοποιεί τα 7/8 του Καλαματιανού και τα 9/8 του Ζεϊμπέκικου.

Από το Παρίσι, στέλλει τις παρτιτούρες του Επιτάφιου στο Ρίτσο και στον Χατζιδάκι, στον οποίο είχε εμπιστοσύνη. Το 1960, ο Μίκης πηγαίνει στην Ελλάδα

και ο Χατζιδάκις δίνει το έργο στην εταιρεία Fidelity με ερμηνεία της Νάνας Μούσχουρη και δική του ενορχήστρωση. «Με το Μίκη», λέει ο Χατζιδάκις «γνωρίζομαστε από παιδιά. Παρ' όλους τους διαφορετικούς δρόμους που πήραμε, ο ένας συγκινεί τον άλλο». Στην ερμηνεία του Χατζιδάκι, φαίνεται περισσότερο η γλυκύτητα της ελεγείας παρά η κραυγή ενός ασήκωτου πόνου.

Ο Θεοδωράκης, δίνει τη δική του ερμηνεία σε δίσκο από την Columbia με ερμηνευτή το Γρηγόρη Μπιθικώτση. Αναθέτει τη συνοδεία στο βιρτουόζο του μπουζουκιού Μανώλη Χιώτη. Ο Χιώτης αυτοσχεδιάζει την εισαγωγή στο τελευταίο τραγούδι Γιε μου ποια μοίρα στόγραφε. Η φωνή του Μπιθικώτση φέρνει στο νου τη μακρυνά συνοδεία των θυμάτων, τον τουφεκισμό της Καισαριανής, τον βασανισμένο της οδού Μέρλιν, τον εξόριστο των νησιών.

Τα χρόνια 1961-1962 ήταν πολύ παραγωγικά για τον Μίκη. Γράφει τη Μυθολογία και τα Επιφάνια σε στίχους Γιώργου Σεφέρη. Ακούμε απόσπασμα από την Άρνηση και Άνθη της πέτρας. Γράφει την Πόλη σε στίχους Χριστοδούλου και Λειβαδίτη, τις Μικρές Κυκλάδες σε στίχους Οδ. Ελύτη, Μασουχάουζεν του Ιάκ. Καμπανέλλη, Άσμα Ασμάτων. Γράφει μουσική για τα έργα Συνοικία του όνειρο, Όμορφη Πόλη (Μποστ-Θεοδ.) Γειτονιά των αγγέλων (Ι. Καμπαν.). Η Μουσική του για την Ηλέκτρα του Μιχάλη Κακογιάννη, κερδίζει το Α' βραβείο στο Φεστιβάλ Καννών. Ιδρύει τη Μικρή Αθηναϊκή ορχήστρα, που παρουσιάζει έργα νέων συνθετών.

Έτσι γίνεται σύμβολο μιάς πολιτιστικής αναγέννησης. Την ίδια χρονιά γράφει το θεατρικό έργο «Του νεκρού αδελφού». Εδώ, προσπαθεί να ξεπεράσει τον απλό κύκλο τραγουδιών, και δημιουργεί την Μουσική Λαϊκή Τραγωδία. Γράφει ο ίδιος το σενάριο, τους διαλόγους. Υπάρχει παντομίμα, ομιλία, χοροί. Το έργο στηρίζεται σ' ένα κύκλο 7 τραγουδιών, που έχουν θέμα τον Εμφύλιο Πόλεμο. Κεντρικό πρόσωπο είναι η χαρακαμένη μάνα. Τον άντρα της, τον έχουν σκοτώσει οι Γερμανοί και τα δύο της παιδιά,

προσχωρούν σε αντίθετες παρατάξεις. Ο διχασμός και η σύγκρουση μπαίνουν στην οικογένεια. Η πλοκή, υπογραμμίζει τον παραγμό του αγώνα των δύο αδελφών παρά τους λόγους της αντίθετης στρατεύσεως τους.

Η πρεμιέρα, δόθηκε στις 15 Οκτ. 1962 από το Θίασο Μάνου Κατράκη. Λαϊκός τραγουδιστής, ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης. Οι τρεις λαϊκοί μουσικοί (2 μπουζούκια και 1 κιθάρα), βρίσκονται σ' ένα πάλο, στο αριστερό μέρος της σκηνής και παίζουν το ρόλο του χορού της αρχαίας τραγωδίας. Τρεις μάνες πλέκουν στα κατώφλια των σπιτιών τους σαν τη Ζωή και το Θάνατο που ασταμάτητα πλέκουν τη Μοίρα των ανθρωπών. Το τραγούδι Απρίλης δίνει μια γιορταστική εικόνα στη γειτονιά. Ακολουθεί το τραγούδι 'Όνειρο. Μετά, Η αλυσίδα. Όλοι θυμούνται την Κατοχή, που πολεμούσαν ενωμένοι σαν την αλυσίδα τον κατακτητή. Φέρνουν στη Μάνα το σκοτωμένο γιό της, κι αυτή τον νανουρίζει στην αγκαλιά της. Τα τραγούδια « Ένα δειλινό» και «τον Παύλο και τον Νικολό» είναι θαυμάσια κομμάτια ενός πρωτότυπου είδους του επικού ρεμπέτικου. Στην τελευταία σκηνή, όταν ακούει η μάνα για το θάνατο του Ζου γιού, δεν μπορεί να αντιδράσει πια. Εξασκοιούθει να πλέκει. Και τότε έρχονται οι πεθαμένοι γιοί, οι παλιοί εχθροί, αγκαλιασμένοι, να χορέψουν Ζεϊμπέκικο: *Ενωθείτε βράχια - βράχια*. Η σκηνή συμβολίζει την ενότητα.

το γελαστο παιδι

Την ίδια χρονιά, δηλαδή το 1962, ανεβάζεται στην Αθήνα, σε μετάφραση Βασίλη Ρώτα και μουσική Μίκη Θεοδωράκη το έργο *Ένας Όμηρος* του Μπέρναρντ Μπρήαν. Ο Μπρήαν, εμπνέεται από τον απελευθερωτικό αγώνα του Ιρλανδικού λαού. Δεν μένει όμως εκεί. Με το κεντρικό πρόσωπο σύμβολο, του ομήρου Άγγλου στρατιώτη, υψώνει μια σπαρακτική κραυγή στον παραλογισμό του πολέμου. Η μουσική απομακρύνεται από το ρεμπέτικο. Έχει ένα μελαγχολικό και ειρωνικό χαρακτήρα. Ακούμε το « Άνοιξε σιγά την πόρτα». Το «Γελαστό Παιδί» σε μέτρο 8/8, θα ακουστεί αργότερα στο έργο ΖΕΙ του Κώστα Γαβρά, θέμα του οποίου ήταν η δολοφονία του βουλευτή της Αριστεράς Γρηγόρη Λαμπράκη στη Θεσσαλονίκη.

Το 1964 παρουσιάζει στην Αθήνα, το *Άξιον Εστί* σε στίχους Οδυσσέα Ελύτη. Αυτό το έργο, αποτελεί ένα μνημείο της σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης. Σκοπός του Θεοδωράκη με αυτό το έργο που είχε αρχίσει να το γράφει από το 1960 ήταν η *Μετασυμφωνική Μουσική*. Η επιτυχία βρίσκεται στην ενότητα του συνόλου. Η Μουσική υπηρετεί, σχολιάζει και προεκτείνει τη λαϊκή ποίηση. Ακούγοντας ένα τραγούδι, να μη μπορείς να το φανταστείς με διαφορετικό κείμενο ή αντίθετα. « Έκανα χιλιάδες απλών ανθρώπων, να τραγουδήσουν στίχους του Σεφέρη, Ρίτσου, Ελύτη, Γκάτσου» είπε ο ίδιος για τη μουσική του.

Χρησιμοποιεί (α) ένα ψάλτη, (β) ένα αφηγητή, (γ) ένα λαϊκό τραγουδιστή, με

συνοδεία Μικτής χορωδίας, μιάς παραδοσιακής συμφωνικής ορχήστρας και μιάς λαϊκής ορχήστρας με μπουζούκια, μπαλαμάδες, κιθάρες, σαντούρι και φλάουτα.

σωπα οπου ναναι θα σημανουν οι καρπανες...

Το « Άξιον Εστί» είναι ένας πανηγυρισμός της Ελλάδας. Ο ποιητής μας περιγράφει με πολλές λεπτομέρειες, τη λάμψη της, τα αρώματά της, τις πέτρες της, τις εποχές της, τα δάση της.

Ξεκινά με τη *Γένεση* όπου το έθνος γεννιέται από το φωτεινό χάος. *Τότε είπε και γεννήθηκε η θάλασσα*. Η χορωδία απαγγέλλει ομαδικά κατά το πρότυπο του αρχαίου δράματος. Ακολουθούν τα *ΠΑΘΗ: Τα θεμέλιά μου στά βουνά*. Εδώ συνυπάρχει το Βυζαντινό με το δημοτικό στοιχείο: Ισοκράτες ξεχωρίζουν στην οργανική συνοδεία που είναι εμπνευσμένη από Βορειοηπειρωτικό μοιρολόι. Στο *Γ' Μέρος* στο *Δοξαστικό*, ο ποιητής καλεί και ονοματίζει την Ελλάδα όπως ο ιερούργος των παλιών μυστηρίων. Μια σειρά οργάνων, κρουστά, πιάνο, σαντούρι, κλπ., κτίζουν από μέτρο σε μέτρο τον χαρακτηριστικό ρυθμό του *τσάμικου*. Πάνω σ' αυτό το ρυθμό, αναπτύσσεται από τη χορωδία, η καθαρά νεοβυζαντινή μελωδία για 2 φωνές κατά το πρότυπο του Επιτάφου θρήνου της Μ. Παρασκευής.

Το 1965 σ' ένα κλίμα πολιτικής έντασης, γράφει τη *Ρωμιοσύνη* (9 τραγούδια), σ' ένα ποίημα του Ρίτσου, γραμμένο από το 1945. Είναι ένας ύμνος στο Ελληνικό τοπίο, στις παραδόσεις της κλεφτουριάς και της Εθνικής ανεξαρτησίας. Η Ρωμιοσύνη, είναι η ματιά του κατάδικου μπρος στο εκτελεστικό απόσπασμα, όταν αγκαλιάζει για τελευταία φορά, πέρα από εκείνους που πρόκειται να τον σκοτώσουν, τη ζαλιστική ομορφιά μιάς γης σε μόνιμη κατάσταση εξέγερσης. Για πρώτη φορά μεταχειρίζεται την τραγουδιστική ανάγνωση σε μια νότα:

Αυτά τα δέντρα, Σώπα, όπου νάναι θα σημάνουν οι καρπάνες.

Εδώ, ακόμα κι οι νεκροί, μένουν άγρυπνοι μέσα στο κιβούρι τους.

Η μουσική του απαγορεύεται. Ο διευθυντής των προγραμμάτων της ραδιοφωνίας, συνθέτης Χρίστος Λεοντής, παραιτείται. Άλλοι συνθέτες τον ακολουθούν. Ανάμεσά τους, ο Σταύρος Ξαρχάκος, και ο Μάνος Χατζιδάκις, καλλιτέχνες, ηθοποιοί, συγγραφείς, αποφασίζουν μια απεργία δημιουργίας. Αυτή η αλληλεγγύη κορυφώνεται από τις 29 Αυγ. ως τις 5 Σεπτ. 1966, στην 1η εβδομάδα λαϊκής μουσικής. Την διοργανώνει ο Θεοδωράκης με την οικονομική ενίσχυση της Άννας Συνοδινού. 7 αξέχαστες βραδιές από τον Μάρκο Βαμβακάρη, Παπαϊωάννου, Τσιτσάνη, Χατζιδάκι, Λεοντή, Μάνο Λοΐζο, Μαρκόπουλο, Ξαρχάκο. Παίζουνται 160 έργα από την ορχήστρα του Μίκη, με τη διαδοχική διεύθυνση του καθ' ενός απ' αυτούς. Είναι εκεί επίσης, ο Βάρναλης, ο Ρίτσος, ο Ελύτης, ο Λειβαδίτης, ο Καμπανέλλης, ο Γκάτσος, ο Σεφέρης.

Τα κελιά ανασαίνουν

Ακολουθούν τα γεγονότα του 1967. Ο Μίκης Θεοδωράκης συλλαμβάνεται. Σ' ένα κελί της Ασφάλειας, σε απόλυτη απομόνωση σκέφτεται το νέο του έργο «Ο Ήλιος και ο Χρόνος», σε 32 ποιήματα. Συνθέτει ανάμεσα στα βασανιστήρια κρατούμενων, κατεβαίνει οι καλύτεροι φίλοι του. Η μελωδία του δεν είναι παρά ένα κλάμα, ή ένας σπασμός. *Τα κελιά ανασαίνουν. Κηρύσσει απεργία πείνας. Τον μεταφέρουν αναισθητό στον Άγιο Παύλο, τον κλείνουν στις φυλακές Αβέρωφ*. Το 1968, το Γενάρη, του επιτρέπουν να απομακρυνθεί στο σπίτι του στο Βραχάτι, στην ακτή του Κορινθιακού κόλπου. Γράφει την *Κατάσταση Πολιορκίας* σ' ένα ποίημα μιάς 20χρονης, της Μαρίας. Η Μαρίνα, έζησε την κόλαση της Ασφάλειας, τον ίδιο καιρό που ήταν κι αυτός. Ο Θεοδωράκης το μελοποιεί, προσφεύγοντας σε μια μορφή που τεντώνει το παραδοσιακό λαϊκό τραγούδι για να αναπτύξει όλα τα αρμονικά και μελωδικά στοιχεία: Το *Τραγούδι-Ποταμός*.

Η δύναμη του ποιήματος αυτού βρίσκεται στο χαμόγελο που απευθύνει στο μέλλον μέσα από τα δάκρυά της, η νέα κοπέλα: να μην πάει χαμένο το μαρτύριό της.

πνευματικό εμβλημα

Στο Βραχάτι, γράφει 4 ποιήματα «Του Αντρέα», αφιερωμένα στον γείτονα του κελιού του της ασφάλειας, Αντρέα Λευτάκη που είχε δείξει γενναιοψυχία και κουράγιο στα βασανιστήρια.

Στις 21 Απρ. τον στέλλουν στη Ζάτουνα, μια αεροφωλιά στο κέντρο της Πελοποννήσου. Εκεί γράφει το έργο *Αρκαδία*. Συνεχίζει με το *Πνευματικό Εμβλημα* του Άγγελου Σικελιανού που είναι μιά επίκληση στην ελευθερία. Τον Οκτώβρη του 1969, τον στέλλουν στο κάτεργο του Ωρωπού. Η υγεία του χειροτερεύει. Τον Απρίλη το 1970 τον στέλλουν στη Σωτηρία. Ένα αυτοκίνητο τον περιμένει. Μέσα είναι η γυναίκα του Μυρτώ και ένας Γάλλος δημοσιογράφος, ο Σερβάν - Σρεμπέρ. Αυτός, κατάφερε να πάρει άδεια από τον Παπαδόπουλο για την απόλυση του Θεοδωράκη, και μ' ένα ιδιόκτητο αεροπλάνο, τον μεταφέρει στο Παρίσι. Αργότερα, θα τον συναντήσει εκεί και η οικογένειά του.

Στις 14 Οκτ. 1971, ξεκινά μια περιοδεία από το Παρίσι, στην Ιταλία, Καναδά, Φιλλανδία, Μεξικό, Βραζιλία, Αυστραλία, Λονδίνο, Μπουένος Άιρες, Άμστερνταμ (18 χώρες) 150 συναυλίες, 1.000.000 ακροατές. Τον συνοδεύει μια λαϊκή ορχήστρα από 3 μπουζούκια, 1 κιθάρα, 1 πιάνο, 1 κρουστό. Τραγουδούν η Μαρία Φαραντούρη, Αντώνης Καλογιάννης, Μαρία Δημητριάδου, η Φιλλανδέζα Άρια Σονιαμάς, και από το 1973, η Αφροδίτη Μάνου κι ο Πέτρος Πανδής.

Το 1973 γράφει τα 18 λιανοτράγουδα της Πικρής Πατρίδας σε στίχους Ρίτσου.

Προηγούμενως, το 1971 είχε συνθέσει ένα ορατόριο πάνω στο Γενικό Άσμα του Πάμπλο Νερούντα το *Canto General*. Ο Νερούντα, πρεσβευτής της Χιλής στο

Παρίσι θα έχει τη χαρά να παραστεί στις δοκιμές του έργου το 1972, προτού ξαναγυρίσει στην πατρίδα του για ένα τελευταίο ταξίδι. Εκεί, ο θάνατος τον ακολουθεί.

Η παγκόσμια πρεμιέρα γίνεται στις 10 του Οχτώβρη 1974 στα Ισπανικά, στη Γιορτή της Ουμανιτέ. Στη μουσική του αν

και τραγουδημένη σε μια ξένη γλώσσα είναι φανερά έντονη η αγωνιστικότητα. Την ίδια στιγμή, η Χιλή, κλείνεται σε μια μακριά νύχτα από την οποία η Ελλάδα μόλις βγήκε. Μετά την πτώση της Χούντας, ο Θεοδωράκης επιστρέφει στην Ελλάδα. Το 1976, 1977 ξαναρχινά τις περιπλανήσεις του σ' όλο τον κόσμο.

Με τα έργα του όπως τον Επιτάφιο, την Ρωμιοσύνη, το Άξιον Εστί, τα Επιφάνια, μπόρεσε να εκφράσει την αγανάκτηση και το πάθος του Ελληνικού λαού, εναντίον κάθε μορφής καταπίεσης. Το έργο του είναι ένας ύμνος στην Ελευθερία, την ανεξαρτησία και την περηφάνεια του ανθρώπου.

1939-1974 τα μουσικά έργα του μίκη θεοδωρακη

1939: 1. «Κοντσέρτο για Βιολί»
1940: 2. «Κοντσέρτο για Πιάνο»
1942: 3. «Ο Κύριος» (ορατόριο)
1942: 4. «Θλιμμένη φύση» (κύκλος τραγουδιών)
1942: 5. «Τροπάριο της Κασσιανής» (Χορωδιακό - Λειτουργικό)
1944: 6. «Τραγούδια της Αντίστασης»
1944: 7. «Συμφωνία» (ορατόριο)
1945: 8. «3 Δεκέμβρη» (ορατόριο)
1945: 9. «Νυχτερινή πορεία για τον Μακρυγιάννη» (ορατόριο)
1945: 10. «Ντουέτο για Βιολί»
1945: 11. «Πιάνο τριό»
1945: 12. «Σονατίνο Νο. 1»
1945: 13. «Αγάπη και θάνατος» (κύκλος τραγουδιών)
1945: 14. «Η Γιορτή της Άσσι-Γκόνια» (ορχήστρα).
1946: 15. «Σεξτέτο για φλάουτο»
1946: 16. «Οιδίπους Τύραννος» (ορχήστρα)
1946: 17. «Μαργαρίτα» (ορατόριο)
1947: 18. «Ελληνικό Καρναβάλι» (Σουίτα μπαλέτου)
1948: 19. «Ελεγεία και θρήνος για τον Ζάνο» (ορχήστρα εγχόρδων)
1948: 20. «Πασοκάλια Θέμα από τα νησιά» (ορχήστρα)
1948: 21. «Πρελούδιο»
1949: 22. «Πρώτη Συμφωνία»
1950: 23. «Πέντε Κρητικά τραγούδια»
1950: 24. «Πέντε στρατιώτες» (Συμφωνικό ποίημα)
1952: 25. «Ορφές και Ευρυδική» (Μουσική μπαλέτου)
1953: 26. «Συπόλητο Τάγμα» (Μουσική για φιλμ) ελληνικό.
1953: 27. «Εύα» (Μουσική για φιλμ) ελληνικό
1954: 28. «Ο Κύκλος» (Κύκλος τραγουδιών)
1954: 29. «Σουίτα Νο. 1»
1954: 30. «Σονατίνα για πιάνο»
1955: 31. «Ποιήματα του Ελυάφ» (Κύκλος τραγουδιών)
1956: 32. «Ερωφίλη» (Μουσική μπαλέτου)
1956: 33. «Σουίτα Νο. 2» (χορωδία και ορχήστρα)
1956: 34. «Σουίτα Νο. 3 - τρελή μάνα» (χορωδία και ορχήστρα)
1957: 36. «Μπλόκ Νο. 40» (Μουσική μπαλέτου)
1958: 37. «Φωτιά στα μαρούτια» (Μουσική μπαλέτου)
1958: 38. «Οι εραστές του Τερουέλ» (Μουσική μπαλέτου)
1958: 39. «Σονατίνα Νο. 2»

1958: 40. «Η Σκιά της Γάτας» (Μουσική για φιλμ) Αγγλικό
1958: 41. «Αντιγόνη» (Μουσική μπαλέτου)
1958: 42. «Επιτάφιος» (Κύκλος τραγουδιών) Γιάννη Ρίτσου
1959: 43. «Διποτάχτες» (Κύκλος τραγουδιών) Γιάννη Θεοδωράκη
1959 44. «Επιφάνεια» (Κύκλος τραγουδιών) Γιώργου Σεφέρη
1959 45. «Εικόνες της Αντιγόνης» (Σουίτα)
1959 46. «Πολιτεία» (Κύκλος τραγουδιών) Χριστοδούλου - Λιβαδίτη.
1959 47. «Αρχιπέλαγος» (Κύκλος τραγουδιών) Μ. Θεοδωράκη - Ν. Γκάτσου - Ελύτη - Χριστοδούλου - Κοκκινόπουλου.
1959 48. «Πρόσωπα στο σκοτάδι» (Μουσική για φιλμ) Γαλλικό
1960 49. «Μυρτιά» (Μουσική για φιλμ) ελληνικό
1960 50. «Νύχτα γάμου» (Μουσική για φιλμ) Αγγλικό
1960 51. «Φοίνισες» (Μουσική θεάτρου)
1960 52. «Άξιον Εστί» (ορατόριο Οδυσσέα Ελύτη.
1961 53. «Αϊός» (Μουσική θεάτρου)
1961 54. «Συνοικία το όνειρο» (Μουσική για φιλμ) Ελληνικό
1961 55. «Μανόλις» (Μουσική για φιλμ) Αγγλικό
1962 56. «Ηλέκτρα» (Μουσική για φιλμ) Μιχάλη Κακογιάννη
1962 57. «Φαίδρα» (Μουσική για φιλμ) Ζυλ Ντασσέν
1962 58. «Πέντε μίλια τα μεσάνυχτα» (Μουσική για φιλμ) Αγγλικό.
1962 59. «Ένας Όμηρος» (Κύκλος τραγουδιών)
1962 60. «Τραγούδι του νεκρού Αδελφού» (Μουσική τραγωδία) Μίκη Θεοδωράκη.
1962 61. «Όμορφη Πόλη» (Κύκλος τραγουδιών) Μ. Θεοδωράκη - Μπόστ.
1962 62. «Η Γειτονιά των Αγγέλων» (Κύκλος τραγουδιών) Ι. Καμπανέλλη
1963 63. «Μαγική Πόλη» (Κύκλος τραγουδιών) Θεοδωράκη - Χατζηδάκι.
1963 64. «Πολιτεία 2» (Κύκλος τραγουδιών) Χριστοδούλου - Βάρναλης - Γκάτσος - Κοκκινόπουλος.
1963 65. «Μία σφαίρα στην καρδιά» (Μουσική για φιλμ)
1964 66. «Μικρές Κυκλάδες» (Κύκλος τραγουδιών) Οδυσσέα

Ελύτη.
1964 67. «Τραγούδια με τη Φαραντούρη» (Κύκλος τραγουδιών) Χριστοδούλου - Γκάτσος - Λιβαδίτης - Σταύρου.
1964 68. «Ζορμπάς» (Μουσική για φιλμ) Μιχ. Κακογιάννη.
1964 69. «Το νησί της Αφροδίτης» (Μουσική για φιλμ)
1965 70. «Η μπαλλάντα του Μανουτράουζεν» (Κύκλος τραγουδιών) Ι. Καμπανέλλη.
1965 71. «Η μπαλλάντα της Ρωμιοσύνης» (Κύκλος τραγουδιών) Γιάννη Ρίτσου.
1965 72. «Το Μπλόκο» (Μουσική για φιλμ) Ελληνικό
1966 73. «Λυσιστράτη» (Μουσική θεάτρου)
1966 74. «Τρωάδες» (Μουσική τραγωδία)
1966 75. «Γράμματα από τη Γερμανία» (Κύκλος τραγουδιών)
1966 76. «Τα φάρια βγήκαν στη στεριά» (Μουσική για φιλμ) Μιχ. Κακογιάννη
1967 77. «Έξι θαλασσινά φεγγάρια» (Κύκλος τραγουδιών) Νίκου Γκάτσου.
1967 78. «Η μπαλλάντα του Αντόνιο Ελ Καμπόριο» (Κύκλος τραγουδιών) Λόρκα
1967 79. «Τραγούδια για το Μέτωπο» (Κύκλος τραγουδιών) Μίκη Θεοδωράκη
1967 80. «Ο ήλιος και ο χρόνος» (Κύκλος τραγουδιών) Μίκη Θεοδωράκη.
1967 81. «Επιφάνεια Αβέρωφ» (ορατόριο) Γιώργου Σεφέρη
1968 82. «Μυθιστόρημα» (Κύκλος τραγουδιών) Γιώργου Σεφέρη
1968 83. «Η αδελφή μου Αθηνά» (τραγούδι - ποταμός) Φωτεινός
1968 84. «Κατάσταση Πολιορκίας» (Συμφωνικό ποίημα) Μαρίνα
1968 85. «Τραγούδια του Ανδρέα» (Κύκλος τραγουδιών) Μ. Θεοδωράκη
1968 86. «Νύχτα θανάτου» (Κύκλος τραγουδιών) Μάνου Ελευθερίου
1968 87. «Δώδεκα Λαϊκά τραγούδια» (Κύκλος τραγουδιών) Μάνου Ελευθερίου.
1968 88. «Αρκαδία Νο. 1» (Κύκλος τραγουδιών) Μ. Θεοδωράκη.

1968 89. «Αρκαδία Νο. 2» (Κύκλος τραγουδιών) Μ. Θεοδωράκη.
1968 90. «Αρκαδία Νο. 3» (Κύκλος τραγουδιών) Μάνου Ελευθερίου
1968 91. «Αρκαδία Νο. 4» (Κύκλος τραγουδιών) Α. Κάλβου
1968 92. «Αρκαδία Νο. 5» (ορατόριο) Άγγελου Σικελιανού.
1968 93. «Αρκαδία Νο. 6» (Σουίτα) Μ. Θεοδωράκη.
1968 94. «Αρκαδία Νο. 7» (Τραγούδι - ποταμός) Τάκη Σινόπουλου
1968 95. «Αρκαδία Νο. 8» (Σουίτα) Μανώλης Αναγνωστάκης.
1968 96. «Αρκαδία Νο. 9» (Τραγούδι - ποταμός) Κ. Κаланτζή.

1968 97. «Αρκαδία Νο. 10» (Σουίτα) Μ. Θεοδωράκη.

1968 98. «Αρκαδία Νο. 11» (τραγούδι - ποταμός) Νότη Περγιάλη
1970 99. «Κοράκι» (Καντάτα) Γιώργου Σεφέρη
1970 100. «Νεγρική μπαλλάντα» (Κύκλος τραγουδιών)
1970 101. «Ζ» (Μουσική για φιλμ) Κώστα Γαβρά.
1971 102. «Τα τραγούδια του Αγώνα» (Κύκλος τραγουδιών) Θεοδωράκη - Παναγιώλη - Κάλβου.
1971 103. «Μπριμπί» (Μουσική για φιλμ) Γαλλικό.
1971 104. «Τρωάδες» (Μουσική για φιλμ) Μιχ. Κακογιάννη.
1971 105. «Κάντο χενεράλ» (ορατόριο) Πάμπλο Νερούντα.
1972 106. «Κατάσταση Πολιορκίας» (Μουσική για φιλμ) Κώστα Γαβρά
1973 107. «Τα 18 λιανοτράγουδα της πικρής Πατρίδας» (Κύκλος τραγουδιών) Γ. Ρίτσου
1973 108. «Στρατάρχης Τίτο» (Μουσική για φιλμ)
1973 109. «Σέρπικο» (Μουσική για φιλμ) Αμερικάνικο.
1974 110. «Ιακώβ» (Μουσική για φιλμ) Μιχ. Κακογιάννη.
1974 111. «Δοκιμή» (Μουσική για φιλμ) Ζυλ Ντασσέν
1974 112. «Πατροπαράδοτα» (Κύκλος τραγουδιών) Μιχ. Κακογιάννη.
1974 113. «Προδομένος Λαός» (Μουσική για Θεατρικό έργο).
1974 114. «Αυτό το δένδρο δεν το λέγανε υπομονή» (Μουσική για θεατρικό Έργο).

Ερωτήματα για την ελληνοτουρκική φιλία

Αγαπητέ μου Νίκο (Περσιάνη).

Έχω διαβάσει με πολύ ενδιαφέρον το άρθρο σου που δημοσιεύσες στο τεύχος Φεβρουαρίου 1987 του περιοδικού «ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ», σχετικά με τον Μίκη Θεοδωράκη, τη διάσκεψη Ελληνοκυπρίων - Τουρκοκυπρίων στο Λονδίνο και την Ελληνοτουρκική φιλία.

Ανεξάρτητα από τις ενστάσεις, τις διαφορετικές απόψεις ή και τις διαφωνίες που μπορεί κανείς να διατυπώσει για τον κύριο κορμό των απόψεων που εκφράζονται στο άρθρο σου καθώς και όσων αφήνονται χωρίς τοποθέτηση, υπάρχουν ορισμένα συγκεκριμένα σημεία για τα οποία έχω κάποια ερωτήματα που τα θεωρώ ουσιώδη για τους δικούς μου προβληματισμούς και που θάθελα πολύ να έχω τις δικές σου απαντή-

στον αλεξέϊ βογιόροβιτς

Κύριε,

όσο απαραίτητο μπορεί να περάσει το εξώφυλλο ενός περιοδικού που με λιτά χρώματα κι' ακόμα πιο λιτά σχήματα, «ζητά» να περάσει στα χέρια πολλών, άλλο τόσο μυστηρία θελκτικό γίνεται το ίδιο τούτο εξώφυλλο πλαισιώνοντας με τόσα αντικείμενα και χώρους, όσα ακριβώς χρειάζονται, την επικοινωνία που προτείνει.

Αν, τυχαία κάποιος αγοράσει το «Εντός των τειχών», θα το αναζητήσει τη δεύτερη φορά και σ' άλλους χώρους απ' αυτόν της εισόδου του ΜΕΤΡΟΠΟΛ ή του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών και, ίσως πάλι εκεί θα συναντήσει τον πληθωρικό μελαγχρινό που πουλά το «Εντός» και που, στο πλησίασμα κάποιου

σεως και απόψεις, γραπτές αν δεν είναι μεγάλος κόπος.

ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΣΟΥ αφήνεις να νοηθεί - κι αλλού το γράφεις ξεκάθαρα - ότι για την αποτυχία των όποιων προσπάθειών οικοδόμησης μιάς μορφής επικοινωνίας ανάμεσα σε Ε/Κ και Τ/Κ, για την αποτελεσματικότητα των μέχρι τώρα ελάχιστων συναντήσεων Ε/Κ - Τ/Κ και, εν τέλει, για την μη υλοποίηση των κατά καιρούς συμφωνηθέντων γι' αυτή την επικοινωνία, «ευθύνονται οι ηγεσίες των δύο κοινοτήτων».

ΓΡΑΦΕΙΣ για παράδειγμα ότι:

1. «Οι δύο ηγεσίες είναι απρόθυμες να ενθαρρύνουν τέτοιες συναντήσεις».

2. «Οι δύο ηγεσίες σύρθηκαν να αποδεχτούν τη διάσκεψη που έγινε στο Λονδίνο».

3. «Δεν είμαστε ρομαντικοί να πιστεύουμε ότι οι δύο ηγεσίες θα αφήσουν τέτοιες προσπάθειες να ευοδωθούν», κ.τ.λ.

ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΣΟΥ κάνεις κάποια κατανομή της ευθύνης ανάμεσα στις δύο ηγεσίες και είναι σαφές από τα γραφόμενα σου ότι θεωρείς

που δειλά θα ζητήσει να το αγοράσει, θα ανταποκριθεί με ένα «χαίρε». Θα ξεφυλλίσει φυσικά τις σελίδες του μηχανικά γιατί σε λίγο στην αίσθηση προβολών σβήνουν τα φώτα και ενώ έχει προσέξει μια μορφή που στεκόταν πίσω του όταν αυτός αγόραζε το «Εντός» θα παρακολούθησει με ενδιαφέρον το έργο του Brian De Palma χωρίς να υποψιάζεται πως υπεύθυνη για την τελευταία σελίδα του «Εντός» θα είναι ακριβώς εκείνη η μορφή, και που την είδε να κάθεται στο έργο σε κάποιο κάθισμα λίγο πιο πίσω απ' αυτόν.

Όταν λοιπόν θα διαβάσει με απορία πολλά απ' τα «παράξενα» του «Εντός» και φτάσει στον «Ιό» θα γελάσει και τιφιατικά, επιδοκίμαστικά μελλον, γιατί δεν φανταζόταν πως ενώ αυτός ασχολείται με ιούς που προσβάλλουν το σώμα, άλλοι τους κυνηγούν στις αποξενωμένες συνειδησεις των πολλών.

Θα 'ναι βέβαια μεγάλη πρόκληση εκείνος ο αριθμός τη-

των Ντενκτάς περισσότερο φταιχτη για το σαμποτάρισμα, την παρεμπόδιση και την αποτροπή της προοπτικής επικοινωνίας ανάμεσα σε Ε/Κ και Τ/Κ.

ΩΣΤΟΣΟ κατονομάζει και την ηγεσία των Ε/Κ ως υπεύθυνη για τα ναυάγια των επαφών και της επικοινωνίας. Η δική σου θέση, αν καλά έχω αντιληφθεί από το άρθρο σου, είναι ότι: «Όχι μόνο ο Ντενκτάς, αλλά και η ηγεσία των Ε/Κ, έστω και σε μικρότερο βαθμό, ευθύνεται για την μη οικοδόμηση της επικοινωνίας».

ΕΠΕΙΔΗ είχες συμμετάσχει και στις συναντήσεις διανοομένων Ε/Κ - Ε/Κ που έγιναν παλιά στο Λήδρα Πάλας και συνεπώς έχεις σχετική με το θέμα γνώση και εμπειρία, θεωρώ ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ και χρήσιμο να παραθέσεις συγκεκριμένα στοιχεία και αποκαλυπτικά γεγονότα που να τεκμηριώνουν αυτή την άποψη.

ΠΩΣ ΔΗΛΑΔΗ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΕΙΤΑΙ το ποσοστό της ευθύνης της ελληνοκυπριακής ηγεσίας. Τι έχει κάμει, πώς και πότε το έκαμε ή πιθανόν παρέλειψε να το κάμει (αν οι ευθύνες της ενδεχομέ-

λεφώνου μα πως να τολμήσει να τον σχηματίσει διακυρήσσοντας κιόλας πως δεν έχει προσβληθεί ακόμα απ' τον φοβερό ιό αφού δεν είναι σίγουρος γι αυτό;

Κι' έπειτα, οι γυναίκες όχι μόνο είναι πιο επιρρεπείς σ' έναν τέτοιο ιό, γιατί η ορμονική τους υφή τις σπρώχνει προς ψυχο-καταστολή (κάτι παρόμοιο με την άνοσοκαταστολή που προκαλούν ορισμένοι ιοί στο σώμα μας), φοβούνται κιόλας μην γίνουν γελοίος (παμπάλαιος γυναικεϊός φόβος).

Αν λοιπόν δεν έχει κάνει λάθος στη διεύθυνση απ' τον τηλεφωνικό κατάλογο, παρακαλεί να θεωρήσετε το παρόν σαν την προσπάθεια να σχηματίσει τον αριθμό 455760.

Ευχαριστώ
ΡΕΠΡΟ 108

Ας ελπίσουμε πως όχι εκείνη που μένει με τον Αλεξέϊ Βογιόροβιτς, Δούκα της Τασκένδης...

ως στηρίζονται σε παρλληψη), για να θεωρείται κι αυτή φταιχτης στην αποτροπή και την αποτυχία των όποιων προσπαθειών επικοινωνίας. Ποιοί συγκεκριμένα από το σύνολο των ηγετών των Ε/Κ και ποιές υπηρεσίες, εξουσίες κ.τ.λ. υπέχουν τέτοια (και ποια) ευθύνη).

ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ θεωρώ εξάλλου την ερμηνεία που δίδεις σ' αυτή την πολιτική. ΠΙΑΤΙ, δηλαδή, η ηγεσία των Ελληνοκυπρίων ασκεί αυτή την πολιτική; Ποιά είναι τα συγκεκριμένα συμφέροντα της, τα οποία ενδεχομένως να διακυβεύονται από την οικοδόμηση και την ανάπτυξη της επικοινωνίας Ε/Κ-Τ/Κ;

Τι έχει να χάσει η ηγεσία (ή κάποιες μερίδες της) από την επικοινωνία και την προσέγγιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, και το οποίο - με ότι αφήνεις να φανεί στο κείμενο σου - συμφέρει στον κυπριακό λαό;

Ευελπιστώ ότι σύντομα θα έχω μια απάντησή σου που θα μου είναι πολύ χρήσιμη στους προβληματισμούς μου και το άνοιγμα στο μέλλον ενός επικοινωνιακού διαλόγου.

Φιλικά
λαζαρος μαυρος

μικρη αγγελια

Ποιητής της Ανατολικής Μεσογείου αναζητεί διά γάμον Ισπανίδα Βοτανολόγο η οποία -ει δυνατόν- να ονομάζεται Μαρία Βότα Νελόδο. (Καλείται όποιος κατέχει την Ισπανική να το μεταφράσει, και να το παραδώσει στην σύνταξη του περιοδικού, η οποία λαμβάνει την ευθύνη να το στείλει προς δημοσίευση εις τον Ισπανικόν τύπον).

ΙΑΚΗΣ ΚΟΡΔΕΛΗΡ
ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ —
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

κινηματογραφική λεσχά λευκωσίας — κινηματογραφική κίνηση κυπρού

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ

οι προβολές του μαη

Κίνα - βδ 4/5

(Chung Kuo) του Michelangelo Antonioni. Ιταλία 1972. Ντοκυμανταίρ. Έγχρωμη 3 ώρες 40'. Μέσα σε

πέντε βδομάδες ο Αντονιόνι και το πενταμελές συνεργείο του διάσχισαν την Κίνα ολόκληρη γυρίζοντας 30.000 μέτρα φιλμ 16mm. Από αυτό έκανε την Κίνα. Μια ταινία όχι τουριστική ή πολιτική αλλά «με τη ματιά του θεατή» αυτήν του «ταξιδιώτη με σημειωματάριο της κάμερας». Η ταινία χωρίζεται σε ενότητες όπως, η γέννηση, ο βελονισμός, ο τουρίστας στο Πεκίνο, το μαγαζί που σερβίρουν τσάι, το σχολείο, η «απαγορευμένη πόλη» η αγορά, ένα τυπικό εργοστάσιο, μια τυπική μέρα σε μια βιομηχανική πόλη, η άρνηση του Βούδα και του Κομφούκιου, η ηθελημένη τουριστικοποίησή τους. Ο ίδιος ο σκηνοθέτης με ένα λιτό όσο και αποτελεσματικό σχόλιο εισάγει την κάθε ενότητα και κάπου κάπου διευκρινίζει ότι οι λήψεις έγιναν στα κρυφά, με κρυμμένη την κάμερα. Η ταινία που δείχνει το πρόσωπο των ανθρώπων και της κυβέρνησης της Κίνας που είχε καλέσει τον Αντονιόνι να τη γυρίσει και της έκανε αυστηρή κριτική πιέζοντας παράλληλα για να μην προβληθεί.

Το τσίρκο - βδ 11/5

(The circus) του Charles Chaplin. ΗΠΑ 1928. Με τους Charles Chaplin, Mema Kennedy, Betty Morrissey. Μαυρόασπρη με μουσική και τραγούδια του Τσιάπλιν, (Επανεκδόση του 1970). 71'. Μια από τις καλύτερες ταινίες του Τσιάπλιν, που εισβάλλει κυριολεκτικά στον κόσμο του Τσίρκου κληρονομούμενος όπως πάντα. Τον κατηγορούν για κλοπή. Αθώωνεται και βρίσκει δουλειά στο τσίρκο όπου συναντά την όμορφη κοπέλλα που κάνει το νούμερο με τα άλογα. Την ερωτεύεται και για χάρη της κάνει τα πιο απίθανα πράγματα. Γίνεται έτσι το πρώτο νούμερο του τσίρκου χωρίς να το αντιληφθεί. Ο ιδιοκτήτης του τσίρκου δεν τον αμοιβεί κανονικά. Το κορίτσι αποκαλύπτει την αλήθεια στον Τσιάπλιν και τότε ο ιδιοκτήτης που είναι πατριός της κοπέλας του δίνει καλύτερο μισθό. Έρχεται όμως ο Ρεξ ο ακροβάτης που εντυπωσιάζει την κοπέλλα και την κάνει να τον ερωτευτεί. Μια μέρα που ο Ρεξ δεν εμφανίζεται ο Τσιάπλιν γίνεται ακροβάτης. Το νούμερό του γίνεται κωμωδία λαθών. Σκοπός του να εντυπωσιάσει την αγαπημένη του.

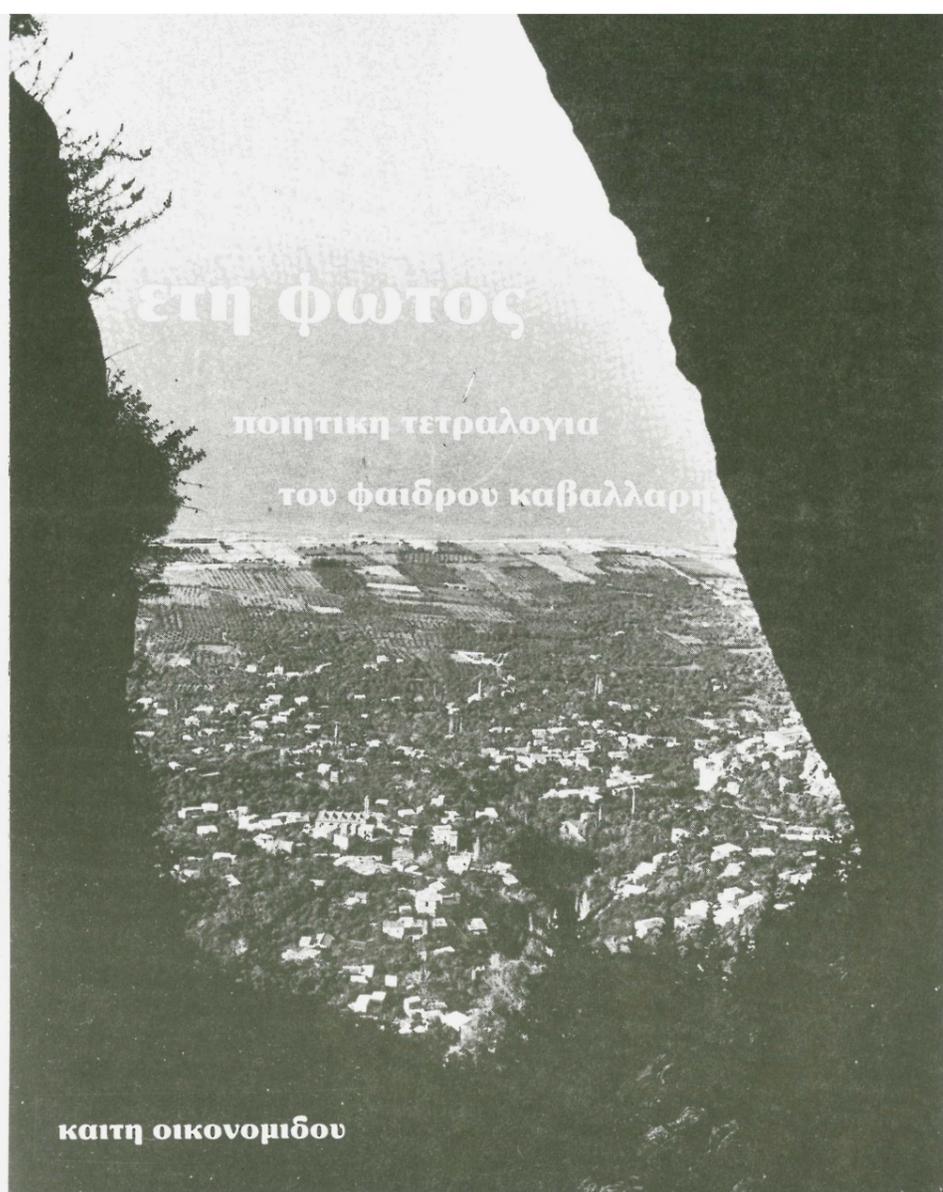
Η άνοδος - βδ 18/5

(Voskhozhdenie) της Larisa Shepitko ΕΣΣΔ 1976. Με τους Boris Plotnikov, Vladimir Gostiukhim. Μαυρόασπρη 110'. «Ένας ύμνος στον άνθρωπο που παραμένει άνθρωπος ακόμα κι όταν ξέρει ότι αυτό τον οδηγεί στην καταστροφή, και ταυτόχρονα ένα αδιάκοπο ψάξιμο της αλήθειας» είναι η «Άνοδος» της Λαρίσσας Σιεπίτκο. Η ευαίσθητη αυτή σκηνοθέτιδα που πέθανε 2 χρόνια μετά το γύρισμά της της ταινίας αναπτύσσει το γνωστό στον κινηματογράφο θέμα «άνθρωποι στον πόλεμο». Τολμά εδώ να θρυσάσει το παλιό ηρωικό μοντέλλο του φωτογενούς στρατιώτη που πεθαίνει με το χαμόγελο στα χείλη «υπέρ» της σοσιαλιστικής πατρίδας. Οι παρτιζάνοι της δεν είναι τύποι σχηματικοί, αλλά χαρακτήρες πλήρεις, που μάχονται όχι μόνο ενάντια στους Γερμανούς αλλά και κατά της ίδιας της φύσης, που είναι εχθρική σε όλους, κατά του ευάλωτου ψυχολογικά εαυτού τους και κατά των συμπατριωτών τους δοσιλόγων που συνεργάζονται με τον κατακτητή.

Όνομα: Κάρμεν - βδ 25/5

(Prenom: Carmen) του Jean-Luc Godard. Γαλλία 1983. Με τους Maruschka Detmers, Jacques Bonnaffé, Myriam Roussel. Jean-Luc Godard. Έγχρωμη 85'. «Ο Σάουρα και ο Μπρουκ σκηνοθέτησαν την Κάρμεν χωρίς να έχουν ανάγκη να το κάμουν, λέει ο Γκοντάρ. Εγώ είχα ανάγκη να διηγηθώ την ιστορία της Κάρμεν, να μάθω τι έλεγε στον Δον Χοζέ». Η δική του Κάρμεν είναι το μέλος μιας συμμορίας που ληστεύει μια τράπεζα. Ερωτεύεται τον αστυνομικό, που είναι έτοιμος να την συλλάβει ονόματι Τζιοζέφ. Διαφεύγει μαζί του, αργότερα όμως συλλαμβάνεται και καταδικάζεται σε φυλάκιση. Όταν απελευθερώνεται συμμετέχει σε μια επίθεση εναντίον ενός μεγάλου παρισινού ξενοδοχείου με συνεργάτες και το θείο της. Η επιχείρηση αποτυγχάνει κι ο Τζιοζέφ την πυροβολεί. Η δασκευή ενός μεγάλου σύγχρονου μύθου από τον Γκοντάρ είναι πάντως όλα η ευκαιρία να συνεχίσει το έργο του για προβληματισμό πάνω στον κόσμο, τον άνθρωπο, την γυναίκα, την ταυτότητα, την καταγωγή την ίδια τη δημιουργία.

ΕΤΗ ΦΩΤΟΣ

ποιητική τετραλογία

του Φαίδρου Καβαλλάρη

καιτη οικονομιδου

Ήταν ένα βράδυ της δευτέρας Παρασκευής του Απριλίου που ο Φαίδρος Καβαλλάρης παρουσιάζοντας το έργο του «Έτη Φωτός» στην Πύλη Αμμοχώστου, έκανε μια αναδρομή στο παρελθόν, όταν η νεανική του ψυχή ευαισθητοποιήθηκε και ο ίδιος αναζήτησε τον εαυτό του σ' ένα τρισδιάστατο φάσμα έκφρασης: Ποίηση — μουσική — ζωγραφική.

Στο πρώτο ποίημα του βιβλίου «Ιμεροέσσα Λάπηθος» περιγράφονται τα πρωταρχικά στοιχεία που συνθέτουν τον τόπο της γέννησης του ανθρώπου και το περιβάλλον που μεγαλώνει. Αυτά τα στοιχεία — βιώματα που καθορίζουν την εξέλιξη μας: το ξεκίνημα στη ζωή στο χώρο που μας κληροδότησε η Ιστορία: ύστερα η δημιουργία: ύστερα η γνώση μαζί κι

η ελευθερία: «η δημιουργία το πιο σφριγηλό γονίδιο ανθρωπιάς αμίθεια ζωής η ύστατη γνώση θεσπέσια ωραιότης πάθος ορμή και αγάπη η ελευθερία» (1)

Σε κάποιο στάδιο της ζωής του ο άνθρωπος βρίσκει τη δύναμη ν' απελευθερωθεί:

«Είναι καιρός άνθρωπε μου κόψε τον απαγορευμένο καρπό κι' ας σε διώξουν απ' τον παράδεισο» τους Μπορείς να φτιάξεις δικό με τον ιδρώτα σου και τότε θα χαρείς τη ζωή» (2)

Έχοντας μέσα του έμφυτο το νόμο της δημιουργίας, ο άνθρωπος προμηθεύεται από τη φύση γύρω του, τους δίνει «Σχήματα και Μορφές». Κι' από εδώ ξεκινά η

τέχνη του, που όπως αναφέρει ο Καβαλλάρης στο χειρόγραφο σημείωμα του: «Τέχνες είναι ο ρυθμός της φύσης και η υπόσταση της ζωής». Έτσι ακριβώς λειτουργεί ο άνθρωπος προσδίδοντας σχήματα και μορφές στον εαυτό του ωστόσο καθορίζει την υπόσταση του, τη γνήσια ταυτότητά του:

«Αφού έγινες, Αφού το θέλησες Αφού το πίστεψες Τέτοιος θάσαι» (3)

Σ' όλο το δρόμο του ο άνθρωπος διακατέχεται από ορμές που δεν καταλαγιάζουν, δεν εφησυχάζουν, που σαν γίνουμε ένα μαζί τους, μας οδηγούν σε κόσμους πρωτόγνωρους, μας χαρίζουν εμπειρίες ξεχωριστές:

«Έβρεξε έβρεξε πολύ αυτές τις μέρες μάζεψα το δάκρυ μάζεψα τη βροχή

κι' έγινε μέσα μου πλημμύρα. Το ξέρω: αύριο θα γίνω ποτάμι αύριο θα γίνω ορμή (4)

Η αίσθηση της μοναξιάς είναι διάχυτη σ' όλη την πορεία:

«Σε είδα ν' ανεβαίνεις την πλαγιά με σύντροφο τη μοναξιά με τ' ανθρώπινο βάρος στους ώμους σου κι' άκουα τη βαρεία σου αναπνοή πούπαιζε στα φύλλα του πεύκου ο δεξιότηνης άνεμος» (5)

Παραστατικές είναι οι εικόνες που περιγράφονται στα ποιήματα τις τελευταίες ενότητες του βιβλίου «Η πόλη του Πράξαντρου», ξαναζωτανεύοντας έτσι θύμισες από την κατεχόμενη γη μας.

Με το κείμενο τούτο δεν επιχειρώ να κάμω κριτική του έργου του Φαίδρου Καβαλλάρη. Απλώς αναγνωρίζω μια γνησιότητα στους τρόπους έκφρασης όλων εκείνων των προβληματισμών των χρόνων της εφηβείας ή και της νεότητας του. Στο βιβλίο «Έτη Φωτός» βρίσκουμε λίγο πολύ στοιχεία της δικής μας νεότητας, τα δικά μας πρώτα σκιρτήματα για έννοιες όπως η αγάπη, η ελευθερία, η μοναχικότητα, ο αγώνας. Θυμάμαι χαρακτηριστικά το βράδυ της παρουσίασης τα λόγια της φίλης μου Αλεξάντρας που καθόταν πλάι μου: «το έργο αυτό ανήκει σ' όλους μας» ψιθύρισε. Μα ναι, στο έργο αυτό είμαστε όλοι εμείς: η αγωνία μας, οι ορμές μας, το πάθος μας, οι δεσμοί με τις ρίζες μας, η φλόγα για ελευθερία που σιγοκαίει μέσα μας.

Εύχομαι όμως, να μας δοθεί η ευκαιρία να γνωρίσουμε και το πιο πρόσφατο έργο του Φαίδρου Καβαλλάρη, το βγαλμένο από την ωριμότητα και την τριβή τη μεσ' τη ζωή.

Τελειώνοντας, παραθέτω τους τελευταίους στίχους του βιβλίου «Έτη Φωτός». «Βγάλε φτερά καρδιά μου! Πετάχτου απ' το στήθος! Πέτα ψηλά! Να το φώς! Να η αγάπη σου». (6)

Αποσπάσματα από τα ποιήματα: (1) Ιμεροέσσα Λάπηθος (2) Σχήματα και Μορφές (3) Ο απαγορευμένος καρπός (4) Θα γίνω ποτάμι (5) καθώς ανέβαινες (6) του Μάρτη οι ομορφιές.

Λαϊκή ταβερνα «Κοκος» (Αστερία)

διευθυντής ο γνωστός Κοκος (Ρίλαξ)

(πίσω από το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών)

Λεωφόρος Αγ. Ομολογητών - 93: Άγιοι Ομολογητές

τηλ. 446648 & 458420

εστιατόριο - ταβέρνα το αρχοντικό

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Τα μεσημέρια προσφέρουμε πρότυπη παραδοσιακή κουζίνα σε τιμές μαγειριού.
- Το βράδυ μπορείτε ν' απολαύσετε όλη τη σειρά κυπριακών μεζεδών (ΜΕ ΦΡΕΣΚΟ κρέας) σ' ένα ήσυχο περιβάλλον. Τιμή £3.00 το άτομο.

Μπυραρία το «καπηλειό»

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Ζεστό περιβάλλον κοντά στη παραδοσιακή τοιμινιά.
- Ζωντανή μουσική με το Ττόμη στο μπουζούκι και τον Άντρο στη κιθάρα
- Διαλεγμένοι μεζέδες καπηλειού.
- Οι πιο χαμηλές τιμές μπυραρίας χωρίς καμιά υπερτίμηση για τη μουσική

M.B.A.

MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION

INDIANA CENTRAL UNIVERSITY

INTERCOLLEGE

OF MANAGEMENT AND COMMUNICATION STUDIES

17, Herpes Ave., Tel. 456892 - 456813, P.O. Box 4005, NICOSIA CYPRUS

ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΦΕ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ Η ΠΙΑΤΣΑ

(νότια της πράσινης γραμμής στη πλατεία της Λαϊκής γειτονιάς Σερβίρουμε

- Όλα τα είδη σφάραγας φαγητά του φουρνου, σαλάτες, φρούτα διαφόρων ειδών, και όλα τα ποτά
- Τιμές πραγματικής λαϊκής γειτονιάς

Κοντέ Δημήτριος
τηλ 459208
τραγουδών:
Γεανναίης - Πασχά

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΡΚΩΤΗΣ

Στα Θεοδουλίδη (δίπλα στο παλιό δημαρχείο) τηλ. 465329 465085

Ταβέρνα Αξιοθέα

Οδός Αξιοθέας - 9 τηλ. 430787 Άγιος Κασσιανός.

- Περάστε τη δρασιά σας στο κλασσικό παραδοσιακό δρομάκι με τα γεράνια.

Μαζί με τ' όμορφο και δροσερό υπάρχει και η αντίστοιχη κουζίνα ποιότητας.

- Επίσης Σουβλάκια σιεφταλιά ττέικ αουέι με δέκα (10) σελίνια τη πίττα.

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

M + Γ Περικλέους Πειραιώς - 19 τηλ. 475996-7

Μεταφέρω, κουβαλώ ότι θέλετε - που μισώ ως μιάλο, Άψε σβήσε.

- Φκιερώνω τζαι βόθρους.

εστιατόριο ματθαίος

δίπλα από τη Φανερωμένη και τη Τζαμουδά

- Ανοίγουμε στις 4.00 το πρωί και κλείνουμε στις 17.00 μ.μ.
- Σερβίρουμε όλων των ειδών σουπές και προγεύματα από το πρωί και όλα τα είδη κυπριακών φαγητών στη διάρκεια της ημέρας.
- Τραπεζάκια έξω στην πλατεία ούλλα.

Αγγειοπλαστικό Αγγειοπωλείο

Γ. Κοντού στη Λαϊκή γειτονιά, τηλ. 456977.

- Όλα τα προϊόντα μας κατασκευάζονται από μας.
- Μια αντιπροσωπική συλλογή της κυπριακής αγγειοπλαστικής η οποία ενσωματώνει πνεύμα έρευνας και ανανέωσης με σεβασμό της παράδοσης.

ΜΑΕΙΡΚΟ ΠΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ

Γειραιώς 10 τηλ. 476420

Απεναντι που το παρκι του παλιού δημαρχείου

Μαιεράκι για όσους βαστούν τζαι για όσους εβαστούν

Ότι φαι πεθυμά ο καθένας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ

Ληδράς 52-54 Τηλ. 450762

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους.
- Μεταξοτυπία σπέσαλ.
- Το γοργόν και χάριν έχει κι όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

«ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΠΩΛΕΙΟΝ»

THE OLD CURIOSITY SHOP

* ΟΘΕΛΛΟΥ 1 πλησίον Πύλης Αμμοχώστου

ΤΗΛ.: 438052